CAESARIS CONTARDI

I. C. Genuensis, ac postmodum Episcopi Sagonensis

Commentarij in L. Diffamari. C. de Inge. & Manu.

Cum additionibus aliquot R. D. Pauli Granutij V. I. C. oriundi Lucensis, atq. Apostolici Protonotarij,

AD ILLVSTRISS. D. IO. PELICANVM I. V. C. Maceraten. & Almæ Vrbis Senatorem dignissimum.

Ex Legato Ill.mi Coccini

ROMAE, Ex Bibliotheca M. Antonij Muretti, & Iacobi Brianzij. M. D. LXXXXVI.

ILLVSTRISSIMO
D. IO. PELICANO
I. V. C. MACERATEN. ET ALMAE VRBIS SENATORI DIGNISSIMO

M. Antonius Murettus, & Iacobus Brianzius Bibliopolæ S. D.

Quæ à Contardo doctissimo Iurisconsulto, atq; Reuerendissimo tandem Antistite, magno labore, magnisq. vigilijs sunt in l. Diffamari elucubrata, ita deprauata, ita mutila legebãtur; vt sæpissimè vix, aut ne vix quidẽ intelligi possent; hodie ex veterum exemplariũ collatione diligenter emendata & aucta, in manus

hominũ ſub tuo nomine emittimus. id enim ab re non videtur, vt adeò periti Iuriũ Doctoris ſcripta, peritiſsimi eiuſdẽ diſciplinæ titulo pariter cohoneſtentur. Vſu equidem & conſuetudine cõparatum eſt, hac in re illos Principes viros deligendos eſſe, qui in aſſequendo omniũ ſcientiarũ cumulo, labores grauiſsimos pertulerunt. quorũ in claſſe te celſiſſimam dignitatis ſedẽ tenere apud omnes in confeſſo eſt: teſtem indicamus magnã illam grauiſsimorum negotiorũ molem, quam tu ſumma tua cum laude, et omnium penè gentium admiratione hactenus in patria ſuſtinuiſti, & Romæ iam ſuſtines, vt à maioribus tuis omni decore & nobilitate affluentibus ad te

ornan-

ornandum quidquam haurias, vt etiam in te ſit quod ad illos redundet. Prӕterimus prudentiam, pietatem, iuſtitiam, tuiq. animi integritatem atq. candorem, quӕ tamen ita nota ſunt, vt non qui eas laudẽt aſſentatores, ſed qui non laudẽt maleuoli exiſtimẽtur. Extremum illud eſt, ut qui Pelicani cognomẽ habes, cui à natura adeo charitas inſita fuit, vt in proximum beneficium conferret, nec proprio ſanguini parcat: hilari ſaltem vultu ſerenaq. fronte Murettum atq. Brianzium in tuã clientelam accipias, animũ illorum potius gratiſsimum, quàm rem, quӕ nulla fortaſsis videbitur reſpiciens. Vale diu felix. Romӕ Idibus Ian. M D LXXXVI.

ORNATISSIMO CIVI & Amplissimo viro Adamo Centurioni

Cæsar Contardus S. P. D.

VIrtus, qua nihil est in mundo præstantius, id, opinor, ab homine postulat, vt hominibus prosit, si fieri possit multis; sin minus, paucis, vel certe proximis: aut deniq. si reliqui desint, saltem sibi. Quandoquidem qui se vtilem cæteris efficit, is commune quodammodo negotium agit; vt contra, qui se negligit, non sibi solum, sed & ijs omnibus nocet, quibus melior factus, prodesse potuisset. Hæc tu Adam Centurio cum præclaro naturę habitu, tum recto mentis iudicio omnia consecutus his temporibus vnus eluces, in quem intuentes ceteri, in degendæ vitæ ratione optime se conformare possint. Etenim ea est integritas animi tui, ea modestia atq; humanitas, vt quicunque te adeunt, tecumq; loquuntur, auferre de moderatione, & moribus tuis aliquid possint, quorum imitatione meliores efficiantur. Fortunæ vero bona quibus abundas, ea potissimum ratione quæsisse videris, vt vel in hominum commodis prouehendis, vel miserijs subleuandis, paratissimæ semper essent instrumenta beneficentiæ. In reipu. autem libertate conseruanda, & fortioribus in dies consilijs communienda euigilant semper curæ & cogitationes tuæ, vt plane vtrum vir an ciuis melior sis, haud facile sit adiudicādum: Ita in vtriusq; laudis splendore summa cum virtute

tute

tute versaris. quæ sane virtus, si quantum expenditur prudentum iudicio, tantum annalium monumentis celebrabitur in huius sæculi nostri fama, qui nobis ætate succedent, habebunt profecto quem admirẽtur. Quare alij alios quoscunq; volent, ego te semper omni obseruantia colam, & qua re cunq; potero, quoad facultas mea feret, imitabor. quod & feci antea, cũ nulla commodorum meorum ratione adductus, sed communem tantum vtilitatem spectans, Iustiniani Institutiones ijs, qui me adire voluerunt, interpretatus sum. Nunc Commentarios quosdam scriptos à me in eam legem, quam sum arbitratus patrię maxime posse conducere, statui nomine tuo insignitos in publicum lucemq; proferre: in quo illa sane ratio consilium meum hactenus retardauit, quod mihi conscius essem, quàm magnis animi perturbationibus, & sæuientis in me fortunæ ictibus turbatus hos Commentarios conscripsissem. quodq; retulerant mihi amici quidam D. Hieronymum Cagnolum diligens in hac eadem lege studium suum collocasse, eiusq; Commentaria iam esse edita; quæ dedi operam vt haberem; his vero accurate lectis, laboris mei me minime pœnituit, eiusq; fructũ, qualiscunq; futurus est, amicorum hortationes secutus, iudicaui non esse in tenebris derelinquendum. Itaq; dum vestigia tua studiose prosequor, patronorum optime, & hoc vnum est mihi in vita propositũ, vt à te nunquam cogitatione seiungar: patere quæso, vt meum adhuc ignotum nomen cum illustri nominis tui gloria coniunctum in hominum memoria vigeat, & si tantum mea scripta valebunt, transeat ad posteritatem. Vale.

IMPP.

IMPP. DIOCLET. ET Maximian. & CC. Crescenti.

DIffamari statum ingenuorum, seu errore, seu malignitate quorundam, periniquum est: præsertim, cum affirmes diu præsidem vnum atq. alterum interpellatum à te, vocitasse diuersam partem, vt contradictionem faceret, si defensionibus suis cõfideret. Vnde constat merito rectorem prouinciæ commotum allegationibus tuis sentẽtiam dedisse, ne de cetero inquietudinem sustineres. Si igitur adhuc aduersa pars perseueret in eadem obstinatione: aditus præses prouinciæ, ab iniuria tẽperari præcipiet.

CAESARIS CONTARDI IVRISCONSVLTI GENVENSIS, AC POSTMODVM EPISCOPI SAGONENSIS

Commentarij in L. Diffamari. C. de Inge. & Manu.

Cum additionibus aliquot R. D. Pauli Granutij V. I. C. oriundi Lucensis, atque Apostolici Protonotarij.

SVMMARIVM.

1 *REGVLARE est, vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur.*
2 *Lubricum linguę non facile ad pœnam trahēdum est.*
3 *Speciale est vt in terminis huius legis diffamans agere cogatur.*
4 *Miserorum est refugium allegare speciale non assignata Specialitatis ratione.*
5 *Quomodo diffamans tacite se astringat ad agendum, & quomodo diffamare sit prouocare ad iudicium.*
6 *Diffamatus an cogatur necessitate precisa venire ad iudicium.*
7 *Diffamatus venit ad iudicium tanquam reus citatus a vociferatione.*
8 *Diffamatus dicitur necessitari facto aduersarij necessitantis.*
Prouocat ad iudicium qui nunciat nouum opus, ibidē.

9 *Qualiter ex diffamatione immineat periculum diffamato.*
10 *Prestatio seruilis ministerij an officiat ingenuitati.* *Tex.in l.3.§.seruus remissiue exornatur, ibid.*
11 *Bal. in margarita solet recitare, & non firmare opiniones.*
12 *An diffamatus ex diffamatione turbetur in quasi possessione sui iuris.*
13 *Non debet esse in facultate alicuius deterrere reum.*
14 *Paria sunt producere libellum minatorium accusationis futuræ, vel ipsum libellum accusationis.*
15 *Ne res diutius maneat in pendenti sępius statuitur terminus ad agendum.*
16 *Tex.in l. Iulianus.§.si quis colludete.ff.de act.emp. exornatur.*
17 *Dubitās ne minor restituatur, aut ne quis dicat se dolo malo deceptū, potest agere vt aut stetur emptioni aut discedatur.*
18 *Litigans cum minore quem putabat maiorem potest petere vt quę facta sunt vel ratificentur. vel irritentur.*
19 *Detrahere fratri suo, summa est iniquitas, et detrahēs eius est homicida.*
20 *Libellus in causa ciuili, in qua de honore alterius agatur, qualiter concipiendus.*
Causa status causæ criminali æquiparatur ibi.
Priuilegium meretur amittere qui concessa abutitur potestate, ibi.
21 *Legislator in dubio motus presumitur pluribus rationibus.*
22 *Moniti non obedientes dicuntur contemnere.*

Con-

23 Cōtemptus aggrauat peccatum, vt ex veniali efficiatur mortale.
24 Offendit manifeste iudicem qui sententię non paret.
25 Grauius peccat qui partem & iudicē offendit, quàm qui alterutrum.
26 Qualiter iudicia non debeant esse elusoria.
Non cogitur, qui ex nolente fit volens.
Iudex cogit creditorem pecuniam oblatam accipere etiam denegando audientiam, ibi.
27 Agere an quis cogatur ne ędificatum destruatur.
28 Plures casus remissiue in quibus quis cogitur agere causatiue.
29 Detrahens principi punitur eius arbitrio.
30 Antiquitus constituebantur magistratus, qui corrigerent principi maledicentes.
31 Omnis pœna arbitraria est principi.
32 Licet in maleficijs puniendis seruandus sit rigor, tamen hoc non procedit in principe, qui est agens omnino liberum ad similitudinem Dei.
33 Crimen maiestatis non incurritur per verba iniuriosa in principem dicta.
34 De his quę dicuntur a subditis de principe an sit sumendus prauus intellectus.
35 Qui non intelligit rationem dubitandi & decidendi similis est ambulanti in tenebris.
36 An valeat citatio, compareas si de iure tuo confidis, aut si velis.
Diffidens de iure suo non debet contendere secus si confidat, ibi.
37 Citatio conditionalis non habilitat inhabiles, licet sit secus in citatione pura.

38 *Successor in officio debet renouare terminum ad agendum, nisi sit ius quęsitum parti.*
39 *Successoris ac prędecessoris dicitur idem tribunal, & eadem instantia continuatur in eum, & reassumit causam in statu in quo inuenitur.*
40 *Iudex ex causa coarctat dilationes legales secundum magis cōmunem opinionem, limitādo vt remissiue.*
41 *Qualiter fiat executio in factis negatiuis, & contra eum cui fuit impositum silentium.*
In factis negatiuis si contumax parere recusat, iuratur in litem.
42 *Citatio ad domum debet fieri alta voce, & quę sint necessaria vt valeat remissiue.*
43 *Inquietudo proprie dicitur in personam.*
44 *Ferro viam facit qui per contraria transit.*
45 *An dilatio detur non petenti & inuito.*
Iudex ex officio potest statuere terminum parti ad petendum dilationem odio protelantis iudicium vel ne labatur instantia, vel si sit causa in qua iudex possit ex officio supplere.
46 *Processus redditur nullus omissa litis contestatione.*
47 *In causa libertatis tam hominis quàm ecclesię, seu ciuitatis non fit litis contestatio.*
48 *Deuenitur ad diffinitiuam lite non contestata in casibus, in quibus non cadit missio in possessionem aduersus contumaces.*
49 *Si quis petat se non inquietari a massario communis, vel se cancellari de banno, vel socius cancellatus petat se reponi in societatem aduersus cōtumaces, deuenitur ad diffinitiuam.*

Litis

50 *Litis contestatio non est necessaria in casibus. 34. remissiue.*

51 *Remedia plura quibus prætor contumaces punit remissiue duodecim.*

52 *In terminis huius legis nulla pœna magis congruit quàm silentij impositio.*

53 *Non punitur vt contumax, nec iudicem offendit qui citatur vt compareat si velit, vel si sua putat interesse.*

54 *An citatus si sua putat interesse dicatur defensor voluntarius.*

55 *Indultum alicui a iure beneficiũ ei non est auferendũ.*

56 *Quando iudex denegando audientiam censeatur denegare iustitiam.*

57 *Longo interuallo distat errans animus a callido.*

58 *Error habens in se culpam dolo proximus est.*

FACTI SPECIES.

SICVT Diffamandi maleficium hominibus huius seculi frequentissimum est. Ita nulla lex hac tẽpestate magis versatilis est in ore Procuratorum, & Aduocatorum quàm ista: Et quia vtilitas eius non eget commendatione (ipsa enim se ostendit) ideo materiam interpretationis tractare (pro tenui facultate mea) exordiendo illã in primis summabo, vt summat Bal. hic.

DIFFAMANTI alienum statum, terminus assignatur ad proponendum & probandũ de iure suo,

quo non probante imponitur ei silentium, ne vlterius infamet vel inquietet: qui si non paret sententiæ mulcta afficitur.

ADDITIO.

Adde quòd ad hanc legem locupletem dotem pararunt alater Germanus, Didacus Couaruu.var.resol.lib.1.cap. 18. Gabriel de actio.cõcl.6. D. Alphain collectan.118.

QVO vero dilucidius eam iuris tirones intelligãt, ponenda est ob oculos facti species quæ sequitur. Titius iactabat Crescentem suum esse seruum, errore vel malignitate ductus, vt ab his fortasse arceretur, ad quæ ingenui admitti solent: sed Crescẽs huiusmodi lacessitus infamia, ne cum suo discrimine res in pendenti diutius maneret, præsidem adijt: qui diffamatori prædicto terminum statuit, intra quem de iuribus suis experiretur: Verum improbus ille non venit ad iudicium: Quare alterũ terminum eidẽ a præside prioris successore præfigi fecit: sed cum nihil egisset in termino, sententiam præses tulit, ne inquietudinem de cætero Crescens sustineret: Verum cum obstinatiori animo: Titius (vt solebat) Crescẽtis nomen suggillare iactationibus nõ cessaret, eius supplici libello Principes optimi rescripserunt: Præsidem omnino adeundum esse: qui tam impudentem diffamatorem ab iniuria temperare atque abstinere preciperet.

Dubitationem autem mouere poterat quoad pri-
1 mam partem † Tex. regula, vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur.l.vn.C.vt nem.inuit. volun-

tatis enim est petere l.creditor.C.de pign.l.fi.C.de vsu.pup. Quoad vero secundam partem, non videbatur præsidē debere præcise cogere diffamatorē, vt a diffamando abstineret: Pręsertim si id ab errore procederet l.1.C. si quis impub. mal. Vbi si maledictum a leuitate proficiscatur, est contemnendū, Si ab insania, miseratione dignissimum, Si ab iniu-
2 ria, remittendum: † lubricum enim linguæ non facile ad pœnam trahendum est.l.famosi.ff. ad l. Iul. maiest. Oppositum tamen deciditur. Ratio decidēdi fuit quoad priorem partem tex.nulla alia, quā quod hoc iure singulari statutum est propter diffa-
3 mationem & præcipue status, † vt per Sal. & alios hic & in l. vn. C. vt nem. inuit.Inn. in c. lator. qui fil. sint leg.Ias.in l.2. num.27.de re.iud. & passim
4 doct. † Verum quia miserorum est refugium allegare speciale, ratione specialitatis nō assignata, iuxta glo. in l. filium quem habentem. C. fam. herc. Ideo operæpretium puto rationem horum altius inquirere.

Primo igitur Bal.hic quem sequitur Ang.in rub. Inst.de excep. num.23. & idem Bal. in l. sed si per prætorem.§.ait prętor.ff. ex quibus caus.maior. ra
5 tionem reddit:† Quia diffamator se tacite astringit ad agendum, & diffamare est prouocare & lacessere ad iudicium, ita quod se defendere diffamatus cogitur. Hanc in primis rationem declara: Quod licet diffamatus stimulatus dici possit vt ab infa-
6 mia se defendat, † non tamen huiusmodi defensio necessaria est necessitate præcisa, vt per.Can.& maxime Dec.in c.intelleximus. num.16.de iud. Secū-

 do decla-

7 do, declara vt Bal. nihil aliud intellexerit: † quàm q̃ diffamatum venire vt reum quodammodo citatum a vociferatione ad iudicium. Vnde nihil mirũ est, si defensoris partes sustineat, ac diffamatorem illũ æquum sit ad agendum constringi: per ea quæ habentur per Paul. Castren. Ang. & alios in l. non cogendum. §. si procuratori. ff. de proc. Ias. in l. de pupillo. §. qui remissionem in prin. ff. de no. oper. nun. Dec. in c. intelleximus. nu. 9. de iud. & traditur per Hier. Cagn. in l. venditor. ff. de iud. necnon
8 per Bal. consi. 173. lib. 2. † vbi inter cætera quę huc spectant, inquit quòd diffamatus dicitur necessitari facto aduersarij necessitantis. id quòd declarabo late infra q. 1. facitq; ne ad hęc quòd nuncians nouũ opus per iactum lapilli censetur ad iudicium prouocare. Frãc. a Rip. in d. l. de pupillo. §. meminisse. nu. 13. ff. de no. oper. nun.

Secunda quoque assignatur ratio specialitatis
9 per Bal. in marg. ad Inn. verbo silentium, † videlicet quòd ex diffamatione immineat periculum diffamato. Cũ diffamans in terminis huius legis se gerat pro domino: Intellige quòd immineat periculum diffamato respectu turbationis suæ quasi possessionis, Aliàs enim respectu ingenuitatis non officeret diffamatio: Propter enim nostrum affirmare vel negare non fit immutatio veritatis l. assumptio. ff. ad mun. & l. cum falsa. C. de iur. & fact. ignor. quod Aristotelis est ex libro περὶ ἑρμηνείας
10 † Cum etiam præstatio seruilis ministerij non officiat ingenuitati. text. est in l. secunda, & in l. scientes. hoc eodem titulo, & in lege. liberos in fi.

in fin. C. de liber. cau. & §. fin. Inst. de ingen. & in l. vis eius. C. de prob. Vel rursus intellige quòd Bald. forte censuerit periculum imminere Crescēti si Titius longo tempore se eius dominum esse iactasset ipso Crescente sciente & tacente, vt colligi potest ex eodem Bal. cons. 438. An possessio in prin. lib. 5. Sicut & econtra seruus, qui diu in libertate moratur, dn̄m possessione priuat. l. 3. §. seruus. ff. de acq. posses. Qui tex. noua & eleganti interpretatione (vt obiter hoc te admoneam) exornatur per Catell. Cott. in mem. verbo Spartacus. Sed cum Bald. in
11 Marg. † recitare soleat, & non affirmare opiniones vt per Cor. cons. 81. col. 2. lib. 4. ideo transeundum est ad alias rationes.

Tertia etiam adducitur ratio per eundem. Bald.
12 in l. si ea. C. qui accus. non poss. Quia scilicet † qui diffamatur in quasi possessione sui status turbari videtur. Hæc ratio non est simpliciter vera. Nam ex diffamatione non semper oritur turbatio quasi possessionis: vt per Cin. in l. 1. ver. iuxta hoc quæritur. C. vbi cau. stat. nisi diffamatus veram turbationem pateretur occasione diffamationis, Puta quia hic Crescens non admittebatur ad ea, ad quæ ingenui solent admitti, prout intelligit hoc ipsum Bar. aduersus sententiam Inn. nihil distinguentis, in l. 1. §. huius autem interdicti. ff. vti poss. quem sequitur Ias. in l. de pupillo. §. Si is cui. in fi. & in l. si prius. ff. de no. op. nunc. Et refert Lau. Calc. consi. 100. necnon Matth. Affl. dec. 94.

Quarta itē decidendi ratio annectitur per Accur. quem Bal. sequitur in l. Si ob commissa, C. ad

l. Iul.

13 l.Iul.de adul. quòd ſicut † à iure ſtatutus eſt termi nus certus ad accuſandum ne ſemper ſit in facultate accuſatoris deterrere reum, d. l. ſi ob commiſſa. Pariter eadem ratione inductum eſt, vt iudex diffamanti ſtatuat terminũ ad agendum: ne in facultate eius ſit diutius reum deterrere. Id quod cõfirmari
14 poteſt ex eo quod aliàs † paria ſunt producere libellum minatorium accuſationis futuræ, vel ipſum met libellum accuſationis. l. miles. §. Socer. ff. ad le. Iul. de adul. qui tex. non eſt alibi, ſecundum Rom. in l. lege Cornelia in ij. col. ad Sill. & Aret. in l. 3. §. ſi ſeruus. ff. de acq. poſſ. Necnon Hip. in pract. §. expedita. nu. 4. & in l. 1. ĩ prin. nu. 25. ff. de quęſt. Sed tu interim adde tex. de hoc meliorem in ca. licet in beato, de accuſ. vbi. D. Abb. colu. 2. notat ad hoc illũ tex. quem commendat etiam Iaſ. in d. §. ſi ſeruus nu. 4. Hæc ratio vt cæteris generalior, ita probabi
15 lior videtur. Nam ne res † in pendenti maneat cũ alieno diſcrimine, vbiq; videmus iudices ſtatuere tempus, intra quod quid faciendum ſit: vt aliàs eo tranſacto is cui præſtituitur, non audiatur: vt in l. mancipiorum. ff. de opt. leg. & in l. ſi quis hæreditatem. §. 1. ff. de her. inſt. Cum add. hic p glo. & latius id patebit ex pluribus cauſis iuſtis, quib9 iudex moueri debet ad hunc terminum præfigendum, quas infra recẽſui pro exornatione primæ ampliationis, ad hanc ipſam l. Periniquũ. n. eſt reum diutius ſub cultro detineri: vnde Iuriſconſultus in l. Iulianus. §. Si quis colludente. ff. de act. empt. cuius tex. verba ipſa ſubijcere libet, eleganter inquit.

Si quis colludente procuratore meo ab eo emerit.

16 tit. An possit agere ex empto? Et puto † hactenus agẽdum, vt aut stetur emptioni, aut discedatur. Sed & si quis minorem. 25. annis circũuenerit, & huic hactenus dabimus actionem ex empto, vt diximus in superiori casu. Quo in loco Bar. ex hoc monet,
17 † quòd si quis dubitet ne minor restituatur, aut ne quis dicat se dolo deceptum, potest agere: vt aut stetur emptioni, aut discedatur: vbi etiã Bald. post
18 Riz. † dicit quòd si litigaui cum minore, quẽ fortè putabam maiorem, & postea in processu causæ perpendo eum esse minorem, possum petere: vt quæ facta sunt vel ratificentur, vel irritentur. Cum his quæ citat And. Tiraq. in tract. de retractu conuent. in fine num. 169. Intell. tamen quòd minor non possit contractum nullum approbare nisi accedẽte iudicis cõfirmatione, aliàs secus. Bar. in l. si quis. C. de decur. lib. 10. Aufr. ad capel. thol. qustione 53.

Quinta huiusce specialitatis ratio reddi potest (vt tãdem calculum nostrum interponamus) quòd scilicet fundetur super mero diffamantis odio, quæ & Rom. sententia fuit in l. quandiu num. 11. ff. de
19 acquir. her. † Summa enim iniquitas est detrahere. Et qui fratri suo detrahit, homicida est. 6. q. 1. summa de pen. dist. 1. homicidiorum. Host. in summa de crim. fals. §. Et qualiter. col. pen. vers. quod
20 intelligit. † Et ideo nihil mirum si in causa ciuili in qua tractetur de alienæ existimationis discrimine, non licet in libello vagari: Sed non secus ac si causa esset criminalis, obseruanda est in libello solemnitas, de qua in l. libellorum, ff. de accus. vt late

per

per Ang.in rub.Inſt.de excep.num. 25. & Purp.in l.edita.nu.48.C.de eden.Rota deci.491. Bellam. deci. 111. Matth.de affl.dec.250. Diffamatio autẽ in caſu de quo hic agitur,erat improbior, ex eo qđ de ſtatu hominis eſſet,cum hæ cauſæ criminalibus æquiparentur per ea quæ tradit Iaſ. in §. præiudiciales num.39. inſt.de act.& in l.quotiens in prin. C.de Iudic.Tho.Gram.conſi.26.nu.18.Et Card. Pari.conſi.15.num.13.lib.2.Accedat quòd diffamator committit in legem & dilatione legis abutitur: Et ideo æquitas maxima dictat ei dilationem legis & metam actionibus à iure præfixã, arbitrio iudicis coarctari.l.auxilium.§.fin.ff.de min.l.petẽdæ.C.de temp.in integ.reſt.Et tradit Rip.in l.2.colum.4.verſ.6.fallit ff.de re iud.& facit ſecundum eum quod priuilegium meretur amittere qui conceſſa abutitur poteſtate.c.vt priuilegia de priuil.& cap. priuilegium de reg.iur. in 6. Et l. Iudæos. C. de iudęis.Verum ego tutius eſſe arbitror, vt prædi

21 ctæ rationes colligantur in vnum,† cum legiſlator in dubio pluribus rationibus motus præſumatur, vt inquit Sal.in l. ſi ſerui veſtri. C. dę Noxal. Alc. libro primo de verborum ſign.Iaſ.in l.eam quam. C.de fideicom.& in auth.quas actiones. col.6.C. de Sacr.Eccl.Curt. Iun. conſil.6. colum.5. Alber. Brun.in tract.de ſtatu.excl.fem.art.3.prin.vt quæ ſingula non proſunt, multa iuuent.l. Spadonem.§. qui iura.ff.de exc.tut.c.præterea, de teſti.

¶ Supereſt modo vt inquiramus rationem decidẽdi ad alteram partem tex. Dico igitur quòd cum diffamator hic obſtinatiſſimus non ceſſaret etiam

post

post sententiam, qua sibi fuerat impositum silentiũ detrahere nomini Crescentis, quòd huiusmodi cõtumaciæ, tanto magis fuit occurrendum, q; non tantum in iniuriam Crescentis: sed etiam in contem-
22 ptum iudicis redundaret. Qui.n.monitus † non vult ab actu illicito desistere, contemnere dicitur secundũ. Card. post Steph. in Clem. prima de sepul.
23 in tertio not. Et contemnere † est mandatum non curare. 11.q.3.ca.excellentissimus. Et contemptus aggrauat peccatum, vt ex veniali efficiatur mortale, secundum Gl. 25.dist.in §.nimis, cum his quæ allegat Dec. in c. cum non ab homine, num. 6. de Iudi. Matth. afll. in tit. de pace tenen. §. quicunq; aduo-
24 cantiam: Et qui † sententiæ non paret, offendere manifeste iudicem dicitur: Vt per Gl. in ca. si quis præpostera. dist. 50. verbo sentẽtiã. Et Fel. in Rub. in prin. de re iud. Et per moder. in rubr. ff. Si quis
25 Iusdic. Et magis peccat † qui partem, iudicem & legem offendit. Secundum Gl. in l. prima. C. de pact. & in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omnium iudic. Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune num. 67. ff. de acqu. poss. Bellam. dec. 101. Alioquin futura
26 † iudicia sunt elusoria, & elusorium præsidis imperium, quod ferendum non est. l. fin. ff. ne quid in loco pub. & l. fin. §. vbi autem. C. de bon. quæ lib. l. si prætor de iudic. c. si sententiã, de sententia excom. in 6. cum exaggeratis per Fel. in c. Rodulphus num. 6. de rescr. & per Curt. iun. consil. 173. num. 14.

¶ Non obstant modo quæ pro ratione dubitandi in priore parte Tex. adduximus: Hic enim Regula

l. vni. C. vt nemo inuit. agere vel accusa. cog. non procedit, rationibus de quibus proxime supra abunde disseruimus.

¶ Nec hic absolute iudex cogit ad agendum, sed facit, vt ex nolente diffamator fiat volens.arg.c.displicet.23.q.4. Et est bona Glo.in c.omnis qui gemebat.7.q.1.in verb.coacte:& Ant.de Butr.in ca. primo in fine de elect.Fel.in c.super quæstionum. §.verum in fi. de off.deleg. Iudex igitur, causatiue & non præcise cogit ad agendum: Quoniam si diffamans non agat intra terminum præstitutum,denegabitur sibi de cætero audientia vt per omnes in d.l.vni.Et aliàs iudex cogit creditorem accipere pecuniam legitime oblatam, dum ei audientiam denegat.l.si debitor offerret.ff.de sol.secundum Glo. ibi,& Albert. Fulgo. Rom.& Ias.in l. quidam extimauerunt.ff. si cert. pet. Aliàs etiam quis cogitur
27 † agere ne ædificatum destruatur.l.à quo fundus, de dam. infec. Sunt & alij casus in iure propemodum infiniti,qui passim studiosis occurrent, in qui
28 bus quis † causatiue aliquid facere cogitur,vt etiã liquet ex Gl.in l.3.in verbo cogitur, vbi Alex.nu. 5.& alij.C.de proc.Bald.in l.si quis instituatur. §. sed si bonorum. ff.de her.in st.

¶ Nec etiam obstat altera dubitandi ratio:nam licet Imperator in d.l. vnica.C. si quis imp. maledicat quòd si maledictum contra ipsum procedat ab iniuria sit remittendum. Id tamen intelligitur vt procedat respectu iudicis qui nõ debet se intro-
29 mittere in vindicanda iniuria illata principi. † Nã nomini eius detrahens ad ipsummet principem remitten-

mittendus est puniendus pro motu animi sui, d.l. famosi, & d.l.vni. Matth. de Affl.dec. 265.nu.62. & dec.307.& in titu.quæ sint reg. verb.& bona nu. 104.in quibus locis refert Glo.sing.in Rub. C.de
30 præp. labor.lib.12. † Quæ dicit primitus quosdã officiales fuisse constitutos qui pœnas irrogarẽt eis
31 qui principi obloquerentur. † Et aliàs omnis pœna cuiuscunque delicti, arbitraria est principi. Bal. in l.cunctos populos, colum. 6. C.de sacr. Eccl. Iacob. à S.Georg.in sua inuest. verbo princeps. Pede. & Purp. in d.l.cunctos.nu.88.& dicit Matth.de Af
32 flic.in tit.de pace.ten.§.Si quis aliũ, in fi. † Quòd etsi in maleficijs puniendis seruandus sit rigor, tamen hoc fallit in Imperatore & Rege, qui est agens omnino liberum ad similitudinem Dei: Et licet temeritas detrahẽtis principi remaneat impunita, id speciale est in principe huiusmodi hominum leuium & quasi amentium inania spicula aspernan-
33 tis. † Nec enim per verba iniuriosa, quæ quis in principem proijciat, maiestatis crimen committitur, vt in pulchro casu consuluit. Aym. Crau.cons.
34 6.in prin. † Et de verbis subditorum de principe, non debet sumi prauus intellectus vt late per eundem. Aym. consi.9. Intelligendo tamẽ vt p Matth. de Affl.in tit. qui test. sunt necess.

¶ Libuit hactenus super ratione dubitandi & deci
35 dendi non inutiliter immorari. † Qui enim illas non excusserit diligentius, similis est illi, qui in tenebris ambulat, nec potest verum & germanum legis percipere intellectum, vt inquit Bal.in l. si tuto res C.de comp.& quibus rationibus expeditis.

Nota

36 Nota primo quòd valet ista citatio † compareas si de iure tuo confidis. Ita per hunc Tex. dicit Ias. in l. ne quicquam. §. vbi decretum nu. 19. de offi. procons. Diffidens enim de iure suo debet dimittere rẽ quam tenet. c. bonæ il 2. de potest. præl. iuncta Gl. sicut econtra confidens vel omnino non desperans non debet illud temere deserere nec relinquere indiscussum. l. illud. ff. de petit. hær. Cassiod. de dolo & contum. dec. 8. num. 5.

¶ Fugiens. n. iudicium præsumitur de iustitia sua diffidere. Matth. de afff. dec. 13. nu. 12. Et præd. citationi æquipollere videtur hæc formula, cõpareas si velis. c. significauit de test. Alex. in l. Libertus nu. 4. de in Ius voc. vel si te sentias grauari secundum

37 Barb. in Rub. de re iud. nu. 12. in clemen. † Non tamen huiusmodi citationes conditionales habilitãt aliàs inhabiles, quod contingit in citatione simplici, vt habetur per Doct. in l. cum mulier. ff. sol. matrim. & in l. fi. C. de edicto diui Adriani toll. Paul. de Cast. in l. 2. C. eod. late Fel. in c. cum inter colu. 9. versi. limita. 2. de excep. & in c. super his nu. 14. de accus. in c. exhibita de Iud. Cep. cautela 116. incip. si petens, & cautel. 290. incip. si facis. Mar. Soci. in c. quoniam frequenter. §. quod si super, colu. 19. vt lit. non contest. Cum his quæ adducit Tho. Gram. consi. 1. nu. 2. post eiusdẽ decisiones Neap.

38 ¶ Secundo nota, quòd successor † in officio debet vltra primum terminum statutum ad agendum per prædecessorem, alterum & ipse statuere. cõcor. tex. in l. edictum, vbi omnes nota. de iud. Sal. in l. si ea colum. 4. C. qui accus. Abb. in ca. ex parte de verb.

sig.

fig. Iaſ. in l. oratione de fer. Intellige niſi eſſet præcluſa via agendi poſt ius quæſitum parti, puta poſt concluſum in cauſa: vt per omnes in d. l. edictum.

39 ¶ Tertio nota quòd coram ſucceſſore † eadem ſunt ventilanda quæ coram prædeceſſore concor. tex. in l. mortuo, vbi Doct. de iud. & vnum eſt & idē tribunal; & eadem inſtantia cõtinuatur in ſucceſſorem, ita quod cauſam reaſſumit in ſtatu in quo inuenitur, vt per omnes in l. 2. C. de edend. Decius in capit. quoniam abbas nu. 4. de officio delega. Guido Pap. conſi. 129. Bellam. dec. 39.

40 ¶ Quarto nota quod iudex poteſt † ex cauſa arctare dilationes legales, ſecundum Bar. ſententiā per iſtum tex. & alia iura in l. 2. de re iud. quam ſequũtur ibi Ang. & Alex. & licet contrariam ſentētiam multi teneant relati per Rip. in diſt. l. 2. vbi tamen ipſe neutram auſus eſt eligere, prout etiā fecit Maria. in cap. 2. col. 14. cum ſeq. de dilat. Tu tamen teneas ſententiam Bar. quam atteſtatur communem. Geor. Natta in rep. clemen. ſæpe. col. 30. de verb. ſig. & quam ſequitur etiam Rom. ſing. 410. incipit, ille contra quem, & Ang. in §. minus, colu. 14. verſi. 4. caſu inſt. de act. & Matth. Affl. in tit. ex quibus cauſis feudum amit. in prin. nu. 189. & ſecũdum quam fuit etiam iudicatum, vt in cap. Thol. q. 197. cum qua itē opinione tranſeunt. Fel. & Deci. in ca. cum ſit Romana, de app. Nic. Boer. deci. 294. nu. 11. & conſuluit. Rom. conſi. 497. & ſequitur eam Gl. in §. ſancim' in verſi. hoc eſt viginti, in auth. de exh. reis, & ibi dicit. Ita ſeruari de conſuetudine, quod verbum eſt vtile in practica, ſecundum Rip. in d. l.

2. Quam tamen opinionem amplia & limita, vt diffusius per Doct. in d.l. 2.& in d.ca.cum sit Romana,& Iacob.à S.Georg.in l.ad peremptorium nu.14.ff.de iudic.

41 ¶ Quinto nota quomodo fiat executio † contra eũ cui fuit impositum silentium, vel in alijs factis negatiuis: contraueniens enim punitur,& satisdare tenetur de non contraueniendo, vt notat Bal. hic: Et habetur per Bar.& alios in l.miles.§.qui iudicati, de re iud.& per Inno.in c.cum nostris col. penult. vers.Sin autem talia,de concor.præb.Per text.in l.& harum.ff. si serui. vend. Quod si condemnatus cauere recuset,iuratur in litem, vt ibi omnes tradũt per illum tex. Et de prædictis copiosius tractat etiã Bar.in l.si prius.ff. de noui oper.nunc. Ang.& Ias. in §.æque,inst. de act. facitq; quod in his quæ habent causam successiuam non dicitur sententiæ satisfactum, nisi perseuerantia subsequatur vt notatur in l.inter castellianum.ff. de Arb. Matth. Affl. decis.341. Et huc etiam spectat quod qui cauet de modo implendo tenetur cauere de modo impleto in esse conseruando secundum Bal. in l.Titio centum in prin.per illum tex.ff. de condit. & demon. quem refert Matth. Affl.dec.392.nu.7.

¶ Sexto nota secundum Bal.hic ex illo verb. vocitasse:

42 † quod quando fit citatio ad domum alicuius debet fieri alta voce,ita vt quilibet astans valeat audire: Et hoc voluit etiam Barb. qui hunc tex.ad hoc notabilem dicit in l. sciendum colum.59.in prin. ff.de verb.oblig.& Archid.in c.primo colu.6.in ver.infra mensem de elect.in 6. Bal.consi.128.ci-

tatio

tatio facta, in primo dubio li.4. Luc.de pe.in l.pe. in fi.C.de dig.lib.12.Soc.cōs.56.viso processu col. 2.versi. Sed clarum est li.4. Cū his, quæ accumulauit. And.Tiraq.in suo tract.vtr.retra. §.9.gl.2.nu. 13. vbi magistraliter tradit, quæ sint necessaria ad hoc vt valeat citatio ad domum,& tradit etiam Th. Gram.consi.primo nu.3.posito post eiusdem dec. Neap.quæ omitto, ne his quæ sunt extra propositam materiam oneretur hæc Lex.

¶ Postremo nota quod † inquietudo proprie dicitur in personam l.2.C.de Carb.edict.& l.deuotū C.de Metall.lib.12.Ias.in l.si domus.§.in pecunia nu.15.de lega.primo.

44. NVNC Transeundo ad oppositiones quibus † vti ferro via aperiri solet vt inquit Bal. in l.precibus colum. 3. in fin.C.de impub.& aliis subst.Ias.in l qui Romæ.§. Augerius nu.6.de verbo.obl.Matth.de Affl.dec.150.nu.3.

1 OPPONO Primo, quòd inuito non debeat dari dilatio ad agendum, vel probandum: Cum non detur nisi petenti l.1. C.de dilat.l.debitoribus. ff. de re iud.l.2.C.vt infra certum temp.l. ad peremptorium. ff. de iud. & facit regula l. 4.§. hoc autem iudicium.ff.de dam.inf.& l.vni.C.vt quæ desunt aduoc.cum plene aggrega.per Nic.Boer.dec. 294.in princ.Solue quod id procedat quo ad fauorem petentis; Secus si in odium alicuius concedatur, tunc enim etiam non petenti datur, vt hic, secūdum Bal.in cap.præterea colum.3.ver.an dilatio, de dilatio.quem sequitur Fel.& Dec.in c.licet causam alter. num.13.alter. num.27.de prob.& aliàs

iudex potest etiam ex officio statuere terminũ ad dilationem petendam, & hoc ne ob negligentiam partis labatur instantia, & in odium protelantis iudicium vt habetur per Paul. de Cast. in l. j. §. primo in prin. ff. de Iur. delib. & per Alex. & Ias. in l. debitoribus in prin. de re iud. & per Doct. in l. properãdum post prin. C. de Iud. Sicut iudex etiam nõ petenti statuit terminum ad probãdum in causa quæ pertinet ad merum officium iudicis: vel in qua iudex posset de facto supplere Bald. in l. fin. nu. 7. ff. de Ferijs.

¶ Oppono etiam, quòd fuerit hic nulliter proces-
46 sum per vtrunq; præsidem † omissa contestatione litis, c. primo de lit. contest. Bal. in l. prima. C. quãdo libell. prin. pulchre per Ias. in l. si cõuenerit nu. 6. & nu. 17. de iurisd. omn. iud. & in l. si is qui temporali nu. 7. de iureiur. & per Dec. cõs. 302. Matth. Affl. decis. Neap. 283. Alber. Brun. consi. 20. num. 17. Solue quod id procedat regulariter: Secus in causa libertatis. Siquidem in ea deuenitur ad diffi-
47 nitiuam † lite non contestata, vt probat hæc lex nostra, & est tex. in l. 3. §. fin. de lib. hom. exh. & in c. cum olim. Vbi glo. fin. ab omnibus approbata de testi. idque procedit etiam, vbi agitur de libertate ecclesiæ, vel ciuitatis, vt per Bal. in l. 1. in fin. C. de testi. & per Fel. in d. c. cũ olim. Et horum ratio est, quia in causa liberali non cadit missio in possessionem ex primo & 2. decreto, & tunc non põt aliter consuli petenti, nisi deueniatur ad diffinitiuã
48 † deficiente omni alio remedio prætoris. In subsidium igitur peruenitur ad sententiam lite non con

te-

49 testata. Iccirco si quis petat se non inquietari † à massario communis, vel si petat se cancellari de bãno, vel socius cancellatus petat se reponi in societatem, cum in his term. non congruat missio, aduersus contumaces deuenietur ad diffinitiuam, vt per Bart. Bal. Sali. & alios in auth. Si omnes. C. si vt se. ab hęr. abst. Bar. in l. prima in fin. C. fin. reg. Bal. in l. prima ad fin. C. de testi. Sali. in auth. qui semel colum. 3. in fi. C. quomodo & quando iud. Fel. qui decisiones coaceruat in d. cap. Cum olim. Et habetur per Bertach. in tract. de gab. in 9. & vlti. parte
50 prin. quæst. 22. Vbi magistraliter † adnumerat. 34. casus in quibus litis contestatio non est necessaria.

¶ Oppono item quod huiusmodi pœna silentij videatur incongrua. Cum aduersus contumaces sint à iure remedia prodita. Videlicet mulcta, bannum immissio in possessionem bonorum, & huiusmodi. l. pen. de bon. auct. iud. poss. l. prima. ff. Si quis Iusdi. nõ obtem. Sed tollitur obiectum ex eo quòd quam plura sunt remedia: quibus prætor aduersus contumaces iurisdictionem suam tuetur: De quibus per modernos in d. l. prima, & nouem ele-
51 ganter † posuit Bald. in l. si curatoris. C. de suspect. tuto. necnon. 12. in l. prima num. 11. C. de hæredibus insti. & inter cætera in term. huius legis admonet ibi Bald. audientiam propter contumaciam denegari. Nec congruit aliud quodlibet
52 remedium magis in hac specie † quam silentij impositio secundũ Ang. in l. vni. C. vt nem. inuit. vbi dicit iudicem non agenti imponere aliam pęnam

quam silentij non posse: & hoc dicit esse sing. dictum Innoc. in cap. cum in tua. Qui Matr. accus. poss. Si enim alia pœna imponeretur non remoueretur diffamãs ab agendo per ea quæ dicam infra ampl. 6. Nec hic adaptari potest pœnale iudicium mulctæ cum huiusmodi citatio, si de iure tuo con
53 fidit compareas, † sit conditionalis quatenus citatus comparere velit, & ita temperat titulum. ff. Si quis Ius di. Non obtem. Bal. in cap. primo in 5. colum. de milite vass. qui contu. est. Et eum refert & sequitur. Ias. in l. Libertus de in Ius voc. & Iacob. à S. Geor. in .l. ad peremptorium num. 17. ff. de iudi. Hic enim prætor non offendit, & sufficit quod monitus non agens excludatur à iure agendi. Ias. in l. prima. §. primo: & recẽtiores ibi in Rubr. ff. si quis Ius dic. & Bellam. dec. 11. Quapropter eo modo citatus non dicitur contumax. Ias. in d. l. Libertus, & Fel. qui adducit concor. in cap. cum inter, num. 12.
54 de excep. Nimirum quia ita citati dicuntur † defensores voluntarij: vt habetur per omnes in d. L. Libertus: Roma. in l. cum mulier. num. 54. ff. solu. matr. Alex. & Ias. in l. de pupillo. §. 1. ff. de nou. op. nunc. consi. Neap. dec. 8. in no. vbi hoc ipsum dupliciter limitatur.

¶ Oppono rursus de regula, quòd indultum à iure
55 beneficium † non sit alicui auferendum cap. indultum, de reg. iur. in 6. Nec prætoris factum debet iuri derogare l. prima de ferijs, l. adulter. C. de adul. Vbi præscriptiones legibus reis datæ auferri nõ debent: Ad idem bonus tex. iu l. nemo, C. de temp. app. Cum simil. & ideo videtur, quòd quis amittat

Ius

Ius agendi lapſu termini legis, Non autem termi ni coarctati à Iudice ad agendum: Verum hæc con traria procedunt ſi iudex abſque iuſta cauſa abbreuiaret dilationes legales. Quapropter eorum reſolutio dependet ab ancipiti illa quæſtione: An ſcilicet index iuſtis de Cauſis arbitrio ſuo dilationes legales poſſit reſtringere, circa quam ſupra concluſimus magis communem opinionem eſſe quod poſſit.

¶ Oppono quòd iudex denegando audientiam vi-
56 deatur † denegare iuſtitiam, l.obſeruandum.ff.de offic. præſ.l. argentarius.§.cum autem.ff.de eden. Bald.in Rub.C.de pen.iud.qui mal.iud.Solue, q̃ hæc procedant in eo qui doloſe denegat audientiam,& ideò eſt reclamandum,vt per Alb.in l.Sed & ſi per prætorem.§. ait prætor nu.2.ff. ex quibus cau.maior Alex.Late in l.de pupillo.§. ſi quis ipſi prætori nume.12.ff.de nou.oper. nunc.& in l.dies cautioni.§.in eum,ff.de damn.infe.Thom.Gram. dec.Neap.40.Secus eſt in termi.noſtræ legis in quibus iudex iuris ordine ſeruato,& l. permittente denegat audientiam,l.Gracchus. C.ad l.Iul.de adult. Nec bene infertur à denegatione audientiæ ad denegationem iuſtitiæ,tanquam à diuerſis,vt per Ange.in l.Pupillus.ff.de his quæ in fraudem cred. & habetur in dictis locis.

¶ Oppono quod ignorantia & error ſoleant excuſa
57 re delictum,Soletque longo interuallo † diſtare errans callidus, ac malignus animus. l. Senatus in prin.ff.de iure fiſci.Vbi danda venia imprudētiæ & eſt tex.in l.quæcunque.C.de ſer.fug.& in l.pri

ma.C.de desert.mil.lib.12.l.3.§.non tantum.ff.de incend. Ruin.l.metrodorũ.ff.de pęn.Solue quod & si diffamans posset errare in hoc quod exclamaret Crescentem esse seruum suum, tamen nõ abest ab eo culpa dum famam dilacerat alienam: vel dictante hoc illi conscientia. Quo casu error habens
58 † in se culpã dolo proximus est, vt hic: & habetur per omnes in l.prima.ff.de leg.& in l.scientiam.ff. ad l.aquiliam Bald. in titu. quibus modis feud. amit.in princ.colum.2.Card.Paris.consi. 88.num. 21. in 4. Adducta vero in contrarium procedunt vbi errans non esset in culpa, vt habetur in dictis legibus.

SVMMARIVM.

1 *Diffamatio nõ tantũ est iusta causa vt iudex statuat terminum ad agendum, sed etiam idẽ erit vbicunque adsit quæuis alia iusta causa vel suspicio calumniæ iudicis arbitrio.*

2 *Iustæ causæ quibus iudex moueatur ad terminum statuendum sunt plures, suadente æquitate vel partis calumnia.*

Si officialis a loco officij sui sit recessurus si nolit in patria conueniri quid agere debeat.

4 *Scholaris vel stipendiarius si sint recessuri An possint facere assignari terminum cuicũque volenti agere, quo elapso postea non audientur, & qualiter id procedat.*

5 *Exempla etsi non restringant regulam, eam tamen declarant.*

6 *Quando*

6 *Quando plura nõ habent eamdem rationem si de vno fiat mentio non videtur fieri exempli gratia sed restrictiue.*
7 *Quæcunque diffamatio siue de iure rerum siue de iure personæ est iusta causa, vt iudex terminum statuat ad agendum & quomodo id procedat.*
8 *Iusta causa erit statuendi terminum, si iudex videat actorem expectare tempus quo reus probationibus careat.*
9 *Querela competens filio est in causa, vt eo exhæredato præfigatur terminus ad eamdem proponendam.*
10 *Lex à quo fundus. ff. de dam. inf. multiplici intellectu exornatur remissiue.*
11 *Nunciatio noui operis & quælibet alia protestatio est iusta causa, vt iudex terminum statuat ad agendum protestanti.*
12 *An actio vel exceptio præiudicialis sit iusta causa, propter quam iudex terminum statuat ad agendum.*
13 *Exceptiones quæ dicantur præiudiciales remissiue.*
14 *Cõtumacia est iusta causa, vt iudex terminum statuat ad agendum.*
15 *Si iudex dubitet ne partes veniant ad arma, poterit summarie eis terminum præfigere ad probandum sine libello & petitione quacunque.*
16 *Cõtentio si sit de quasi possessione status alicuius, Iudex an poterit terminum partibus præfigere ad agendum.*
17 *Possessorium aliud summarium, & aliud plenum. Iudex potest alicui asignare terminum intra quem faciet quod facere debet, & recipiat quod recipere debet. ibid.*

driennio.

36 Ecclesia an sit seruanda indemnis aduersus prȩlatum vel eius hȩredes, et quid si esset lucrū dāni cessātis.

37 An diffamatio prælati sit iusta causa, vt ius ecclesiæ in iudicium deducatur.

38 Delictum solius prælati an ecclesiæ præiudicet.

39 Prælato diffamanti silentium imponitur respectu sui iuris tantum.

40 An hęc lex procedat aduersus fiscum.

41 Fiscus & procurator Cęsaris an idem sint?

42 Fiscus non est priuilegiatus nisi in casibus in iure expressis.

43 Procurator Cæsaris seu fisci an dicatur legitimus administrator.

44 Speciale est in fisci administratoribus vt in eis idem sit quod in prȩlatis.

45 Procurator fisci an ex delicto suo ante tempus instituendo actiones fisco præiudicet.

46 Fiscus & ecclesia ęquiparantur.

47 Fiscus & clericus non æquiparantur.

48 An dispositio huius legis extendatur aduersus tutores & curatores.

49 Vbi est eadem ratio est idem ius.

50 An tutores & curatores, atque prȩlati possint tacite negligendo renunciare exceptionibus quibus expresse renunciare non possunt.

51 Fiscus, minor, & ecclesia ęquiparantur, quatenus materia conuenire potest.

52 Prȩlatus non defendens ecclesiam, An ęquiparetur tutori non defendenti pupillum.

53 Protestatio facta tutori præiudicat pupillo.

Contu-

54 *Contumacia tutoris An pupillo prȩiudicet.*
55 *Hospitalarij tutoribus ȩquiparantur.*
56 *Hospitalarij an in causa hospitalis transigere valeant.*
57 *Orphanotrophij praeponuntur orphanis nutriẽdis tãquam tutores seu curatores minorum.*
58 *Hospitali succurritur per restitutionem in integrum prout ecclesiae succurritur.*
59 *Hospitalia gaudent ecclesiarum priuilegijs.*
60 *Diffamatio an sit iusta causa vt tutores seu curatores cogantur ius minorum deducere in iudicium.*
61 *Tutores & curatores extra negocia, non solent prȩiudicare minoribus.*
62 *Tutor quomodo loco domini habeatur.*
63 *Contumacia tutoris an sit causa iusta, ob quam iudex ei terminum ad agendum statuat.*
65 *Minor in integrum restituitur aduersus silentij impositionem.*
66 *Minor in integrũ restituitur aduersus obmissas probationes & exceptiones, etiam post tres sententias conformes, dummodo infra quadriennium.*
67 *Minor publicatis attestationibus restituitur ad probandum super eisdem articulis.*
68 *Minor non restituitur ad probandum aduersus eum quem accusauit.*
69 *Minor ob allegationes obmissas restituitur etiam stante statuto disponente nihil aduersus sententiam excipi posse.*
70 *Non restituitur minor ob allegationes omissas, nisi ante omnia fiat summarie fides de laesione.*
71 *Minori iuranti non contrauenire processui & sententia vel sub simili iuramento constituenti procuratorem*

rem

rem in iudicio denegatur in integrum restitutio.

72 *Conualidatur iudicium si minor iuramento ratificet acta per suum procuratorem.*

73 *Iuramentum pupillum repræsentat maiorem, dummodo sit proximus pubertati.*

74 *Si minor restituatur aduersus sententiam, an parti aduersæ tutor eius condemnabitur in expensis.*

Minor post conclusum in causa non auditur si velit restitui ad trahendum causam ad partes, ibidem.

Minor si succedat maiori, aut econtra, an restituetur ob omissas allegationes, à defuncto. ibidem.

Quid si minor litigans efficiatur maior. ibidem

75 *An beneficium huius l. contra maritum competat.*

76 *Tex. in l. doce ancillam. C. de rei vendi. multipliciter exornatur.*

77 *Maritus quomodo in dote agat, & conueniatur.*

78 *Sententia lata contra maritum, super re dotali quãdo præiudicet vxori.*

78 *Cautela ad alienandum fundum dotalem.*

80 *Dos, dicitur in bonis viri quoad dominium, licet quo ad ius & sustentationem dicatur in bonis vxoris.*

81 *Maritus non solum dicitur dominus, sed etiam possessor dotis.*

82 *Contractus dotis æquiparatur contractui emptionis & venditionis.*

83 *In dote onera matrimonij succedunt loco precij.*

84 *Mulier in quibus consideretur domina dotis & an dominium dotis transferatur in maritum, absq; præiudicio priorum creditorum.*

85 *An beneficium huius legis procedat contra diffamantem iura ecclesiæ, seu hospitalis.*

Hospi-

86 *Hospitalia qualiter gaudeāt priuilegijs ecclesiarum.*
87 *Terminus an statui possit ad proponen. exceptiones, tam dilatorias, quam peremptorias & mixtas.*
88 *Exceptiones declinatoriæ, an veniant appellatione dilatoriarum.*
89 *Terminus qualiter statui possit ad producendum omnia iura, & monumenta.*
90 *Iudex potest statuere terminum ad ponendum, articulandum, producendum, & probandum; Et an id possit ex officio, & sine libello.*
91 *An instrumentorum productio facta censeatur in termino si infra terminum producantur exempla & eo elapso producantur originalia.*
92 *Id quod accedit ad confirmationem alterius dicitur eodem tempore factum.*
93 *Iudex quando possit cogere partem ad prosequendum actionem vel accusationem.*
94 *Terminus statuitur aliquando ad litis progressum, aliquando ad ingressum, & aliquando ad egressum.*
95 *Actor desistere non potest à lite inuito reo post litem contestatam.*
96 *Lex edita C. de eden. An corrigitur per auth. qui semel. C. quomodo & quando iud.*
97 *An actor renunciare valeat inuito reo omni actioni sibi competenti.*
96 *Limitatur auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex.*
99 *Excommunicatus an possit desistere à lite.*
100 *Species lucri est explere suam voluntatem etiā si exitus redundaret contra explentem.*
101 *Qui non efficitur voti compos aliquid videtur amittere etiam*

re etiam si conditio sua melior efficeretur.

102 Iudex ex officio etiam inuita parte excommunicatũ repellit.

103 Beneficium huius legis an sibi locum vendicet contra excommunicatum.

104 Qui vult cogere excommunicatũ ad agendum, vt prętendat interesse necesse est.

105 Excommunicatus cogitur per procuratorem agere.

106 Si pars non prętendat interesse potest iudex ex officio excommunicatum repellere.

107 Iudex in termino statuendo potest conditionem adijcere.

108 Quomodo consulatur habenti exceptionẽ si velit prouidere futuris inquietationibus.

109 Iudex potest condemnare actorem ad absoluendum reum.

110 Tutoribus quomodo cõsulatur ne sint in perpetua vexatione.

111 Consilium pro eo cui facta est protestatio.

112 Excommunicatus potest petere pronunciari se non ligatum: & quid in alijs criminosis.

113 Dominus contra subditos, potest agere ad declarationem sui iuris.

114 Si res locata efficiatur conductoris poterit agere vt liberetur a pensionibus.

115 Si reus absoluatur ex eo quod agens nõ sit dominus, potest petere se declarare dominum.

116 Comes & si comitatum possideat potest tamen petere se comitem pronunciari.

117 An habens exceptionem possit petere aduersarijs imponi silẽtium, si aduersus ipsum nulla lis moueatur.

Confir-

Confirmatio sententiæ vel contractus an peti possit. ibidem.

118 Sufficit quod quis dubitet molestari in possessione, ad hoc vt fiat prouisio ne molestetur.

An agi possit ad declarationem iuris sui, per eum qui non possideat. ibidem.

An posit quis petere tenutam esse aliquam declarari si aduersarius pretendit esse nullam. ibidem.

119 Quando agi posit ad declarationem non iuris aduersarij.

120 Exceptiones quando posint opponi sine scrip.

Iudicium ab exceptionibus non incipit. ibidem.

121 Excommunicatus non potest implorare officium iudicis, vt declaret ei exceptionem competere, & vt aduersario silentium imponatur.

122 An differat remedium huius legis, à remedio legis si contendat. ff. de fideiu. & a l. Aurelius. §. si centũ. ff. de lib. leg.

123 Aliud est compellere aliquem ad agendum contra se, & aliud est agere ad declarationem iuris sui.

124 Reprobatur sententia Socini, & modernorum hic affirmantium nullam differentiam esse inter remediũ huius legis, & d. l. si contendat.

125 Remedium legis Aurelius. §. si cẽtum, de liber. leg. quando competat.

126 Reus tenetur probare exceptiones suas, maxime si excipiat per modum agendi.

127 Habens actionem ad commodum alterius potest cogi ad agendum & exactum illi restituere, & est nouus modus agendi, ago vt agas.

128 Cogitur quis aliquando agere per viam exceptionis

contra

contra tertium. 1

129 *Fideiussor ad quem pecunia non peruenit potest excipere vt creditor illum prius excutiat ad quem pecunia peruenit, dummodo agens vel excipiens offerat quod sumptibus & periculo suo tertius conueniatur: & dummodo difficile non sit aduersus tertium experiri.* 1

130 *Diffamato an detur etiam actio iniuriarum.*

131 *Appellans aliquem debitorem suum, cum non sit, tenetur actione iniuriarum, si modo adsit iniuriandi animus.* 1

132 *Diffamans me tãquam pauperem, tenetur actione iniuriarum.* 1

133 *Nihil tam inhumanum est quam paupertatem detegi & inuidiæ patere diuitias.* 1

134 *Tex. in l. prima. C. quando, & qui quarta pars deb. exornatur.* 1

135 *Diffamans aliquem, vt debitorem suum, ita demum tenetur actione iniuriarum si animum habeat iniuriandi.* 1

136 *Vocans aliquem in iudicium vexandi causa tenetur actione iniuriarum.*

137 *An detur actio iniuriarum aduersus diffamantem aliquem de statu in iudicio.* 1

138 *Si quis obijciat crimen in iudicio, tenetur actione iniuriarum.*

139 *Si obijciens crimina in iudicio protestetur, quod non animo iniuriandi obijcit, An teneatur actione iniuriarum.*

140 *Diffamato aduersus diffamãtem competit etiã actio de dolo, vel in factum.*

141 Iudex statuit terminum alicui non tantum ad agendum, sed etiam ad aliquid extraiudicialiter faciendum, dummodo id sit sibi possibile.

142 Cautela, vt etiam ille qui sileat, cogatur ad agendum, lateque defenditur à morsibus modernorum hic.

143 Non videtur quis dolo malo facere qui pro conseruatione iuris sui vtitur cautelis.

144 Licet quęrere vias indirectas & secundum fidem, vt perueniatur ad propositum: dummodo id non fiat vt alteri officiatur.

145 Possessor iustus à nullo inquietatus potest petere pronunciari se esse possessorem.

146 Cautela pro emptore vt submittat qui litem ei moueat, vt sibi venditor de euictione caueat.

147 Diffamatio facta per tertium submissum dolo malo non praeiudicat tertio silenti etiam citato.

148 Dominus an possit dimittere famulum vt testificetur pro eo.

149 Citatio facta de aliquo tertio ad opponendum, an ei praeiudicet quando conueniri non potuisset remedio illo quo principalis potuisset.

150 Paul. de Cast. fecit remanere confusum quendam magnum aduocatum, qui non considerabat virtutem citationis factę ad iudicium de tertio.

151 Sententia lata in actione personali aduersus debitorem mittitur executioni aduersus tertium possessorem citatum, nulla facta excussione, ac sine nouo libello.

152 Sententia lata inter duos nobiles inter se contendentes de iurisdictione Castri, An populo pręiudicet. Si po-

154 *Si populus pendente iudicio inter nobiles citetur pro suo interesse, non requiritur noua productio libelli.*
155 *Citatus in genere virtute clausulæ, omnesque alios interesse putantes, an arctetur ad comparendum.*
156 *Sententia lata aduersus citatum vigore clausulę, omnesque alios interesse putantes, an executioni contra eum mandabitur.*
157 *Tex. in l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pact. declaratur.*
158 *Causa ad agendum an requiratur si citetur tertius ad iudicium.*
159 *Sentenia tertio citato non pręiudicat, si non compareat quando ius in iudicio deductum est diuersum à iure ipsius.*
160 *Iuramentum potest deferri submittenti aliquem ad diffamandum, an propterea dolo malo ille fuerit ad id submissus.*
161 *Iurciurando quis tenetur respondere an fidem suam tacite testatori accommodauerit.*
163 *Quomodo probetur emptorem per calumniam suppo suisse qui sibi ipsi litem moueret.*
164 *Cautelis in præiudicium animę non est vtendum.*
155 *Dynus fuit damnatus ad inferos propter dolosam cōsultationem.*
166 *Aduocatus si vtatur cautelis citra dolum, vel periurium, vel falsum, dicitur prudenter agere.*
167 *Aduocatus fouens iustam causam, potest aduersariū conuincere cum malitia.*
168 *An in causa matrimoniali possit diffamāti statui terminus ad agendum.*

169 *Causa matrimonialis est quasi de statu hominis & causæ criminali æquiparatur.*

170 *Graue est diffamare mulierem propterea quod eam desponsauerit.*

171 *Sententia lata in causa matrimoniali nunquam transit in iudicatum si feratur contra matrimonium.*

172 *Sententię quæ non transeunt in rem iudicatam sunt reuocabiles.*

173 *Sententia lata in fauorem matrimonij transit in rem iudicatam.*

174 *Restitutio si petatur aduersus sententiam, an à principe sit petenda.*

Pro sententia præsumitur lata contra matrimonium, nec de facili admittitur querela. ibi.

175 *An iudex elapso termino ad agendum possit, et alterum statuere.*

176 *Si iudex in præfixione termini ad agendum addat, & si infra hunc terminum non egeris, exnunc pronuncio te amplius agere non posse alterum terminũ ad agendum non poterit statuere.*

177 *Iudex an possit statuere terminũ ei, qui directo agere non potest, sed per quoddam obliquũ, litem mouẽdo per viam contradictionis.*

178 *Terminus non tantum statuitur ei ad contradicendũ qui per obliquum potest contradicere, sed etiam statuitur ad litem contestandum.*

179 *Quando super exceptionibus sit lis contestanda.*

180 *Exceptio quando dicatur competere per modum actionis.*

181 *An ille cui impositum fuit silentium in foro seculari sit audiendus in foro ecclesiastico.*

Eccle-

AMPLIATIONES.

SVPEREST, vt tranſeamus ad ampliationes non tantum huic legi, ſed etiã eius materiæ congruentes. Primo amplia vt remedium huiuſce legis competat non tantum pro-

1 pter diffamationẽ. † Sed vbicũque adſit alia quęuis iuſta cauſa, vel ſuſpicio calũmniæ, vt per Bal. in l. pupillus. C. de vſur. pupil. Bar. in l. edita num. 3. C. de eden. Sali. in l. 2. in fin. C. vbi in rem actio Inno. in c. cauſam quę nu. 5. qui filij ſint legi. Abb. in c. cauſam col. pen. verſ. 1. quia de dolo & cõt. Fel. in c. pen. nu. 9. de iud. Capel. Thol. q. 198. verſi. cõ-

trariam sententiam. Et facit tex. in l. sed & si per prætorem. §. sed si cum decreto. ff. ex quibus causis maior, Ibi, & si quæ mihi iusta causa videbitur.

¶ Iustæ autẽ causæ possunt esse quamplures, vt dicit Inn. in d. c. causam quæ nu. 5. Bar. in l. 2. de re iudi.
2 & ibi Alex. num. 14. † Quoties enim æquitas vel suspicio calumniæ id suggesserit, debet iudex terminum statuere non tantum ad agendum; sed etiam ad alia peragenda: Verum quantum ad dotem huius l. pertinet.

¶ Prima iusta causa erit, si officialis à loco officij sit
3 recessurus. † Siquidem si noluerit in patria conueniri: poterit per proclama facere statui terminum ad agendum: quo translacto amplius nõ poterit cõueniri in patria in materia non concernente officiũ Bal. in l. vn. C. vt nemo inuit. Abb. & Fel. nu. 8. in c. pen. vbi etiam Maria, & reliqui cõmuniter de iud. par. deput. in tract. sind. §. officialis finito officio: Quod tamẽ intellige dummodo proclama fiat cũ comminatione quòd de cætero elapso termino quis non audietur: Aut dummodo feratur sententia absolutoria: Aliàs enim posset in propria patria conueniri, vt latius habetur per Thom. Ferr. caut. 14. incipit, iura in fin.

¶ Huic etiam finitimum est, quòd si reus sit necessa-
4 rio recessurus, puta scholaris † est recessurus ad patriam, vel stipendiarius est recessurus, quia finitum est stipendiũ; potest assignari terminus cuicunq; volenti agere quod agat: Quo elapso postea non audietur, vt per gl. Bal. Paul. de Cast. & alios in l. vni. C. vt nemo inuit. Fel. in d. c. pen. num. 8. Ang. in d.

Papi-

Papinianus §. si quis post. ff. de inoff. test. Io. And. in c. lator. colum. 2. qui fil. sint leg. gl. in c. primo de re sti. spol. lib. 6. verbo extimamus, & ibi Host. & Io. And. Odof. in l. si ea. C. qui accus. Abb. in c. Lator, in 3. not. qui fil. sint legit. & in c. cum in tua. col. 1. Qui matr. accus. post. Rom. in l. quandiu nu. 11. ff. de acqui. hære. Nic. Boer. dec. 255. num. 4. vbi & alios concord. adducit.

¶Restringe nunc hanc ipsam conclusionem vt procedat in forense tantum, secus in eo qui haberet domiciliū, vt admonet Paul. de Cast. in d. l. vni. quod etiam colliges ex mente omnium cum exempla tradant in scholari, milite, & magistratu, qui solent esse aduenę. Exempla enim † etsi non restringunt regulam, tamen declarant l. damni infecti. ff. de dam. inf. glo. in c. quod Dei timorem, de statu mona. & glo. in l. prima. §. quod vulgo. ff. de vi & vi arm. Bal. consi. 357. nulla mulier col. pen. lib. primo. Ias. consi. 107. colum. pen. lib. primo. In ciuibus enim & domicilium habentibus cessat ratio, quæ militat

5

6 in forensibus. Et consequēter dicta exempla † sunt restringenda per ea quæ tradit Bal. in l. de quibus. colum. 3. versi. Item nota quòd non dicitur. ff. de l. Alex. in l. sororem. in vlt. colu. post medium. C. de his quibus vt indi. Ias. in l. à Titio, ad finem princ. ff. de verb. obli.

¶Restringe rursus dummodo concurrat necessitas absentiæ: vt expresse per Bal. & Sali. in d. l. vni. Nico. Boer. d. dec. 255. num. 4.

Secunda iusta causa erit status diffamatio, de qua in tex. & habetur per Inn. Host. Ioan. And. & alios

in c. lator. qui filij sint legi. Doct. in d. l. vni. quod
7 procedit † etiam in diffamatione de iure rerum: Exempli gratia si quis me dicat emisse ab eo qui nō habebat Ius vendendi, & ideo se id à me petiturum suis loco & tempore, vel ius habere in re quam possideo, vel quod ego sum debitor suus vel quod me accusabit de aliquo crimine. Bal. & Sali. in auth. si quis in aliquo. C. de test. Bart. in l. Titia. de accus. Paul. de Cast. in d. l. vni. Ias. in l. 2. nume. 27. de re iud. Rom. consi. 54. Rota decis. 305. In anti. & plene per Nic. Boer. d. dec. 255. Intellige tamen hæc, dummodo à diffamante absit animus iniuriandi, per ea quæ tradam limi. 6. Item dummodo ex diffamatione possit oriri præiudicium diffamato. Bal. consil. 261. num. 3. libro quinto. Postremo intellige dummodo diffamans diffamet de iure suo, alias si de iure tertij secus, vt latius demonstrabo limit. inf.

8 Tertia quatenus † iudex videat actorem expectare tempus, quo reus probationibus careat: Inno. Io. And. & alij in d. c. lator. Azo. in summ. C. vt nem. inuit.

9 Quarta quia filio exhæredato † præfigitur terminus ad proponendum querelam. l. Papinianus. §. si quis post. ff. de inoffi. testa. vbi glo. Bart. & cæteri omnes id tradunt.

Quinta iusta causa erit, de qua in l. à quo fun-
10 dus. ff. de dam. infec. † Cuius verba non pigebit subiicere. A quo fundus petitur si ab illo ædificatum habes, ago tibi ius non esse ædificatum habere, si non defendis ad me possessio transferenda est,

non

non quidem vt protinus destruatur opus: iniquum enim est demolitionem protinus fieri. Sed vt fiat, id nisi intra certum tempus egeris, Ius tibi esse ędificatum habere. pro cuius. l. intellectu, & exorn. vide. Salt. in l. 2. quęst. 5. C. Vbi in rē actio. Ioā. Fab. in §. æque circa fin. Inst. de act. Ang. in l. consentaneum colum. 2. C. quomodo & quan. Iud. & Doct. in l. si prius de noui ope. nunt. Alex. in l. 3. §. genera. nu. 29. ff. de acquirenda poss. Et nouissime Alcia. parad. c. 9. libro primo.

11 Sexta est nunciatio noui operis, † secundum Imo. & Rom. in l. de pupillo. §. si is cui, in fin. de no. ope. nunt. Nunciatio enim species est prouocationis. Bal. in l. non cogendum. §. si procuratori, de proc. Paul. de Cast. in l. de pupillo. §. qui remissionē nu. 3. de noui ope. nunt. Id quod etiam generaliter procedit in quacunq; protestatione, per ea quæ tradūt Alex. Ias. & alij i dicto. §. si is cui, & expressi⁹ Bald. in l. Celsus. 3. parte princ. nu. 14. de vsuc. Protestatio enim habet in se diffamationem quandam iudicialem, seu minas de agendo, Ita quod interest rei ne diutius res maneat in pendenti: Vnde ille cui fit protestatio potest etiam vltra hoc remedium intētare dispositionem, l. si contendat de fideiusso. vt vide re poteris infra ampliatione. 17.

Septima causa habetur in l. si quis libertatem & ibi omnes notant. ff. de pet. hær. vbi si petitioni he-

12 reditatis † vel eius præparatorijs fiat præiudicium per particularia iudicia, ea differuntur quo ad vniuersale iudicium finem accipiat, ad quod per iudicem certus terminus statui: Idemq; erit vbicunq;

actio

actio quælibet præiudicialis, vel exceptio proponatur secundum Inno. & Io. And. in d. ca. lator. Bal. in d. l. sed & si per prætorem. Quæ autem dicatur
13 actiones:† vel exceptiones præiudiciales, vide Bal. in l. peremptorias. C. senten. rescindi nõ posse. Ias. §. præiudiciales, num. 17. inst. de act. & melius per Iacobum à S. Georg. in l. qui prior. & in l. per minorem in prin. ff. de iud. & Doct. in auth. & consequenter. C. de senten. & interl. om. iud.

14 Octaua est contumacia,† Nam si eius ratione potest iudex denegare audientiam, d. l. sed & si p prætorem. §. sed si cum decreto, multo magis poterit terminus statui ad agendum, vt per Rom. in l. quãdiu nu. 11. ff. de acq. hær. Et habetur per Alex. in l. 3. §. genera. in fi. ff. de acq. posses.

15 Nona, Si dubitet iudex† ne partes ad rixam & arma prosiliant, occasione contentionis de possessione, potest etiam neutro petente terminum eis præfigere ad probandum: vt per Bar. & Paul. de Cast. in l. ordinarii. C. de rei vend. Paul. Castren. consi. 5. in antiquis consi. Neap. deci. 13. & decis. 55. in nouis Vbert. Zucc. in Rep. l. fin. C. de edicto diui Adria. tollen. Super verbo, mittat quidem in possessione, nu. 112. Idemque iuris erit, si sit controuersia inter
16 aliquos de statu.† Puta quia intendo me esse i possessione seruitutis, tu vero in possessione libertatis, vt p Doct. in l. vis eius. C. de prob. Iacob. à S. Geor. in l. si quis liberum. ff. de probat. Poteritque iudex prædictum terminum statuere etiam sine libello & petitione quacũque vt habetur in dec. præd. Et notat Bal. hic, & in d. l. vis eius in prin. quem sequitur

Curt.

Curt.sen.consi.60. incipit super eo, Eritque iudi-
17 cium hoc possessorium summarium. † Duplex. n. reperitur possessorium. Alterum videlicet summarium,& alterũ plenarium,vt colligere licet ex dictis Dec.& declarant moderni in l.in pari,de Reg.Iur.

Decima Iusta causa erit,quòd si teneris mihi ali quid facere,& ego tibi potest mihi assignari dilatio arbitrio iudicis vt faciam,quod facere debeo, & recipiam quod recipere debeo,aliàs dilatione decursa imponetur mihi silentium, quod est notatu dignum secundum Bal.in tit.quę fuit prima causa bene fi.amitten.§.est & alia. Quem ibi valde commẽdat Afil.nu.4.

Vndecima,Iusta causa erit,si quod à re tua damni rei meæ inferatur. Et ideo si ego ignoro cuius sunt res in agrum meum delatæ, & quæ agro meo non cohærent, erit remedium quod per iudicẽ fiat proclama in locis vicinis,quod domini rerum illas tollant infra certum terminum,aliàs ex tunc pro derelictis haberi intelligantur, vt per Alex.in l. hoc amplius.§.de his in pri.nota.ff.de dam.infec.

18 ¶ Et demum generaliter † ex quibus causis iudex potest abbreuiare dilationes legales,de quibus per Doct.in l.2.de re iud. Et Geor.Natta in Rep. Cle. sæpe colum.32.in prin.de verb.sig. Puto ex eisdẽ causis ac eadem æquitate posse terminum ad agen-
19 dum statuere. Idemque iuris erit † in casibus.17. in quibus quis inuitus agere cogitur enumeratis p Gl.& Doct.in c.primo.§.primo de rest.spol.in 6. & Nic.Boer.d.decis.255.In illis enim casibus eadẽ æquitatis ratio suggerit,vt iudex possit terminũ ad

agen-

agendum statuere: item ratione periculi reo immi nentis, vel ratione calumniæ. Et pariter vbi militat aliqua ex prędictis rationibus decidēdi, poterit ter minus ad agendū præfigi: Et sume regulam in vni-
23 uersum. † Quod huiusmodi iustæ causæ arbitrio & æquitati Iudicis remittantur. d.l. Sed & si p prætorem. §. si cum decreto, Ibi, & si qua alia iusta causa mihi videbitur. II. Amplia vt remedium huius le-
24 gis detur † siue in possessorio, siue in petitorio, siue in personalibus, siue in realibus, vt per Aret. Fel. Dec. & cæteros in c. in præ sentia de prob. & Ripa. lib. primo de leg. respon. 8. Soci. consi. 58. colum. 5. versi. principaliter in primo, & d. à Rot. deci. 221. in ant. Nic. Boer. decis. 255. nu. 7.

Addi. Sequitur Gabriel à quo D. author hæc de verbo ad verbū desumpsit de act. cōclus. 6. nu. 7. ampliat. 1. lib. 1.

25 III. Amplia vt procedat, tā in Ciuilibus quā † in Criminalibus vt habet in d. l. Titia. & i l. si ea. C. q acc. Bal. Paul. de Cast. Ang. & alij in l. Papinia. §. si quis post, ff. de inoff. test. Bal. in l. sed & si per ptorē vers. in Gl. quæ incipit. ff. ex quibus causis maior. Bar. i l. si quis libertatem nu. 8. de pet. her. Imo. & Rom. i l. quamdiu de acq. her. & in l. de pupillo. §. si is cui. ff. de noui op. nunt. & consi. 53. Ias. in l. 2. nu. 27. de re iud. Ang. in tract. malef. in verb. Necnon ad que relam. Geor. Natta in Clem. sæpe in prin. col. 35. de verb. sig. cū addu. p. Nic. Boer. dicta dec. 255. nu. 7.

Addi. Gabriel loco præcitato nu. 2. amp. pri. Couaru. var. resolu. c. 18. nu. 7. & fuit tentū in sacro Rotæ Prætorio corā Vellano in vna Bononien. 8. patris lucrorū die 28. Ianuarij 1555. teste Caputaquēs. in eius decis. 175. incip. I. diffamari.

IIII. Am-

26 IIII. Amplia vt etiam † incertis perſonis posſit ex cauſa ſtatui terminus ad agendum.l.ſi eo tẽpore.C.de remiſſ. pign. Abb.in c.cum in tua col.fin. qui matr.accuſſ.poſſ.Ang.in Rub.Inſt.de exce.nu. 23.Ripa in l.Rem quæ nobis nu. 41. Et ibi Iaſ.nu. 38.de acq. poſſeſ. Rom.d.cõſi.53.Th.Ferr.cautel. 14.Nic.Boer.dec.255.nu.5.& latius declarabo infra in Glo.dum citat.d.l.Si eo tempore.

Addi. Gabriel ſequitur loco prætacto nu.16.ampli.11.

27 V.Amplia vt etiam † impugnantibus priuilegia principis terminus præfigatur intra quem obijciãt quicquid velint.c.accepimus vbi oẽs Cano.not.de fid.inſtr.Intellige tñ ꝙ hoc procedat quaten⁹ quis priuilegia principis impugnet ratione deficientis voluntatis & intentionis in principe. Puta ſi priuilegia ſubreptitia vel falſificata contendat, vt in caſu.d. c.accepimus.Verum ſi princeps ex certa ſciẽtia alicui priuilegium concedat,ſtatim his de quorum intereſſe agitur, imponendum eſt perpetuum ſilentium vt Bal.inquit in titulo de pace conſtan.§. Si quis autem, verſi.imperialis clementiæ. Quem ſequitur.Alber.Brun.conſil.primo. num.38.& Iacob.de Leo.inter conſilia eiuſdem Bruni conſilio. 114.num.9.vbi quoque dicunt, quòd princeps duplicem habet poteſtatem. Quarum altera eſt ordinaria, ſecũdum quam princeps viuit legibus iuxta legã digna vox.C.de legib. Altera eſt abſoluta & ſecundum quam poteſt etiam tollere omnia iura Ciuilia. Quoties igitur de plenitudine poteſtatis princeps gratiam facit, Nihil omnino poteſt opponi quòd eam vitiare valeat; & ſupplet om-

nes

nes defectus, Ac tollitur omnis defensio etiam, in præiudicium iuris quæsiti, nec potest dici Principi cur ita facis ? Sed omnino silentium est imponendum. Vt latius per Fran. Curt. sen. consi. 49. num. 49. Et Curt. Iun. consi. 174. nu. 6. Oldra. cõsi. 287. Card. Paris. consi. 15. num. 63. lib. 2. & generaliter quando de priuilegijs principum possit dubitari distingue vt per Matth. de Affl. in tit. apud quem, vel quos num. 7. cum sequen.

28 VI. Amplia vt non tantum † quis cogatur ad agendum sub comminatione quod aliàs ipsi imponetur silentium, quæ comminatio propria est huius legis, Sed etiam sub alijs cõminationibus. Tex. est in d. l. à quo fundus, vbi fit comminatio quòd aliàs opus factum demolietur. Non tamen hæc
29 comminatio † operatur exclusionem iuris non agentis in termino sicut operatur superior comminatio, vt per Saly. in l. secunda in fin. C. vbi in rem. actio. Ex his sequitur, quòd si is cui fuerit statutus terminus ad agendum sub comminatione banni
30 † (Quæ species comminationis, etiam ipsa inuenta est contra contumaces) vt per Bal. in d. l. Curatoris, & in l. quæsitum, de pign. act. & in l. cum nõ solum. §. necessitatem. C. de bon. quæ lib. & in rub. Si
31 quis iusd. non obtem. † quandocunque agẽdo poterit se à banno eximere vt per Bald. in l. 1. num. 12. versi. Sed si bannitus. C. de here. inst. Pœna. n.
32 † quæ pro contumacia imponitur temporalis esse intelligitur, videlicet vt habeat locum donec duret contumacia Bal. in l. pri. C. de post. Cano. in ca. ex literis per illum tex. de const. & max. Dec. nu. 16.

Vbi

Vbi id limitat nisi fuisset dictum, quòd absolute pę na perduraret. Et huc spectant quæ dixi supra op- po.3.

33 VII. Amplia vt competat † aduersus prælatos, vt per Fel. & alios in cap. accepimus, per illum tex. de fid. instr. Alex. consi. 103. in 5. consi. Neap. decis. 18. in no. Quæ conclusio ampliatur, vt non solum prælatis: sed etiam eorum successoribus censeatur impositum silentium, vt per Doct. in d. cap. accepimus, vbi etiam eam tripliciter temperant. Sequitur Gabrie d. lib. 2. tit. de actionibus conclus. 6. nu.

34 4. & 5. 3. ampliatione † Et primo vt non procedat quatenus prę latus cum conuentu dolose agere distulisset. Tunc enim etiam post quadriennium adhuc poterit ecclesia petere restitutionem in integrum. c. primo, de resti. in integrum in 6. Secundo vt non procedat secundum Fel. si de damno constet euidentissime, Sed caue, nam credo quòd Felyn. inaduertenter id dixerit. Et quòd voluerit dicere, si appareat de enormissimo damno, Glo. enim finalis per eum allegata in c. primo de in integ. rest. loquitur de læsione enormissima, & quam ibi etiam sequuntur Abb. & alij. Et ad id etiam de enormissima læsione allegatur per Ange. Instit. de act. §. rursus col. 6. & Auf. Cap. Tho. q. 138. & Abb. in c. veniẽs. de rescr. in 6. non negatur tamen quòd dictum Fel. non sit verum, regulare id enim est vt per. Abb. in d. c. primo.

Tertio vt non procedat quatenus grauamen es-
35 set successiuum †, quia etiam post quadriennium daretur in integrum restitutio. arg. eius quod notat

Ant.

Ant. Butr. in c. ex parte in 12. colum. de restit. spol. vbi dicit, quòd super continua læsione semper peti potest in integrum restitutio, sequitur Fel. in d. c.
36 accepimus. † Postremo declara prædictam conclusionem, quòd scilicet ecclesia debeat indemnis seruari, & ideo habebit recursum contra prælatum, vel eius heredes, vt de suo soluant etiam si esset dánum lucri cessantis, vt per Gl. in. §. potest, in versi. præuentat. 16. q. 3. Abb. in c. primo in 3. col. de rest. in integ. cum his quæ adducit Fely. in d. c. accepimus nu. 9. versi. 3. declara.
37 Intellige tamẽ hæc, † quoties ex aliqua iusta causa iudex prælatis terminũ ad agendum statuat, Nec putarem ex causa diffamationis prælato posse terminum statui ad deducendum ius suæ ecclesiæ, ita quod ei præiudicetur, nam delictum solius prælati
38 † quòd consistit in faciendo nullo modo præiudicat ecclesię, cap. delictum de regul. Iur. in 6. Fely. in c. ad apostolicam. nu. 2. de sim. Doct. in l. Iubemus nullam. C. de Sacros. eccl. cum add. per Nic. Boer. in apost. ad Din. in d. c. delictum. Et propterea cre-
39 derem æquum esse, † quòd respectu iuris prælati diffamantis rectè ei imponatur silentium illæso remanente Iure ecclesiæ per ea quæ tradit Rom. cõsi. 369. in c. circa primum col. fin.
40 VIII. Amplia vt remedium huius legis † detur etiam cõtra fiscum seu procuratorem Cæsaris, idẽ
41 enim sunt † secundum Alc. in l. procurator. C. de eden. & in l. præses col. 2. C. de trãs. Et quæ ampliatio est de mente Anch. consi. 64. in fin.

ADDI. Gabriel sequitur d. lib. 1. tit. de actio. cõc. 6. nu. 6. ampliat. 4.

Fiscus

41 Fiscus enim† iure priuatorum vtitur, nec est priuilegiatus nisi in casibus in iure expressis. l. quod placuit, in fi. ff. de iure fisc. Glo. in l. Item veniunt. §. in priuatorum, in verb. publica de peti. hære. Iaf. in l. properandum. §. sin autem alterutra. nu. 34. C. de iudi. Fulg. consi. 127. quidam nomine, colu. 2. Dec. & moder. in l. in ambiguis, de regu. iuris cum exaggeratis per Alci. reg. 3. præs. 41. nu. 5.

Confirmatur item Ancha. sententia: nam si hoc remedium competit aduersus prælatum, vt supra ostendimus, cur non idem aduersus Cæsaris procu
43 ratorem statuatur, Cum & ipse †. sicut prælatus legitimus sit administrator? Vt habetur in l. prima de off. procu. Cęsa. & est gl. in l. Iustas de iur. fisc. li. 10. Iaf. in l. præses num. 11. Vbi etiam cæteri. C. de
44 transf. † Et speciale est in fisci administratoribus, vt in eis idem sit, quòd in prælatis secundum Bald. in auth. licentia nu. 6. C. de episc. & cler.

Confirmatur etiam. Nam procurator fisci, † ex delicto & culpa sua fisco præiudicat, vt cum ante tẽpus actiones instituit, quo casu fiscus à iure suo cadit, licet indẽnis de ipsius procuratoris bonis præstari debeat. l. iustas. vbi not. C. de iur. fisc. lib. 10. Alc. in d. l. præses in verbo posteriore. Et generali-
46 ter † aliàs fiscus & ecclesia æquiparantur. l. fi. C. de Sacrosf. eccl. & habetur in l. si procurator de iur. fisci. Abb. & alij in c. 2. de prec. plene Dec. in cap. 1. colum. 8. versi. ista prima limita. de prob. Hier. Ca-
47 gn. in l. venditor, de iud. Vbi tamen intelligit† prędictam æquiparationem, vt non procedat inter fiscum, & clericum.

IX. Amplia vt hæc lex competat etiam aduer-
48 sus tutores † & curatores, & Hospitalarios. Mili-
tat enim in his eadem ratio, quę in prælato, & pro-
curatore Cęsaris militat. Qua propter idem in his
49 tacite cautum putamus † l. his solis. §. de his. C.
de reuoca. donat. quæ lex reputatur not. à Bald.
in Rub. C. de naut. Fen. ad probãdum quod vbi est
eadem ratio tacite ibi censeatur idem ius. Et ad idẽ
adducitur per Ias. in auth. quas actiones nu. 17. C.
de Sacros. Eccl. Fel. in proh. Decret. nu. 17. colu. 3.
Cum accumulatis per locupletissimum doctorem
dominum And. Tiraq. in d. suo tract. §. 20. num. 2.
50 Et hoc admodum confirmat † quòd licet tutor, cu
rator & prælatus, non possint expresse renunciare
exceptionibus peremptorijs vel declinatoriis, suis
principalibus competentibus, secundum Inn. in c.
cum olim in primo paulo ante fin. de offi. delegat.
Paul. Cast. consi. 196. super primo quæsito li. 2. Io.
And. in c. expofita de arbit. Rom. consi. 129. cum
his, quæ ad id citat idem And. Tiraq. in Rep. l. si vn-
quam verbo donatione largitus nu. 143. C. de reu.
don. Tamen tacite possunt ex processu & ordine
Iudicij per negligentiam eas non obijciendo vt p
Bal. Saly. Alc. & alios in d. l. pactum curatoris. Bal.
in d. c. cum olim circa finem versi. vnũ scias de off.
del. quẽ sequitur Dec. in c. pastor. nu. 7. versi. 2. præ
dicta de excep. Feli. in c. primo nu. 13. vt lit. non cõ-
test. Cor. consi. 135. colu. 3. versi. & similiter lib. 4.
consi. Neap. dec. 18. in nouis.
51 Confirmatur. Item ex eo, quòd † fiscus, minor.
& ecclesia, æquiparantur. Gl. fin. in l. Si procurator

de Iur.fisc.& Glo.prima in l.si praeses.& ibi Doct. C.quom.& quando iud.& Gl. fin.in l.ciuitas vbi Bal.& Ludo. Bolog. in suis secundis interpret. Si cert.peta.Ioan.de Plat.in l.2.in fin. de fund. patr. lib.11.Ias.in §.ex maleficiis nu.32.Inst.de act.Doct. in l.respublica.C.ex quibus caus.maior.Ang.cōs. 245.col.7.versi.7. est vidēdum Dec.in d.c.primo nu.18.de prob.Aym.Crau.cōsi.190.nu.10. Quod igitur proximis duabus ampliationibus dictum est locum non immerito sibi vendicat & in his casib⁹
52 vbi militat eadem ratio, praesertim † cum tutor & praelatus, aequiparentur quatenus materia cōueniare potest Glo.fin.in c.ex pręsentium & ibi Abb.de Pig.Dyn.in cap.delictum de reg.iur.in 6. Dec.vbi concordantia Add.in c.reprae hēsibilis.nu.11.&12. de appel.Fel.in c.cum deputati.nu.8.de Iud.Zab. consi.95.nu.7.Et huc maxime spectat, quòd praelatus non defendens Ecclesiā ęquiparatur tutori non defendenti pupillum.Gl.est in d.l.praeses,quam sequitur Fel.in d.c. Cum deputati, & habetur etiam in locis proxime citatis. Hanc quoque sententiam
53 non mediocriter fulcit: Quod protestatio † facta tutori,praeiudicat pupillo.l.qui Romae.§.Cohaeredes & ibi not.Ias.nu.12.de verbo.obl.Et his etiam
54 conuenit, ꝙ contumacia † tutoris,& curatoris,praeiudicat minoribus secundum magis communem opinionem de qua per Alex. in d.l.3.nu.12.Et copiose moderni in l. vni. §. Si procurator.ff.si quis
55 Ius dic.non obtemp. Quatenus vero † ad hospitalarios spectat non est dubium quin tutoribus aequiparentur vt per Ioā. Corr.in sua paraf. Sacerd.c.3.

Gl.in Clem. dispēdiosā. verbo beneficijs, de Iud. vbi hoc ipsum notat Lanf.in Rep.d.Clem.in prin.

56 Et ex hoc infert. Quòd † sicut tutor potest facere transactionem, & compromissum in causa pupilli, sic etiam poterit hospitalarius in causa sui hospitalis: Quod est singulariter notandum, id quod maxi
57 me procedit in orphanotrophis †. Præponuntur enim orphanis nutriendis tanquàm tutores seu curatores minorum. l. orphanotrophis, in princ. C.de Episco.& Cler. Spec.in titu.de orphan. cum addit.per Catel. Cott.in mem. verbo orphanotro.

58 Intellige tamen quòd hospitali † succurratur in omnibus: vt supra diximus, succurri Ecclesiæ aduersus prælatum non agentem in termino, hospita
59 lia enim † gaudent priuilegijs ecclesiarum, vt dicā abunde infra ampliatione. 11.

60 Intellige tamen quòd diffamatio † in tutoribus, & curatoribus non sit causa sufficiens, vt agere co
61 gantur de iuribus pupillorum: cum tutores † & curatores extra negotia non soleant præiudicare minoribus. Vt per omnes in l. neq; interdicto. ff.de Reg.iur. Cagn.in l. 1. §. procurator num. 37. Et ibi reliqui. ff. si quis ius dic.non obtemp. Ias.in l. 1. §.
62 Item acquirimus nu. 47. ff.de acq.possess. † Tutor enim in re pupilli, tunc domini loco habetur, cum tutelam administrat, non cum pupillum expoliat. l.qui fundum. §. tutor. ff. pro empto. l. interdum. §. qui tutelam. ff.de furt. Iacob. à S. Geor. in l. prima nu. 5. ff.de off. procur. Cęsa. Ex illis igitur causis ex quibus tutor & curator possunt præiudicare minoribus de quibus in dicto. §. procurator, Si quæ iu-

dici iusta causa videbitur, terminum eis ad agen-
63 dum præfiget. † Et ideo contumaciam tutoris & curatoris iustam causam esse opinor, vt eis terminus ad agendum statuatur. Per ea quæ supra diximus.

65 Intellige tamen quòd aduersus huiusmodi † sententiam detur minori restitutio in integrum, etiam si tutor seu curator interuenerit. l. minoribus. C. si tutor interuen. l. pen. C. si aduersus rem iud. Corn. consi. 178. in fin. lib. 3. Deci. consi. 549. Et Nico. Boer. dec. 79.

66 ¶ Id quod præsertim procedit † si tutor seu curator omisisset probationes & exceptiones sibi competentes, vt per Bart. in l. minor. 25. annis omissã. ff. de minor. Aret. consi. 66. colu. pen. Alci. in l. pactum curatoris in fin. C. de pactis. Aufr. ad Capel. Thol. quæstione 45. Idque verum est etiã post tres sententias conformes, D. à Rota dec. 2. in no. Cap. Thol. q. 54. Et hoc infra quadriennium à die vltimæ sententiæ computandum secundum Rot. deci. 168. Quam refert Aufr. in add. ad prædictã q. 54.

67 † Soletque restitui minor publicatis attestationibus ad probandum super eisdem articulis, aut directo contrarijs. Matth. de Affl. decis. 216. Ange. & Alex. in l. vbi exigitur. ff. de eden. Fel. in cap. fraternitatis colum. 5. de testi. & attest. Capel. Thol. q. 248. Aym. Crauet. consi. 65. num. 3. Ias. l. prima. §. nunciatio. num. 11. ff. de noui ope. nunt. vbi tamen
68 hoc limitat † non procedere quatenus minor vellet restitui aduersus eum quem accusauit. Et idem dicit Felyn. in dicto capit. fraternitatis colum. 5.

Bellam.dec. 745. col.penul. versi. sic in simili. Capel.Thol.quæst.53. consi.Neap.deci 128.in nou. Rursus intellige dummodo doceat de noua causa Bellam.deci.38.& 409.cum seq.& domini à Rota dec. 2.in no.

69 ¶ Amplia rursus vt minor † ob allegationes obmissas restituatur etiam stante statuto disponente nihil aduersus sententiam excipi posse, secundum Bal.consi.287.statuto ciuitatis. volu.primo.

70 Declara tamen hæc† in primis vt vera sint dum modo ante omnia fiat summaria fides de læsione secundum magis communem opinionem de qua per Ias.in l. Nam & si postea quàm. §. si minor. ff. de iureiur.Bar.in marg.ad Inno. in verb.restitutio versi. 18.Rota.d.dec.168.Auf.d.q.54.Nicol.Boer. dec.9.nu.6.Bellam.dec.33.vbi pulchre loquitur ad intelligentiam huius conclusionis quicquid dicat Matth.de Affl.& quidam alij per eum relati decis. 114.vbi tenet sufficere allegare læsionem si restitutio petatur lite pendente prout petitur in his terminis.

71 ¶ Declara item, vt prædicta non militent † si minor iurasset se non contrauenturum processui, & sententiæ vel nisi cum simili iuramento procuratorem in iudicio constituat. Quæ sententia crebrior est & in practica seruatur vt per Ias. in auth. sacramenta puberum nu.76.C.si aduer. vend. Iacob.à S.Geor.in l.neque tutores nu. 13. Et in l.exigendi nu.31.C.de proc.Capel.Th.quæst.45.& 49.Guid. PP.q.36.& q.494. Cum his quæ accumulat Nico. Boer.dec.92.

Idem-

72 Idemque Iuris erit † si minor iuramento ratificet acta per suum procuratorem, vt fuit decisum p
73 Cape. Th.q.106.dũmodo tñ is qui iurat † si pupillus sit proximus pubertati, vt per Doct.in dicta auct.o.Sacramenta puberum. Alex.in l.qui iurasse, in princ.ff.de iureiu. Abb.consil.39.in fin.in 1. Fulg. consi.237. cum his qui moder. citant in l.pupillũ. ff. de reg.iuris.

74 Postremo declara † ipsum tutorem seu procuratorem in expensis condemnandum, vt de suo resarciat. Quatenus sua culpa vel negligentia ex negotij dilatione vel aliter ipsius partis interest. Secũdum Alc.in d.l.pactum curatoris in fin.

Sed an minor post conclusum in causa audiatur si velit restitui ad hoc, vt trahat causam ad partes, qui litigans in curia obmisit huiusmodi exceptionem: Et sane non audiendum minorem esse decisum fuit: vt per Bellam.dec.365. Idemque iuris erit si minor succedat maiori cui non competebat integrum restitutio propter probationes nõ factas vt per Matth.de Afft.dec. 212. vbi etiã ponit quid econtra si maior succedat minori. Quid autẽ iuris erit si minor litigans interim efficiatur maior pendente lite, cui nõ probauit in termino: vide Matth. Afft.decis.210. Non enim libet hic diutius immorari.

75 X.Amplia ẽt vt competat † aduersus maritum respectu dotis: cum in ea agat, & conueniatur vt per Paul.de Cast.ĩ l.maritus, nu.1.C.de proc. Ang. Inst. de excu.tuto.§.Idem responderunt in princ. Card. Paris.consi.33.nu.57.lib.1.Matth.de Afft.dec.252.

Et traditur p omnes in l.doce ancillam, per illũ tex.
76 C.de rei vend.vbi communiter cõcluditur† quòd sententia lata contra maritum super re dotali constante matrimonio præiudicat vxori agenti postea Soluto matrim. vt per Ias. Alex.& Iacob. à S.Geor. in l. de die.§.qui mulierem .ff.qui satisd.cogã.Ale. in l.sæpe nu.86.super Gl.quæ est in verbo, de proprietate ad fin.de re iud.& per Doct.in l.Titio centum.§. vltimo, de cond.& demon.

Addi. Gabriel sequitur de act.concl.6.nu.7. ampli.5.

¶ Intellige dummodo mulier sciuerit controuersiam super re dotali vt per omnes in d.§.qui mulie-
79 rem. Vbi cautela † traditur ad alienãdum fundum dotalem: vt scilicet maritus desinat possidere, & litem moueat contra nouum possessorem fundi dotalis. Nam si sciente muliere succubuerit, sententia excludet mulierẽ, nisi de collusione mariti cõstet.
80 Dos enim † dicitur in bonis viri quoad dominũ rerum dotalium, licet quo ad ius & sustentationẽ eius, dicatur vxoris.l. quamuis, vbi pulchre Tex.de Iure dot.Cor.consi.26.lib.2.& consi.224.colum. 2.lib.3.Paul.de Cast.in l.2.§. quod si in patris. nu. 6.ff.solut.matrimo.& est communis opinio, quòd
81 maritus † sit dotis dominus & possessor, vt habetur in d.l.doce ancillam.& late Bald.nouel.in tract. dot.8.parte.6.priuileg.Cassan.consilio LXI. vbi
82 Dec. adducit. Nasciturq; dñium illud † ex titulo & contractu dotis, qui æquiparatur emptioni &
83 venditioni. Nam dans dotem † est tanquàm vendens, & onera matrimonij, quę subit maritus, sunt loco pretij, l. ex promissione. ff. de

act.

act.& obli. l.qui balneum. §.vltimo.ff. qui poti. in pign.hab.& voluit.glo.in l.de diuisione.& ibi Bar. & omnes post eum.ff. soluto matr. & Doct. in l. in insulam.§.vsuras.ff.eod. Soc.consi.88.abunde col. pri. lib.4. & consi.103.præsens consultatio, col.2. eod. Andrea Tiraquel.in d. suo tract. de retra.con-
84 uent.in fin. num.69. & licet † consideretur vt domina quo ad sustentationem suam,& quo ad onera publica,& quo ad satisdationem,& alia quædam de quibus per Rom.in l.pri.§.si vir.ff. ad silen.& habetur per Paul.de Cast. & alios in l.sciendũ, qui satis.d.cog.glo.post Bar.in l.Lucius.§. Idem respõdit il.2. ad munic. & etiam per Dec. & moder. in l.quod euincitur de reg. iur.tamen large & improprie domina dicitur,vt per Bal.in l.in rebus in prin. C.de iur.dot.cor.d.cõsi.26. Paul.Cast.in d.l.sciendum.licet contra has decis.consuluerit Curt. sen. consi.27. versi.accedi ad tertium.

Intellige tamen, quòd dominium dotis transferatur in maritum absque præiudicio creditorum. Si quos mulier habuisset ante cõtractum matrimonium,vt per Bal.in l.denique §. Sed vtrum de mino. Iacob. à S.Geor. l.Titia de iur. dot. consi. Neapo. dec.128. in no.

85 XI. Amplia, vt multo magis procedat † contra diffamantem iura ecclesiæ: vt per Ioan.And.col.3. & alios in c. conquerente de officio ordi. Abb.in c. cum olim colum.fin. vbi omnes, de testi. Id quod
86 † porrigendum est cõtra diffamantes iura alicuius hospitalis: Gaudent enim beneficiis ecclesiæ. auth. hoc ius porrectum. C.de sacrosan.eccles. & c. hoc

ius

ius porrectum.12.quęst.2. Soci.in l.rem quę nobis nu.5.ff. de agr.possess. Fel. qui hoc late declarat in c.de quarta col.2. de præscrip.

XII. Amplia vt non tantum ad actionem propo-
87 nendam.†Sed etiam ad exceptiones tam dilatorias & peremptorias, quam mixtas proponendas, possit per iudicem statui terminus: Et sane de dilatoriis tex. est in c. Pastoralis vbi omnes Can. notant, de except. Alb.hic & in l.4.ff. de bonis auct.iud.poss. Idem Alb.in l.si quis libertatem. ff.de petitione hęred.& ĩ l.Titia.ff.de accu. & in l.Iudices, versi.quęritur hic, vbi etiam Cin.& Ang. C. de iudic.glo. in c.accepimus,in verbo, vlterius de fide instru.

Addi. Gabriel lib.1. titulo de action. conclus. 6. num.15. ampliat. 10.

88 Et consequenter idem erit in declinatoriis,†cum veniant appellatione dilatoriarum vt per Alb. in d. l.Titia.& Can.ĩ d.c.Pastoralis. Quod autem id etiã procedat in peremptoriis vltra tradita per Can. in dicto c. pastoralis ponit Alb. in d.l. Iudices & in l. minor 25. annis obmissam, in fin.de min. Io. And. & Host. in c.laror qui fil.sint leg.Pau.de Cast.in authen. Iubemus nu.6, C.de Iud. Angel. & Odofr. in l.si ea. C.qui accu. Imol.in l.quandiu.colum.2. de acquir. hære. Sed quod idem statuatur in exceptionibus mixtis id est in peremptoriis, quæ in vim dilatoriarum opponuntur habetur pariter in d.c. pastoralis. Vbi prędicta omnia intelligũtur per Imol. Fel. ac alios dummodo subsit iusta causa quæ animo iudicis insedeat.

Intellige quod si à iudice sit assignatus alicui ter-
minus

minus ad opponen. exceptiones suas quod si per errorem facti seu ignorantiã non opposuerit in termino, poterit postea quandocunque vsque ad sententiam opponere, secundum Bal. Sali. in l. error. C. de iuris & facti ignorantia & ibi Ias. num. 16. attestatur hanc magis communem.

Intellige quod exclusus per lapsum termini ab excipiẽdo, non est tamen exclusus ab agendo quoties actio surgit ex illa materia ex qua surgebat exceptio quod est memoratu dignum secundũ Barb. in rub. de except. col. pen. versi. 2 2. in Clem.

XIII. Amplia, vt iudex possit ex causa terminũ
89 statuere non tantum† ad agendum, sed etiã ad producendum omnia iura & monumenta sua, vt per Azo. in summa C. vt nemo. inuit. Zab. consi. 23. in causa Amareti.

Addi. Gabriel d. conclus. 6. de action. nu. 13. 1. ampliat. nonę ampliatio. principalis.

90 Similiterque iudex potest statuere terminum ad ponendum, articulandum, producendum, & probãdum, vt per doctores in l. properandum. in princ. C. de iud. glo. & Odof. in l. si ea. C. qui accus. Bal. hic & Purp. in l. postquam liti; nu. 35. C. de pact. vbi dicit tex. in l. Titia de accus. loqui de tempore pręfixo ad probãdum, & de quo etiam habetur in l. 4. de bon. auct. Iud. poss. Paul. Cast. & Ang. in d. l. A quo fundus Dñi. a rota. decis. 305. in antiq.

Addi. Gabriel vbi supra num. 12.

Quæ conclusio extẽditur vt iudex id facere possit etiam ex officio, concurrente rationabili causa puta partis negligentia. Tex. est in l. 2. C. vt infra

cer.

cer.temp.late. Fel.in c.licet.nu. 13. de prob. Paul. Cast.in l.prima.§. primo.ff. de iu. delib. in princ. Extendite etiã quòd sine libello possit assignari terminus ad probandum, vt per Bal. hic in fin. Circa quæ vnum perpetuo nota.

91 Quòd si cui † sit assignatus terminus peremptorius ad producẽdum instrumenta,& infra illum terminum producantur exempla, si post illum terminum producantur originalia, certe dicetur productio instrumentorum facta intra terminum.

92 Quia illud † quod accedit ad cõfirmationem alterius, dicitur eodẽ tempore factum. l.si donate.§. si sponsus.ff. de dona.inter vir. & vxor. Ita dicit singu. Bal.in c.pri. in prin.de fid. instr. Quẽ sequitur Iacob.a S.Geor. in l.quicũque nu.3.ff. de fid.instr.

XIIII. Amplia, vt non tantum possit iudex coge-
93 re partem ad agendum† vel accusandum, Sed ẽt ad prosequẽdum actionem vel accusationem. d.l. si ea vbi oẽs not. Sal.in lib. 2. in fin.C. vbi. in rem act. Abb. in c.licet beato Petro.col. 2.vers.tu dic. de accu. Soc.con.45.col.2.vers.ex quibus verbis.

ADDI. Gabriel loco prędicto,num.11.

94 Quo casu terminus statuitur ad litis progressũ † Aliquando enim statuitur ad ingressum litis, aliquãdo ad progressum,aliquãdo ad egressum: idest ad terminum litis,vt per Bal. hic. Quod autem in
95 ciuilibus † actor non possit à lite desistere inuito reo.Tex.est ĩ auth. qui semel.C.quomodo & quando iudex.vbi oẽs scriben. & tradit Alex. consi. 112. lib. 5. cum his quæ ponit Dec. in l. postquam litẽ. nu.18.C.de pact.Matth. Afflı.dec.173.nu.5.

¶Intel-

96 ¶ Intellige, vt hęc procedant lite conteſtata † Ante enim non prohibetur mutare libellum, nec lex edita. C. de eden. corrigitur p d. auth. qui ſemel, vt per Fel. in c. 2. nu. 16. de libel. oblat. & habetur in d. l.
97 poſtquam liti. Rurſus intellige † niſi actor renunciare vellet omni actioni, & iuri ſibi competenti, Nam etiam lite cõteſtata id poterit per d. l. poſtquã liti: niſi reus vellet perſiſtere in iudicio ratione maioris vtilitatis, forte quia res eſt in calculo ferendæ ſententiæ & ſententia debet ferri contra actorem condemnandum reo in expenſis, vt per Aug. in §. omnem in auth. de litig. Fel. qui deciſiones adducit in d. c. 2. Rip. in l. naturaliter. ſ. nihil commune
98 nume. 110. Poſtremo intellige † vt de auth. diſpoſitio non procedat in caſu. cap. Paſtoralis de cauſa poſſ. & prop. vbi ſecundum omnes actori permittitur ſuſpenſo petitorio tráſire ad poſſeſſorium per nouam petitionem. Et ita limitat. d. auth. qui ſemel. Feli. in dicto cap. 2. de libell. oblat. nume. 19. Rom. in l. prima num. 2. cum ſeq. & ibi cæteri. C. de carb. edict. & habetur per omnes etiam in l. edita. C. de eden. & per Card. Pariſ. conſi. 107. num. 27. lib. primo.
99 Limitat tñ † prædicta Matth. de Affl. dec. 268. vt non procedãt in excommunicato ſecundũ Butr. in c. intelleximus num. 13. de iudi. hoc enim eſſet
100 ad eius cõmodum, ex quo vult ſic. † Species enim lucri eſt explere ſuam voluntatem. l. ſi pignore de furt. glo. Bart. Bald. & Ang. in l. penult. ff. de cond. cauſa dat. Cor. conſi. 51. colum. 3. verſi. ſolent il 2. & conſi. 187. colu. 3. verſi. eſt ergo ſenſus lib. 3.

etiam

etiam si exitus expletæ voluntatis redundaret con-
101 tra implentem, vt per Butr. ibidem. Sicut ecōtra† aliquid videtur amittere qui voti sui compos nō est effectus, etiam si quando sua melior conditio efficeretur. l. fin. ff. de vs. & hab. cum plene aggreg. per dictū Andr. Tiraq. in dicto tract. in præfat. nu. 25.
102 Limita nisi † iudex eum ex officio repellat, nam id potest etiam inuita parte, secundum Abb. in c. exceptionem de excep. quem sequitur Dec. in dicto c. intelleximus nu. 15.
103 XV. Amplia vt hæc lex competat etiam † aduersus excommunicatum. Inno. in c. exceptionem, de excep. Abb. in c. intelleximus colum. pen. de Iud. & ibi late Dec. nu. 15. Bal. in marg. ad Inno. in verbo, excommunicatus, vers. 46. ca. Thol. dec. prima Anton. Butr. in c. cum inter. in 4. col. de except. & ibi. Card. paris. & reliqui.

Addi. Fusè Felin. in d. c. intelleximus, num. 7.

Intellige dummodo ille qui vult cogi excommu-
104 nicatum † ad agendum prætendat interesse, & ex-
105 communicatus† cogatur per procuratorem agere, vt per Abb. ita prædicta temperantem in d. c. exceptionem in fin. & eum ibi sequitur Fel. nu. 49. Alias
106 si ille non prætenderet interesse† posset eum iudex ex officio repellere, vt per Dec. in d. c. intelleximus nu. 15. & si Andr. Barb. in clem. 1. de excep. aliter disputatiue teneat.
107 XVI. Amplia vt iudex in termino statuendo possit † conditionem adiicere. tex. est in l. Si quis instituatur: vers. Item si conditioni. vbi hoc ipsum not. Imol. & Ang. ff. de hær. insti.

XVII. Amplia hanc materiã vt habens exceptio-
108 nem, Si velit prouidere futuris inquietationibus † possit agere aduersus te inuitum, implorato iudicis officio vt declaret se tibi non teneri, ac tibi super actione silentium imponi: & hæc receptior est opinio l. Aurelius. §. centum, & ibi doc. ff. de lib. leg. glo. iuncto text. in l. si contendat. ff. de fideiuss. vbi Bar. Paul. de Cast. & alij id notant, & in l. 3. C. qui bon. ced. poss. Ang. Inst. de excep. in rub. nu. 23. Feli. & Dec. in c. fin autem in fi. de rescrip. Soc. in c. cum sit de for. comp. Alex. in l. si finita. §. eleganter num. 22. & 23. de damn. inf. & ibi reliquit Bar. in l. si societatem. §. arbitrorum num. 18. ff. pro soc. Ias. in l. si prius nu. 12. de no. op. nun. Gerar. sing. 91. Hipp. sing. 280. Alb. & And. Sicul. in c. si quis contra clericum, alter in pri. col. & alter in 4. colu. de for. cõp. Bal. in mar. ver. fideiussor in finali vers. Con. Neap. deci. 18. in no. And. Barb. in rub. de excep. nu. 4. in pri. in Clemen. Vbi inquit quod in hoc, exceptio communicat cum actione. Et hanc sententiam confirma. ex dicto Bal. in d. c. pastoralis. §. quia vero in
109 vlt. col. vbi dicit † quod iudex potest condemnare actorem ad absoluendum reum, allegat glo. in l. La-
110 beo. in gl. 2. ad fin. de arbit. quã dicit esse vtilem † pro tutoribus qui petunt absolutionem administrationis, ne sint in perpetua vexatione, Quem sequi-
111 tur Gerar. sing. 91. Huc etiam spectat quod † ille cui facta fuit protestatio potest implorare officium iudicis, vt declaretur protestantem non habere ius protestãdi protestationemque ipsam, fore nullam, vt per Ias. Alex. & alios in l. de pupillo. §. si is cui. ff.

de no.

de no.op. nun. Alex. conf. 70. col.1. lib.7. Balb.in l.Celfus in 3.parte princip. num.14. de vfuc. Soc.
112 con.41. colu.2.lib.pri. Similiter † excommunicatus poteft petere declarari fe nõ ligatum ne ab aliis euitetur. c.folicitudinem de app. Bart.in l.de ætate num.6. ff.de min.vbi & illud. affirmat, prodigũ poffe petere declarari fe ad bonos mores rediiffe, vel furiofum ad fanam mentem, vt fic adminiftratio fuarum rerum ei cõçedatur. Et idem eft in quocunque criminofo, Ac vbicunque fuerit probabile dubium iuris vel facti, vt not.Bal. Philip.Fran.& Dec.
113 in dicto cap.folicitudinem. Hoc etiam confirmat † quod dominus contra fubditos libertatem pretendentes, poteft agere ad declarationem iuris fui, vt per Paul. de Caft.Iaf. & alios in l.fi duo patroni.ff. de iur. iur.

114. Item † fi res locata efficiatur conductoris, poteft conductor agere vt liberetur a penfionibus pro futuro tempore. Bar.& Paul. Caft. in l.fi quis fundũ. §.fin. per illum text.ff.loc. & Iaf. confi.158. in fin.
115 lib.2. Facitque † quòd fi reus abfoluatur, nõ quia non poffidens, fed quia agens non probauit dominium.

Poteft reus petere nedum fe abfolui, fed etiam fe declarari dominum. Bal.in l. cum Papinianus in 3. col. C. de fenten. per l.hæreditas materteræ. C. de pet. hæred. cum adductis per Fel. in c. aduerfario
116 nu.10. de excep. & licet aliàs † comes comitatum poffideat.

Tamẽ poteft petere, vt etiam declaretur comes. Bar.in l.vti frui, §.vtrum autem in fi.ff. fi vfufr. petat.

stat cum aliis huc admodum quadrantibus, quę adducit Dec. in c. de confirmationibus nume.12. de confirmat.vtili vel inuti.

117 Quæ conclusio ampliatur † vt procedat etiam si nulla lis moueatur, aduersus reum vt per Bar.in l.si societatem.§.arbitrorum nu.18.ff.pro soc.Alex.in l.si finita.§.eleganter.num.24.de damn.infe. fel.in dicto cap. sin autem colum. fin. vbi hanc opinionē attestatur commu. facit Dictum Bal. in l.pri.in fin. princ.C.comm.de manu. vbi sufficit quòd quis dubitet inquietari ad hoc vt possit implorare officiū iudicis ne inquietetur,& idem dicit Rom. in l.pri. nu.6. C.de carb.edict. sicut & etiam sufficit quòd quis dubitet molestari in sua possessione, ad hoc vt possit petere,vt per iudicem fiat prouisio ne molestetur: Bart.in l.fin. in prin.ff.quod met. caus.Dec. late in l.si super.C.de trans. Ang.in §.si plures col. 3.instit. de fideiuss.

Quinimmo qui obtinuit sententiam,quæ transiuit in iudicatum, potest petere illius confirmationē vt per Ang. in l.de pupillo.§.qui opus.ff.de no.op. nuntiat. Sicut & contractus potest cōfirmatio peti, vt latius per Andr.Barb. in clem. vt calumniis nu. 18.de re iud.qui etiam declarat esse vtile petere huiusmodi confirmationes, Quia nihil omnino postea poterit opponi aduersus sententiam confirmatam, præterquam iurisdictionis defectum.

118 Ampliatur, item † vt quis possit agere ad declarationem iuris sui indistincte. Etiam si possideat, vt per Paul. de Castr.in l.2.C.de ord. iud. Facitq; quòd si aduersarius dicat missionem in possessionē

fuisse nullam. Ille qui missus fuit debet dicere esse aliquam: & quatenus nulla appareat debet petere de nouo confirmari. Et ita limitatur regula vulgaris. Quod missio quæ fuit facta de facto reuocanda, vt per Sal.in l.fin.col.pen. & Bal.col.2.& Cur.num.85. cum reliquis moder.C. de edic.diu. Adr.toll.Ang.in l. si finita in prin.ff.de dam.infec. Alex.in l.pri.§.nunciatio.col.8.ff.de no.op.nunc. Dec.in c.cessante, de appell.& cons.445. num.17. cum adductis per Negu.in tract.de pign.3.parte 2. membro nu.23. Albe.Brun.cõsi.22. Postetq; iudex hoc casu ad cautelam dicere Reuoco tenutam.: Sed quia de nouo esset concedenda, concedo,& confirmo, vt late per Alex. in d.l.si finita post Petrum de Ancha.consi.292. videtur prima facie,& Dec.cõs. 191.in causa quæ agitur in vlt.verb.Cott. in mem. verbo creditor faciens.

119 Intellige vt prædicta procedant dummodo † agã ad declarationem iuris mei, Secus si agerem ad declarationem non iuris aduersarij, vt per Inno. in c. Abbas, post princ.in prima col.de verb.signif. Quẽ sequitur Paul.de Cast.in d.l.si contendat:& in d.l. si finita.§.eleganter, vbi etiam Alex.col.11. Fel. in c.olim.num.10.de rescrip.Hip.sing.280. & Gerar. sing.91.

120 Intellige rursus nam licet † alias reus possit excipere tam viua voce quam in scriptis, vt inquit Bal. in l.scire oportet.§.oportet.ff.de ex.tut. tamen quãdo exceptio proponitur per modum agendi, vt in quæstione proposita, semper requiritur vt in scriptis proponatur, vt per Lanfr.in c. quoniam contra

in

in verb.exceptiones in fin. Intellige item dummodo reus præueniat vt per Dec. in d.c. fin autẽ in fin. Matth. Affl.dec.294. Alias enim prius cognoscendum esset de causa conuentionis. l.vbi cœptum.ff.
121 de iud. Intellige item vt † huiusmodi agendi facultas non competat excommunicato Alex. in l.libertus. ff. de in ius voc. Cap. Thol. quæst. 137. sicut etiam non competit remedium huius legis vt dicã infra limit. 6.

Vltimo intellige dummodo per modum agendi, & porrigendo libellum, & implorando iudicis officium quis petat declarationem fieri super eius
122 exceptionibus vt supra, alias enim iudicium non potest incipere ab exceptione iuxta notabile dictũ Inno. in c. constitutus de proc. nec iudex cogitur accipere exceptionem rei, ante libellum actoris, & procurator constitutus ad excipiendum non poterit excipere, nisi sit etiam constitutus ad accipiendum copiam libelli, vt latius per Barbat. in clem. excommunicationis num. 14. de excep.

Qualiter autem per modum agendi exceptio di catur opponi declarabo copiosius infra 24. Ampli.
123 Sed interim, illud quæritur† in quo differat reme dium præsentis legis à dispositione legis si contendat & d.l. Aurelius. §. si centum.

Porro Soc. consi. 114. num. 6. lib. 3. Quem hic sequuntur moder. consuluit, Nihil omnino differre. Nisi quod in remedio nostræ legis, actor cogitur agere in termino, Quo alias elapso ei imponitur silentium. Sed in terminis dictarum legũ actor cogitur statim agere.

Alioqui iudicium procedit super exceptione, ac non agenti imponitur silentium. Tu autem aduerte, nam etsi adest similitudo inter prædicta remedia; vnde nimirũ si qui petit pronunciari super exceptionibus reorũ, gaudeat prærogatiuis æquæ atq; ille qui intentat beneficium huius legis, vt abunde demonstrabo inferius: Tamen Paul. de Cast. in l. 2. C. de ord. Iud. ostendit longo interuallo inter se distare prædicta remedia aliter distinguendo quã distinguat Soc. d. cõs. 94. Inquit. n. Castren. Aliud esse
124 compellere† aliquem ad agendũ contra se, & aliud esse agere ad declarationem iuris sui, & facere citari nolentem contradicere: Nam tunc id indistincte fieri potest, etiã per illum, qui est in possessione sui iuris: Iuxta notata in l. si duo patroni, in principio de iureiur. & l. si contendat, de fideius. & d. l. Aurelius. §. si centum. Tunc enim non compellit aduersarium dare libellum.

Sed requirit eum, vt contradicat si putauerit sua
123 interesse. Quod † si non contradixerit: Sententia declaratoria illi præiudicabit, iuxta ea quæ notat Cin. in l. 3. C. de aduo. diu. iud. Sed vltra differentiam quam assignat Paul. de Cast. adest & alia insi-
124 gnis: Nam † hac lege non ad aliud agitur, quàm vt diffamator à diffamatione cesset, ita quòd non potest peti pronunciari super aliquo iure suo, Puta super legitimatione: Iuxta Inn. sententiã, & Io. And. in c. causam. qui fil. sint legit. vt copiosius infra declarabo. quæst. 3. E diuerso remedio. d. legum agitur ad declarationem iuris sibi competentis. Bal. et in marg. ad Inno. verb. silentium, & consi. 241. viso

dicto

dicto puncto. lib. 5. Quem sequitur Geor. Natta. licet non citet dictum consilium Bal. in Clem. sæpe. in prin. col. 3 5. de verb. sig. constituit differentiam. Nam ita demum cōpetit hoc remedium. glo. in d. §.
125 si cētum † Quatenus ex verbis diffamatoriis oriatur contentio possessionis. Sed remedium huius legis competit secūdum distinctiones de quibus per Bal. in dictis locis. Ex his igitur satis liquet, Soc. inaduertenter prædicta dixisse. Tum quia longe differunt prædicta remedia inter se, vt patet ex medio cōcludendi. Tum quia non est verū quòd ille aduersus quem petit declarari sibi exceptionem competere, statim agere cogatur, bene cogitur causatiue contradicere petitæ declarationi: & si actor non probauerit intentionem suam, contradicens absoluetur per regulam. l. qui accusare C. de eden.
126 Nam † qui petit declarationem fieri super exceptionibus, vel alio iure sibi competēti, tenetur probare exceptionem, & ius intētatum sibi competere, vt per Paul. de Cast. in d. l. 2. & Inno. in c. conquerente de off. ord. Sicut etiam generaliter reus tenetur probare exceptionem suam, vt per Ang. inst. de adopt. §. illud proprium in fin. Imol. in cap. super eo in princ. de appe. Ias. in l. non solū. §. sciendū. ff. de no. ope. nun. Fel. in c. super eo nu. 7. de testi. Dec. in c. cum inter nu. 14. de excep. id quod multo magis procedit in excipiente per modum agendi, vt in terminis nostris dicit Lanfran. in c. quoniam cōtra falsam, in verbo exceptiones de prob. Ex quibus & illud colligitur, quod etiam in modo articulandi, & probandi ac absoluendi adest notabilis differentia

inter dicta remedia quicquid consuluerit. Soc. & dicant moderni hic.

127 XVIII. Amplia præsentem materiam, quia† habens actionem ad commodum alterius, possit cogi. ad agendum, & exactum illi restituere. Et est nouus modus agendi, ago vt agas. Et passim occurrũt plures huiusmodi casus in iure. vt in l. Iulianus. §. si vẽditor. ff. de act. emp. & in l. cum in plures. §. messem. ff. loc. l. pri. §. pen. ad l. Rod. de iact. l. si sic. in fin. & l. cum pater. §. mater, de leg. 2. cum plene adductis per doct. in dictis locis, & Paul. de Cast. in l. vni. C. vt nem. inuit. Alc. in l. procurator. col. 3. nu. 40. C. de eden. Alb. in pulchro casu quæst. 91. in 2.
128 parte statu. & in aliquibus casibus† etiam per viam exceptionis quis cogitur agere contra tertium; vt per Bal. in d. §. messem per l. vnde quæritur. ff. com mo. Per quam l. dicit Paul. de Cast. in rub. C. vt nemo inuit. Quod si debitor principalis dedit plures fideiussores & volens recedere pecuniam vni soluit
129† poterit ille fideiussor ad quem pecunia non peruenit excipere vt creditor illum prius excutiat qui dictam pecuniam receperit, & ad idem est text. in l. actione. §. si communis. ff. pro soc. late Soc. con. 24. col. 5. vers. 2. ex iure. Nic. Boer. dec. 255.

Intellige modo vt hoc ipsum procedat dummodo agens vel excipiens offerat, quod sumptibus & periculo suo tertius conueniatur.

Item dummodo difficile non sit aduersus tertiũ experiri id quod arbitrio iudicis dirimitur vt per Ang. Inst. de duobus reis. §. primo vers. quæro si, Bar. & Ang. in l. 2. in fi. ff. de cura bon. dan. Io. Plat. in §.

lega-

legatarijs.Inst.de testa.Paul.de Cast.in l.quia poterat,& in l.apud Iulianum.ff.ad Trebell. Rimin. in l.debitorum colu.prima.C.de pact.Alex.in l.si cum dotem.§.transgrediamur num.7.ff.sol.matr.Iacob. à sancto Geor. in l. si is qui.§.ibi dos.ff.de iur. dot. Andr. Barb. con. 91. colum. 6. & seq. lib. 3. Et an hoc casu obligatio agendi contineat diuiduum, vel indiuiduum vide. Rip. in l.4. §. Cato. num.85.ff. de verb. obl.

130 XIX. Amplia præsentem materiã † vt huic Crescenti diffamato competat etiam actio iniuriarum per l.item apud labeonem. §. si debitorem de iniur.
131 vbi † si quis appellet aliquem debitorem suum cum non sit, ei competit actio iniuriarum, & tradit Bal. in marg.ad Inn.verb. silentium, & consi. 201. viso. d.punct.lib. 5.& sequitur Geor. Natta.in clem.sępe. in prin. colum.35. de verb.sign.Rom.cons.53.& consi.208. colum.2. Steph.Beltrand.consi.24. nu. 11. lib. 2. vbi hoc intelligit etiam si nulla infamia
132 sequitur † & ideo diffamans aliquem tanquã pauperem, tenetur actione iniuriarum. Si modo sit diues Ang.Ias.& Iacob.a sancto Geor.ĩ l.si vero.§.qui pro rei qualitate.ff. qui satisd. cog. Intellige quatenus diffamans non probet paupertatem, secũdum Ang.in l.si creditores in fin.ff.de priuil.credi.Quid
133 enim † tam durum atq; inhumanũ est quã publicatione, pompaq; rerũ familiarium, & paupertatis detegi vilitatẽ & inuidiæ patere diuitias? l.2.C.qñ
134 & qui 4. pars deb. † quam exornare potes, vt per Fran.a Rip.resp.10.lib.pri.de legibus, & in l.nemo potest nu.81.de lega.pri.Neuiz.in silua nupt.fol.17. in fin.

in fin. Curt.in tract.de ſequeſ.col.4.Iaſ.in l.inſtrumentorum. C.de pre. imp.Neguz. in tract.pign.2. parte 4.memb.nu.145.verum quod ſupradiximus intellige dummodo interueniat animus iniuriandi, vt probat ille tex. ibi iniuriæ faciendæ cauſa,& con ſuluit Guid, Pap.conſi.223. vbi id non inſubtili ratione probat, facitque,& illa ratio, Nam ſi quis diffamat dicitur prouocare ad iudicium , vt ſuperius
136 oſtendi certe † vocans in iudicium aliquem vexandi cauſa iniuriarum tenetur actione l.iniuriarum actio.§.ſi quis per iniuriam.ff. de iniur. Ang.conſi. 249. colum. ſecunda verſ. pro cuius. Ergo neceſſe eſt fateri diffamantem vti prouocantem ad iudicium vexandi cauſa teneri actione iniuriarum.

137 Et hæc procedunt non tantum † ſi quis diffamaret extraiudicialiter. Sed etiam propter diffamatione͂ calumnioſam facta͂ de ſtatu in iudicio per text. vbi caſus in l.Siquide͂.C.de iniur. Et in l. ſi tibi. C.
138 de lib.cau.† Nam & aliàs ſi quis obijciat crimen in iudicio tenetur actione iniuriarum, vt per Soci. conſ.4.col.5.& conſ.118.col.2.& conſ. 146.col. 5. Cap.Thol.q.490.Cor.conſ.80.li.3.Ang.& Doct. in l.Item apud Labeonem.§.ſi quis libello.ff.de in
139 iur. Quòd intellige, vt per eoſdem Doct.ibide͂ † Et niſi obijciens proteſtetur, quòd non animo iniuria͂di obijciat.Rom.in l. fi.ff.quod quiſq; iur. Oldra. conſil. 53.columnn.vltima cum his,quæ citat Nico.
140 Boer.deciſ. 245. in fi. † Competeret item diffamato actio de dolo ad intereſſe, vel actio in factu͂, ſi habito reſpectu ad perſonam diffamantem, non

daretur actio de dolo. Ita dicit Specul. in titul. de empt. & vend. §. nunc. dicēdum restat, vers. vltimo no. & eū sequitur Rom. in l. de pupillo. §. si is cui. ff. de no. op. nunc. & consi. 53. ac Geor. Nat. in rep. Clem. sæpe col. 35. de verb. sig.

141 XX. Amplia quia ex iusta causa † non tantū alicui iudex statuit terminum ad agendum, sed etiam ad aliquid extraiudicialiter faciendum, vt probat tex. vbi notat etiam Glo. 3. in l. mancipiorum. ff. de opt. lega. concor. tex. in l. prima. ff. de iur. delibe. & in l. qui bona. §. fin. ff. de dam. inf. & in l. si quis instituatur. ff. de hær. insti. Ang. in §. si minus col. 11. vers. quæro statuit iudex. inst. de act. Intellige tamē dummodo assignetur terminus ad faciendū, quod ei sit possibile, vt per Bald. in l. si quis instituatur. §. item si cond. ff. de hær. inst.

Addi. Gabriel d. concl. 6. in tit. de action. lib. 2. nu. 14.

XXI. Ampl. vt non tantum, hæc procedant ad-
142 uersus ipsum diffamātem † sed et iam vt lite fundata super aliquo diffamatore possit citari tertius ad contradicendum, vnde sumitur cautela per Bal. & Sal. in Auth. Si quis aliquid. C. de testi. quos sequitur Geor. Natt. in d. Clem. sæpe col. 35. & Nico. Boer. decis. 255. vt scilicet si quis suspicetur se, vel suos hæredes posse molestari: & nullus adsit aduersarius, cum omnes sileant, ac materia excuset quæstionem. Tunc consilium est, vt submittatur amicus, qui diffamet eum, super re de qua controuersiam timet, & ita fundato mox iudicio aduersus diffamantem, faciat citari alios ad contradicendum. Adducunt in argumentum. Tex. i

auth.

auth.Si oẽs.C.si vt se ab hær.abst.& in l.At qui natura.§.cum me absente.ff. de neg.gest.vbi Paulus, Simile tradit consilium. Insurgunt nouissimi hic aduersus prædictam cautelam. Et mouentur in primis ex eo quod dispositio huius legis non competat nisi aduersus diffamantes. Quapropter aduersus silentes competere non debet: Nec factum vnius debet posse alteri præiudicare, vt cogatur inuitus agere reclamante prædicta iuris regula Arg.l.si vnus.§.ante omnia.ff.de pact. Mouentur item quia malitijs & machinationibus hominum est obuiandum.§.in fundo.ff.de rei vend. Postremo inquiũt, quòd generale proclama non sit concedendum cõtra non diffamantes: Patet ex eo, quòd non nisi ex causa id concedendum est: Respondentquè ad dictam auth.Si omnes, videlicet. Quòd procedat in diuersis, & disparibus terminis, à terminis huius legis. Vnde male infertur vt latius hic per eos. Verum & si prædictæ rationes non sint insubtiles, tamen non est recedendum a supradicta conclusione. Pro cuius fundamento considerãdum est, quòd præfati Doct. loquuntur, in eo qui molestari timet. Quapropter licet ille tertius videatur submissus
143 ad diffamandum in fraudem tamen licuit † ei, vti ea arte tanquàm præcautione quadam, ác prouidẽtia, qua vitaret auerteretq; futuram molestiã. Quo casu non videtur quis dolo malo facere. d.l.at qui natura. §.cum me absente, vbi casus, & quod pro sua cautione quis huiusmodi cautelis vtatur tex. est in l.2.§.denique.ff.de aqua plu.arcen.l.proculus. ff.de dam.inf.l.seruus dotalis.ff.sol.matr.l.cum pa

ter.

ter.§.titio de leg.2.l.quæsitum.ff.de cond.& dem.l.si vsufructus. ff.de iur. dot.cum accumulatis per And.Tiraq.in tract. vtr.retract.in præfat.num. 61. cum seq.

Et vltra eum adiuuat hanc sententiam text.in §. inter eas Inst.de nup.& §.illud.versi. sic enim Inst.
144 de adop.vbi Io.Fab.not.† licere quærere vias indirectas, vt ad propositum perueniat, allegat text. in d.§.Cum me absente. Subditque hoc esse bonum, & secundum fidem, dum tamen id non fiat dolose, vt alteri officiatur. Sed causa sibi consulendi,& idem tradit Ang.Inst.de bon.poss. in fi.prin. & omnes in §.quos autem,Inst.eodem.

Confirmatque hanc sententiam. Quòd ille, qui non diffamatur nec alio modo inquietatur non dicitur temere moueri, volendo prouidere futuris in
145 quietationibus sicut etiam† possessor iustus a nullo inquietatus potest petere pronunciari se esse possessorem.l.3.§.missum,& ibi Bar.ff.de Carb.edict. Ita inquit Fel.in cap.sinautem in fi.de rescr. Card. paris.consi.41.nu.15.lib.primo,& latè id alijs exēplis ostendimus supra Ampl.17.Hinc Bal.Ang.& alij in l.Si post perfectam.C.de euic.tradunt caute
146 lam † vt si emptor vere sciat rem venditam esse periculo euictionis subiectam. Submittat qui litem moueat, ad finem vt venditor sibi cum fideiussoribus caueat; & ita indemnitati suæ succurrat †
147 Quòd si ex aliquibus indicijs cōstaret submissum ad diffamandum non fuisse eo consilio vt solicitudini suæ consuleretur.

Sed potius dolo malo,& tunc secus esset per tex.

in

in eodem.§.cum me absente.Et habetur in dictis iuribus.Necnon per cons.Neap.dec.38. in no. Et est text.in l. si venditor.ff. de in diem adiect.& in l.3.ff.de pign.act.fieret enim tunc fraus legi. facit
148 etiam† . Quod dominus potest dimittere famulum, vt testificetur pro eo . Quia non dicitur esse in dolo,qui parat sibi probationem per aliquod factum,sine quo aliàs succumberet,dummodo tamẽ non sit dimissus simulate ad tempus: vt per Fel. in cap.literis de testi.Quem sequitur Steph.Aufr.in tract.de reprob.test.nu.38.Et ex his remanet sublatum secundum fundamentum Modernorum hic. Quòd procederet quando dolo malo, quis fuisset submissus ad diffamandum tunc enim hoc non esset vti cautelis , seu præcautionibus, sed malitiis . Vnde nõ possum non mirari de Bar. & alijs Doct. qui non erubescunt in l.filiusfamilias.§.diui de lega. primo consulere hæredibus,& legatariis grauatis fideicommisso, vt per collusionem submittant amicum, qui litem moueat , & hæres ac legatarius patiatur fundum vendicari, & se succumbere, hoc enim modo valebit huiusmodi alienatio: Non .n. mihi videtur Christiani, aut boni doctoris huiusmodi inuenire fraudes aduersus leges , sub colore cautelarum. Nec obstat Primum: Nam licet cõtra silentes non porrigatur hoc remediũ. Tamẽ huiusmodi citatio facta de tertijs ad opponẽdũ,eis præiudicat: licet aliàs cõueniri illo remedio nõ potuissent quò principalis conuenitur , vt liquido patet ex doctrina Paul.de Cast.in l.cum filius. ff.de Verbo. obl.vbi inquit,quòd fecit remanere confusum

 † quen-

150 † quendam magnum aduocatum, qui non consi
derabat virtutem huiusmodi citationis, faciebat. n.
procedi contra principalem absentem iuxta for-
mam statuti, ac singulis actibus faciebat citari ter-
tium possessorem bonorum illius cuius bona erāt
obligata. Aduocatus partis aduersæ paruipende
bat huiusmodi citationes. Sed lata sententia ad fa-
uorem domini Paul. de Cast. petijt sententiam exe
cutioni mandari, aduersus possessorem, subditque
aduocatum illū fuisse incautum, dū non considera
151 bat vim prędictarum citationū† Ecce igitur quē-
admodum tertius citatus cogitur agere aliàs sibi ge
neratur præiudiciū ex sentētia. Licet sileat ac actio
illa aduersus eū non cōpetat, maxime absq; excus-
sione bonorū, & hāc doctrinā Paul. de Cast. sequit
& exornat Dec. consi. 187. & cōs. 248. & cōs. 700.
Bellam. dec. 3. Card. Paris. consi. 28. nu. 13. cū sequ.
& consi. 80. nu. 50. lib. 1 cons. Neap. deci. 20. ī no.

Quæ conclusio ampliatur, vt etiam non sit opus
nouo libello respectu tertij ex mente omnium Ibi
dem. Et expresse Bal. in l. 2. arg. illius tex. C. de libe.
152 cau. vbi inquit † quòd si inter duos nobiles sit
contentio de iurisdictione alicuius castri, & sentē-
tia feratur pro vno, quòd non præiudicat populo
153 illius castri etiam scienti causam agi † nisi ad eā
citatus fuerit: & etiam ibi subdit Bal. aliud perpe-
tuo notandum secundum Ias. in §. præiudiciales
num. 30. Inst. de act. quod si pendente iudicio in-
154 ter ipsos nobiles † Postea citetur ipse populus,
vel ipsa vniuersitas pro suo interesse: quòd non
requiratur noua productio libelli: Et dictū illud

Bal.

Bal.sequitur etiam Curt. in tracta. feud.parte.7.q. decima,& Panor.in cap.quamuis in 17.colum. de re iud.Aduerte tamen nam, quòd modo diximus tertium citatum pro suo interesse ab illa citatione
155 affici non est perpetuo verum: Nam † citatus in genere vigore clausulæ,omnesq; alios interesse pu tantes, non arctatur ad comparendum, nisi quatenus velit: Est enim monitoria potius hæc citatio quam arctatoria vt per Innoc.& Hostien.in ca. di-
156 lecti de excep. Et tunc sententia † contra eum la ta operabitur exceptionem rei iudicatæ quatenus ipse agere velit. Verum aduersus eum sententia non mandabitur executioni. Ex quo non fuit in citatione nominatus per executorem,licet secus vbi ĩ citatione fuisset a iudice nominatus: domini a Ro ta de citatione & dilat.dec.419.Rom.consil.342. colum.fin.

157 Nec etiam obstat d.§.ante omnia † nam nõ pro cedit in casibus in quibus sententia inter alios lata alijs præiudicat, vt per Accur. Ibidem in Gl.fi.nec ei prȩiudicat diffamatio tantum super qua ,iudiciũ fundatur, Sed imo citatio de qua supra. Et propterea si citatus non contradicat contumacia sua sibi præiudicat & id sibi imputare debet. Ad vltimum dicitur quòd Bal.& prȩdicti Doct. Nihil omnino dicunt de proclamate. Nec dicta Auth.ad id fuit ꝑ eos allegata (me iudice) Sed potius ad illud,quòd iudicio fundato cum vno cæteri prætendentes inte resse, possunt citari quomodocumque citentur. Siue per proclama,si sint incerti,siue per citationes ꝑ sonales,si sunt certi. Sed dato,quòd Bal.& alij hoc

de proclamate expressissent, tunc tollitur obiectum ex eo. Quòd licet requiratur causa in præfigendo termino per proclama. Tamen incertitudo ipsa, est iusta causa ipsius proclamatis, vt habetur in l. si eo tempore secundum alterum intellectum C. de
158 remiss. pign. Et declarabo latius infra †.

Et licet regulariter requiratur causa ad hoc vt qs agere cogatur. Tamen illud procedit ante inchoatum iudicium, verum lite iam cœpta respectu tertij citati non requiritur alia causa, Nam talis citatio occulta quadam virtute afficit citatum, & ei præiudicat, vt superius late deduximus.

Ego tamen restringendam puto prædictam cau-
159 telam † Quatenus inter ipsum submittentem ad diffamandum, & submissum disputetur de eodem iure, quod ille tertius qui silet prætendit ad se spectare. Secus si diuersum Ius fuisset deductum in iudicio per ea, quæ tradit Alexand. in l. sæpe num. 6. cum sequen. de re. iudic. Paris. consi. 28. colum. fin. lib. primo.

Restringe rursus, vt procedat dummodo submissus ad diffamandum non sit contumax, sententia enim aduersus contumacem obtenta plerumq; tertio non præiudicat l. qui repudiantis in fi. ff. de inoff. testam. l. præses. C. de pigno. Fel. in c. cum Bertoldus colum. 9. de re. iud. & in cap fraternitatis in 2. colum. de hæret. Andr. Barb. in Clem. vt calumnijs nu. 29. cum sequ. de re iud. Nicol. Boer. decis. 79. Hip. sing. 4. vbi Dec. accumulat, ex quibus facile intelligere poteris, An hoc sit perpetuo verum.

Sed quomodo constare poterit, quòd dolo ma-

lo

lo quis fuerit submissus ad diffamandum ? Et sanè
160 iuramentum † poterit deferri iuxta Gl. in citato. §.cum me absente verb.committat & per quā Glo. sumitur cautela aduersus emptorem, qui submisit aliquem ad litigandum, vt eminente in limine iudicij euictione, non teneatur soluere precium, nisi pr̨ stitis fideiussoribus iuxta tex. in l. Si post perfectā. C.de euict. Quòd scilicet deferatur emptori iuramentum calumniæ an litigantem submiserit. Ita tenet Ioan. de Plat.& Ang. Inst. de excu. tut.§.fi. Ang. in l.penul.§.stipulatio, de verb.obl. Cępo. cautela 134.& tradunt Doct. in d.l.si post perfectam: Alex. consil.65.colum. prima in 5. Soc. consil. 28.colum.
161 fin. Et regulare † est vt tertius iureiurando respōdere teneatur, An alicui suam fidem accommodauerit. Gl. in l.non intelligitur. §.tacitam. ff. de iure. fisci Bar. in l.fi.ff.de his quib. vt ind. & consi. 194. Cecus de spoleto. Nic. Boer. dec. 127. num. 14. verum quia homines sunt prompti ad peierandum
162 † tutius erit, vt iudex id arbitretur aliqua coniectura argu.l.si fideiussor vers. in animo sederit, qui sat.cog.& Ange. in d. §. stipulatio Cęp. caut. 134. Catell. Cot. in mem. verb. iuramentū probat, Cast. de dol.& contum. deci. 7. Collusio enim ex suspicionibus probatur per text. in l.qui autem. §. non simpliciter, ibi, si tamen nulla suspicio collusionis religionem prætoris instruxerit. ff. si quis om. causa testa. Qui tex. est multum notabilis ad collusionem probandam secundum Bald. in l.prima. C. si quis om. causa testam. Et quòd collusio coniecturis probetur tradit Io. de Anan. in cap. audiuimus

pri.

pri.colum.de collus.Paul.Castr.consi.179.in fin.in pri.Bal.cons.395.in 4.Bellam.deci.614. Hier.Gig. in tract.pens.quæst.42.in fin. & ex his puto a prædicta communi opinione ita declarata non recedendum.

Tamen interim, vos moneo ne vtamini huiusmodi cautelis † in præiudicium animæ vestræ.
164 modi cautelis † in præiudicium animæ vestræ. Nam iuxta Cini sententiam in l.pri.C.vt quæ desi. aduoc. qui similibus cautelis vtuntur reportāt gloriam in hoc mundo.Sed in futuro seculo pœnā habebunt æternam. Dicit ad hanc sententiam Ang.in
165 l.1.C.de Fal.cau.adiect.quòd † quidā vir sanctus retulit Dyn.sibi apparuisse in somnijs, & ei reuelasse quemadmodum erat damnatus propter dolosā consultationem, & idem refert. Andr.Barb.consil. 65 clementissimi Dei colu.3.lib.2.

Intellige autem dictum Cin. procedere quoties
166 dolus † vel periurium, vel falsum commisceretur per aduocatum.Secus si prudenter agat.Et ita illnd dictum intelligit Dec. in l. ea demum. C.de colat. Purp.in l.edita nu.22.C.de eden.& dicit Glo.in c.
167 dn̄s noster. 23.q.2. quod si aduocatus † fouet iustam causam pōt aduersarium conuincere cū malitia,qđ dictū exornat Hip.late sing.177.in 101.malitijs,Dumodo citra mēdaciū,& periuriū Cęp.cau. 76.Neuiz.in silua nupt.fol.13.col.2. Andr.Barba. in Clem.vt calumnijs nu.3.de re iud. Alc.in l.cum proponas la.2.colum.2.C.de pact.

168 XXIII. Ampl.vt in causa matrimoniali † statuatur terminus ad agendū,vt per Inno.in cap.causam,quę,qui fil.sint leg.quē sequit Bal.ī l. sed & si.

per prætorem.§.ait prætor.colum.fin.ff.ex quibus cau.maior.

Addi. Gabriel d.cõcl.6.li.2.tit.de act.nu.10. ampli.8.

169 Causa enim matrimonialis † & ipsa est quasi de statu huiusmodi,& causæ criminali ęquiparatur,vt per Hier.Grat.consi.2.in 2.Tho. Gram.cons.26.

170 Card.Paris.consil.15. lib. 2. pręsertim † si quis diffamet aliquam mulierem,quòd eam disponsaue rit per ea,quæ tradit Bald.consil. 230. omne factũ lib. 3.

171 Intellige,quòd hæc snia † nunquã transeat in iu dicatũ,per ea quæ tradit Fel. in c.1.col.1.vt lite nõ contest.& in c.exceptionem colu.1.de excep.& in c.lator,de re Iud.Hip.in pract.§.ordine nu.8 Car. Par.cons.50.nu.50.lib.4. Et ppea erit reuocabilis

172 † sicut cæterę sententiæ,quæ non transeunt in rẽ iud.vt per Philip.Franc.in c.cum cessante colum.4. vers.2.limita.de appe.Franc.à Rip.in l. quòd iussit nu.61.& ibi etiam Alex.de re iud.

Intellige itẽ,vt hęc procedant,si contra matrimo

173 nium feratur sententia. Secus † si ad fauorem: tunc enim transit in rem iudicatam:Fel.in d.ca.lator.Ang.consi.36.in quæst.Hip.in d.§.ordine. Et illud interim nota,quòd si omissa nullitate quis in tentet remedium restitutionis in integrum aduersus ęam sententiam quæ transiuit in iudicatum,de-

174 bet † restitutio in integrum a principe impetrari. Tamen in casibus in quibus sententia non transit in rem iudicatam poterit à iudice peti, vt per Fel. in d.c.lator & Hip.in d.§.ordine in fin.

Intelli.postremo, quòd pro sententia lata cõtra

ma-

matrimonium præsumatur donec error vel iniquitas probetur nec iudex debet esse facilis in admittendo querelam contra talem sententiam, vt per Goz.consil. 18.nu.8.

175 XXIII. Amplia quia † iudex post elapsum vnũ terminum, poterit & alterum statuere, vt per Ange. Inst.in Rub.de excep.nu.23. & in §.minus colu. 11.vers. quare statuit iudex, de act. & secundum eũ probat hoc tex.noster, Ibi præsertim cum affirmes, & idem tradit Sal.in l.si ea.colu.4.in princ. C.qui

176 accu. vbi tamen id limitat † non procedere si in præfixione termini iudex adderet: Et si infra hunc terminum libellum non porrexeris, ex nunc pronũcio te amplius agere, vel accusare non posse: Tunc enim iudex alium terminum statuere nõ posset, nisi aliquo rescindendi remedio, vt latius p Sal.ibi dẽ.

177 XXIIII. Amplia vt sicut † potest statui terminus ei qui potest mouere litem directo per viam agendi. Ita & ei qui directo agere non potest, sed per quoddam obliquum litem mouendo per viam contradictionis.l.si quis libertatem, vbi Bald. & Ang. ff.de pet. hær.

Addi. Gabriel d.concl.6.2.libri nu.8 in 6.ampliat.titu. de actio.

178 Quinimo in illis terminis † non tantum debet offerre libellum: sed etiam litem contestari.d.l.si quis libertatẽ.§. Nã cum quidã, vers. Planè, vbi hoc ipsum adnot. Ang. vbi ẽt dicit, quòd licet regulariter super exceptionibus non sit lis contestanda. l. si

179 suspecta, vbi notatur.ff.de inoffi.testam. Tamẽ † super exceptione, quæ opponitur in modũ contra-

dictionis,& actionis debet lis contestari. Hinc est, quòd qui obijcit contra prælatum ne confirmetur debet super tali exceptione litem contestari: quia sapit naturam actionis,& tradit etiam Geor. Nata.
180 in d.Clem.sæpe in princ.col.35.† & quando actio videatur competere per modum actionis vide Lanfre.in rep.c.quoniam contra,verbo testium colum. 8.versi.2.regula de probat.
181 XXV. Amplia † vt si cui fuerit impositum silentium in foro seculari non possit etiam audiri in foro ecclesiastico per ea,quæ tradunt Bal. & Alb. in l.ex ea.ff.de postu.& Bal. in c. pri.§.si quis per 30. in 6.colu.si de feud.fit contro. Bertach. in tract.de gabell.3.parte q.12. Quæ sententia confirmari potest ex his, quæ habentur in ca.pri. de off.ord. vbi
182 † iudex ecclesiasticus debet exequi sententiam iudicis secularis.

ADDI. Gabriel de act. d conclus.6. num.9.prima Ampl.2. lib. quo loci alijs modis ampliati.

Ne sequatur sententiarum contrarietas maxime inter Iudicem ecclesiasticum, & secularem per ea, quæ habentur in cap.tuam de ord.cog.& consuluit Abb.consi.5.colu.1.lib.2. Intellige tamen non esse inconueniens,quòd inter iudicem ecclesiasticum, & secularem sequatur sententiarum contrarietas. Si coram vno producantur testes, & probationes, quæ coram alio non fuerunt productæ secundum Matth.Afil.dec.219.in si.
183 XXVI. Amplia, vt diffamanti † censeatur impositum silentiũ, nõ tantum respectu eius cũ quo fuit lis,sed etiam quo ad omnes:Nã cum in his termi-

nis

nis diffamans non gaudeat reorum prærogatiuis, sed potius partibus actoris fungatur, vt late infra
184 q.1. Sequitur † quòd sententia lata aduersus actorē ei præiudicat quo ad omnes: quia præsens fuit, & habuit copiam se defendendi. Ita decidit Innoc. in c. nostra de proc. Et si hoc affirmauerit sub verbo forte in c. ex insinuatione extra eodem: & Inno. sequitur Bal. & Ang. in l. si eo tēpore. C. de remiss. pigno. & est notabilis ampliatio, quia prima facie quilibet diceret contrarium.

185 XXVII. Ampliat† vt dispositio huius legis vendicet sibi locum etiam in materia feudali, vt p Matth. Affl. in §. prętereа. Si quis nu.3. de prohib. aliena.
168 Feud. per fed. † Vbi enim casus occurrit, qui legibus feudorum non sit decisus recurritur ad ius cōmune c.1. de Feud. cogn. Fel. in c. ecclesia sāctæ Mariæ num.30. de const. Curt. seni. consil.49. nu.50. vers. modo sic Ias. in pręlud. feud. nu.41. cōs. Neap. dec.186. in no. Curt. in tract. feud. 7. par. q.3.

SVMMARIVM.

1 *IVdex non potest sine iusta causa & absque causæ cognitione terminum ad agendum præfigere.*

2 *Vbicumq; interuenit duplex iudicium semper in primo adhibetur summaria causæ cognitio.*

3 *Sufficit summaria causę cognitio in termino statuendo ad agendum.*

4 *Quotiescumq; per edictum terminus statuitur nō requiritur causæ cognitio.*

5 An intermino statuendo ad agendum sit admittenda disceptatio & probationes in contrarium.
6 In summarijs partis citatio requiritur.
7 In summarijs circa legitimationem personarum requiritur plena probatio.
8 Quoties damnum infertur irreparabile obiectus dari possunt aduersus testes ac etiã reprobatio fieri circa eorum dicta etiam in summarijs.
9 Iudicium an dicatur summarium respectu modi procedendi.
10 In summarijs põt iudex vtriq; parti terminũ statuere, eodẽ tẽpore ad probandum licet, aliàs secus.
11 In beneficialibus summarie proceditur.
12 Iudex qualiter dicatur procedere causa cognita.
13 Appellandum est si iudex absq; causæ cognitione terminum ad agendum præfixerit.
14 Si extra iudicium & omissa causæ cognitione terminus statutus fuerit ad agendum, adhuc elapso termino est audiendus.
15 Grauamina extra iudicium illata non transeunt in rẽ iudicatam.
16 Sententia lata absq; causæ cognitione, quando sit ipso iure nulla.
17 Aliqualis causæ cognitio est de substantia iudicij.
18 A sententia nulla frustra appellatur.
19 Dispositio huius legis sibi locum non vendicat aduersus possessorem diffamantem.
20 Diffamans occasione suæ possessionis non videtur ꝑ calumniam id agere.
21 Possessor releuatur ab onere probandi.
22 §. cõmodũ insti. de interdict. exornatur, & limitatur.

23 *Commoda duodecim quæ à possessione oriuntur, ponũtur hic remissiue.*

24 *Possessio notorie iniusta non prodest possidenti.*

25 *Exceptio notoria nunquam censetur exclusa etiã stãte statuto, quòd nulla possit opponi exceptio.*

26 *Possesio cui ius commune resistit, non liberat possidẽtem ab onere probandi.*

27 *Possesio quæ infringit seipsam non iuuat possessorẽ, Sed damnat, nisi de titulo vel priuilegio doceatur.*

28 *Possessio quæ sine titulo possideri non potest, titulo extincto euanescit.*

29 *Quando status quem indicat quasi possessio non potest haberi sine priuilegio, & sine præiudicio tertij, Tunc quasi possessio nunquam releuat ab onere probandi.*

30 *Non potest iudex silentium non agenti imponere, nisi præcedat bina monitio.*

31 *Vbicumq; agitur de priuando aliquem iure suo per lapsum anni vel maioris temporis lapsum, vnica sufficit monitio: quòd si agatur de priuatione iuris citeriori tempore vnius anni, tunc requiruntur ad minus duæ monitiones.*

32 *Pro communi opinione, quòd requiratur bina monitio, antequàm iudex silentium imponat adducuntur plura iura.*

33 *Tex. in l. quòd verò contra. ff. de legib. nõ procedit vbi adsit identitas causę & rationis.*

34 *Cõmunis opinio, quòd requiratur bina monitio antequam Iudex silentium imponat defenditur reprobatis Romani, & modernorum rationibus hic.*

35 *Vbicumq; adest identitas rationis non dicitur fieri*

35 *extensio: Sed sicut genus comprehendit species, sic generalis ratio comprehēdit diuersas species casuum emergentium.*

36 *Quæ nexus rationis connexuit dispositio iuris non separat non per extensionem, sed verius per tacitam dispositionem: etiam in pęnalibus, & odiosis ac correctorijs.*

37 *Extensio non dicitur vbi est eadem ratio secus si sit similis, & in hoc multi doctores æquiuocant.*

38 *Tex. in l. Titia. §. vsuras. ff. de leg. 2. declaratur quomodo procedat.*

39 *Vbi maius periculum cautius est agendum.*

40 *Vbicumq; æquitas suadet impossibile est regu. non fallere.*

41 *Dispositio tex. l. si eo tempore C. de remiss. pig. qualiter differat à dispositione legis huius.*

42 *Creditores per proclama admoniti, non agendo intra terminum non priuantur aduersus debitores suos personali actione.*

43 *Non agens intra terminum iuxta formam huius legis remanet priuatus omni iure suo.*

44 *Creditores per proclama citati excludūtur à iure suo hypothecæ quatenus aduersarij ius habeant in re.*

45 *Creditores per proclama citati non priuātur iure suo nisi præcedat bina monitio.*

46 *Numerus pluralis trahit ad singulare & econtra.*

47 *Si inter mercatores dicatur Titius & socij id verificatur etiam in vno socio.*

48 *Tex. in c. fi. de cleri. nō residen. suppletur a. c. ex tua extra eod.*

49 *Doct. Inn. in c. G. perpetuus de fid. instr. declaratur quo-*

quomodo procedat.

50 *Iussus a iudice exhibere instrumentum si non pareat qualiter priuari posit iure ipsius.*

51 *Communis est opinio binam monitionem requiri ad priuandum aliquem iure suo, si citeriori tempore anni sit priuandus.*

52 *Doct. Inno. in d. c. G. perpetuus remissiue declarat.*

53 *Tex. in §. si quis autem non implens in auth. de hered. & falc. quare non requirat binam monitionem.*

54 *Tempus vnius anni vel breuius non currit ignorāti.*

55 *Quare in §. sin autem quis in auth. de ecclesiasticis tit. requiratur bina monitio.*

56 *Licet in casu. d. §. sinautem quis non requiratur sententia quæ pœnam irroget: requiritur tamen sententia declaratoria facti, ex quo pœna ipso iure lata est.*

57 *Receptior est opinio quod vbicunque pœna incurritur ipso iure semper declaratoria sit necessaria omissi seu commissi, & facti ex quo ipso iure pœna imponitur.*

58 *Citatio requiritur ad declarationem facti.*

59 *Appellatio admittitur, a declaratoria facti.*

60 *Sufficit similitudinem adesse respectu rei de qua agitur, licet in aliĳs adsit dissimilitudo.*

61 *Similia dicuntur quæ non sunt idem formaliter, licet sint in effectu.*

62 *Similitudo est in diuersis causis vel rebus vna vel quasi eadem ratio.*

63 *Rom. ratio aduersus communem opinionem requirentem binam monitionem antequam imponatur perpetuum silentium defenditur noua consideratione.*

Consti-

64 Constitutio pœnalis ex identitate rationis nisi pœna ipso iure imponatur, extendi solet.
65 Bina monitio requiritur etiam in termino præfixo ad excipiendum vel probandum.
66 Vbicunque tractatur priuari aliquem iure suo breuiori tempore anni, bina requiritur monitio.
67 Monitio bina non requiritur in eo qui interrogatus, respondit se nolle agere.
68 Qui dicit se nolle venire ad causam, non est amplius requirendus.
69 An Iudex statim debeat silentium imponere ei, qui dixerit se nolle agere.
70 Bina monitio non est necessaria quando præcessit cōminatio de non audiendo vlterius vel comminatio quæ ei æquipolleat.
71 Iudex non dicitur comminari si in comminatione addat, quatenus de iure possum.
72 Si binus terminus statuatur ad agendum non est necessaria bina monitio.
73 Si terminus ad agendum, statutus sit maior anno, an sit necessaria bina monitio.
74 Monitio bina dicitur, si tempore interpellato fiat.
75 Confessio geminata dicitur, quæ fit tempore interpolato.
76 Quando requiratur monitio, vt quis incurrat in pœnas legis.
77 Remedium huius .l. non competit aduersus diffamantem cum causa.
78 Diffamato si posit imputari aliqua culpa, denegatur beneficium huius legis.
79 Hæc lex an procedat aduersus diffamantem occasione sua

ne suæ possessionis vel eum qui prętextu alicuius iuris præsumptionem calumniæ excludat.

80 *Si absit error vel malignus animus a diffamante, an cogi poterit ad agendum.*

81 *Aduocati debent esse cauti vt vel culpam in diffamato probent, vel calumniam abesse a diffamante.*

82 *Excommunicato non cōceditur huius legis beneficiū.*

83 *An hæc lex competat bannitis, & generaliter omnibus qui ex iuris forma vel statutorum agere non possunt.*

84 *Banniti nostri temporis retinent omnia quæ sunt iuris communis, etiam respectu ciuitatis a qua banniuntur.*

85 *An banniti qui ex forma statuti possunt impune offendi, amittant beneficia iuris communis vel municipalis.*

86 *Banniti extra territorium non possunt offendi, etiam in ciuitatibus confæderatis.*

88 *Excommunicati vel infames vbique non sunt audiendi.*

89 *Banniti banno imperiali, an amittant quę sunt iuris cōmunis.*

90 *Bannitis & rebellibus ius non est reddendum.*

91 *Banniti banno imperiali priuantur conuersatione fidelium, & excommunicati laicaliter dicuntur.*

92 *Exilia erant apud antiquos quędam fere similia christianorum excommunicationi.*

93 *Qualiter vis illata parentibus apud antiquos vindicaretur.*

94 *Excommunicationis vsus qua Christiani vtuntur habetur in diuo Paulo, iuxta theologorū sentētiā quic*

quid

quid inaduertenter dixerit And. Tiraq,

95 Expulsis ab aliqua ciuitate non denegatur remedium huius legis.

96 Exititij relegatis æquiparantur.

97 An procedat hęc lex quoties ex eadē causa ad idem competat remedium ordinarium.

98 Remedium huius legis extraordinarium est.

99 Non competit extraordinarium remedium quoties iure communi potest esse succursum.

100 Extraordinarium remedium inuentum iuxta iuris regulas concurrit cum remedio ordinario, & censetur inuentum in eius auxilium.

101 Iudex debet impartiri beneficium huius legis, quādo vtilius vel pinguius prouideret quam remedium ordinarium.

102 Remedium vnum, quomodo videatur altero pinguius prouidere.

103 Limitatur remissiue regula quod vbi competit remedium ordinarium cessat extraordinarium.

104 Dispositio huius tex. aduersus silentes non datur.

105 Qualiter aduersus diffamantem competat hæc lex & quando detur actio iniuriarum.

106 Remedium tex. in l. Aurelius. §. si cētum de lib. leg. quando competat.

107 Terminus absenti præfixus non currit nisi a die notificationis.

108 Tempus pręfixum alicui non currit nisi a die, quo potuit componere sarcinulas, & talę tempus reputatur tempus impedimenti.

Actus qui absente parte potest fieri, semper ei est notificandus, ibidem.

Dilatio

109 *Dilatio probatoria an currat absenti, & quid in expectatoria.*

110 *Cōparens elapso termino adhuc auditur, probato impedimento. Difficultas excusat cum de damno euitando tractatur.*

111 *Impedimentum excusat heredem qui non fuit executus voluntatem defuncti intra tempus vnius anni.*

112 *Impedito impedimento facti, currit terminus ipso iure, sed ei succurritur ope restitutionis in integrum.*

113 *Text. in l. fin. C. de annali except. qualiter procedat.*

114 *An terminus hominis currat, & detur restitutio in integrum.*

115 *An restitutio in integrum fiat tantum pro rata impedimenti.*

116 *Impedimentum non excusat quando quis fuit in culpa nimis se arctando, nisi tractetur de pœna corporali.*

117 *Non sufficit probare impedimentum nisi probetur diligentia, & conatus ad illud tollendum, nisi notorium fuisset quod omnis diligentia fuisset frustratoria.*

118 *Quando in impedimento sit necessaria protestatio.*

119 *Impedimentum non dicitur impedimentum quando adeundo iudicem potuisset de facili remoueri.*

120 *Impedimentum quomodo probetur.*

121 *Impedimentum iuramento non probatur in terminis huius legis.*

122 *Impedimentum in casibus in quibus solo iuramento probatur non nisi semel probatur iuramento.*

Sacra-

123 *Sacramentalis probatio non nisi semel admittitur.*
124 *Impedimentum non probatur iuramento aliàs periuri.*
125 *Si quis fuerit releuatus ab onere satisdandi propter iuratoriam cautionẽ, si semel fuerit periurus, nunquam posteà releuabitur ab onere satisdãdi mediante iuratoria cautione.*
126 *Impedimentum iuramento non probatur, nisi iurans sit honesta persona, & consonet allegatum impedimentum ex qualitate facti.*
127 *Si quando impedimentũ iuramento probetur, admittitur tamen probatio in contrarium.*
128 *Impedimentum ita demum iuramento probatur, si à iudice deferatur iuramentum.*
129 *Impedimentum contingens in personam iudicis, probatur per præsentationem partis ante tribunal.*
130 *Paupertas an sit iustum impedimentum.*
131 *Pauperis appellatio non remanet deserta, qui iuxta formam statuti non potuit soluere gabellam.*
132 *Quidam pauper fuit liberatus à pœna furcarum per Gulielmum de Cuneo.*
133 *Morbus an præstet iustum impedimentum.*
An incidat in periurium vel excommunicationẽ qui propter paupertatem non soluit. ibid.
134 *Paupertas non præstat impedimentum si quis ob culpam suam incidat in paupertatem.*
135 *Iuratoriæ cautioni non statur eius qui ob malos mores non reperit fideiussores.*
136 *Pauperes censentur qui malis moribus imbuti sunt.*
137 *Mali mores excusare non solent aliquem.*
An sit suspectus de fuga qui malis moribus imbutus est.

An

151 *An diffamatio de iure tertij sit iusta causa, vt aduersus diffamantem porrigatur huius legis remedium.*

152 *Cui verba non conueniunt, nec conuenit dispositio.*

153 *Nemo sine actione experitur.*

154 *Hæc lex intelligitur de diffamante qui possit ius aliquod in iudicium deducere.*

155 *Verba quantumcunque generalia restringuntur de habilitate.*

156 *Diffamatio procuratoris an sit iusta causa, vt ei statuatur terminus ad agendum.*

157 *Gesta procuratorio nomine ad pœnam aut illicitum non obligant dominum, nisi præcedat mandatum vel subsequatur ratificatio.*

158 *Dolus in generali mandato censetur exclusus.*
Procurator tunc dicitur cum bene gerit. ibidem.

159 *Ius tertij ex diffamatione alterius non est deducibile in iudicium.*

160 *An ex diffamatione procuratoris in rem suam, eidem terminus ad agendum sit statuendus.*

161 *Procurator in rem suam, dicitur principalis & causa ipsius dicitur propria.*

162 *Procurator in rem suam non est proprie procurator nec continetur in statuto faciente mētionem de procuratore.*

163 *Cessionarius quare dicatur procurator in rem suam.*

164 *Qui per procuratorem prohibetur aliquid facere, id tamen potest per procuratorem in rem suam.*

165 *Procurator in rem suam dicitur procurator secundū quid & non simpliciter.*

166 *Illud quod est tale secundum quid, non dicitur proprie tale.*

167 *Verba simpliciter prolata non intelliguntur secundum quid, nisi subiecta materia aliter dictet & eadem ratio competat.*

168 *Procurator simplex aliquando plus potest quã procurator in rem suam.*

169 *Restitutio ex trebelliano fieri potest procuratori simplici non tamen procuratori in rem suam.*

LIMITATIONES.

1 LIMITA Nunc hanc l. multipliciter, Et primo loco quod † iudex sine causa iusta & absque causæ cognitione non possit terminum ad agendum præfigere. l. si quis libertatem. §. nam cum quidam. vbi hoc not. Bal. & Ang. ff. de pet. hæred. Bal. in l. si quis instituatur. ff. de hæred. inst. Bar. in l. Titia. ff. de accus. Et ibi Alex. in Apost. Inno. c. lator qui filij sint legit. Ang. in rubr. Inst. de except. num. 23. Rom. in l. quandiu num. 11. ff. de acqu. hæred. Abb. in c. cum in tua. in fine. Qui matr. accus. possunt. Purp. in l. 2. num. 61. C. de eden. Dec. in c. quoniã Abbas col. pri. de offi. deleg. Rom. cõsi. 53. Nic. Boer. d. dec. 255.

ADDI. Gabriel de actio. conclu. 6. num. 24. 2. limit.

Sed hæc primũ intellige procedere nisi iusta causa termini statuendi ad agendum esset manifesta, vt per Bar. in l. mancipiorum. ff. de opt. leg.

2 Itellige 2. modo† vt sufficiat summaria cognitio Tex. est vbi omnes not. in d. l. si quis libertatem, & Nic. Boer. d. dec. 255. Id quod confirma ex eo quod

5 † vbicunque interuenit duplex iudicium primum semper summarie tractatur Ias. in l. si is qui temporali. §. si minor. nu. 18. ff. de iureiurando, Bellam. dec. 38. & dec. 224.

4 Intelliges 3. modo † vt causæ cognitio nõ requiratur in casibus in quibus iura mandant edicta fieri secundum Abb. in c. cum in tua. in fine. Qui matr. accus. poss. Quod si edictũ fiat contra iuris regulas vt quia terminus ad agendũ statuatur alicui, & tunc sine causæ cognitione non potest fieri proclama, vt per Abb. ibidem: Qualiter autem adhibeatur tunc causæ cognitio colligi potest ex Bar. in l. de ætate nu. 5. ff. de min. & Ang. in §. Itẽ prodigus, in princ. Inst. quibus non est permiss. facere testamen.

5 Intellige 4. modo † quod licet non requiratur plenaria causæ cognitio, tamen admittenda sit contradictio & disceptatio, necnon in contrarium probatio vt per Card. Pari. qui decisiones adducit cõs. 11. nu. 38. lib. 2. Hinc Bellam. dec. 745. col. 3. versi. 5. reducendo: dicit quod quandoq; terminus pręfigitur litis ordinandę gratiæ, seu abbreuiandæ, aliquando vero causa litis perimendæ, secũdo casu studiose & deliberate, ac cum magna causę cognitione terminum ait esse statuendum: Priore vero casu nõ requiritur tanta causæ cognitio: & ibi tradit exemplum in terminis palatij, qui assignantur secundum vsum eius ad producẽdum, ad ponẽdum, &c. Hi. n. termini non sunt inuenti ad perimendum, sed ad ordinandas, & abbreuiandas lites: licet quo ad aliquid sint peremptorij.

Verum terminus præfixus ad agendum principaliter

paliter est introductus ad perimendum, & propterea concludit eum non esse statuendum absque magna causæ cognitione & deliberatione maturiori.
6 Et in summarijs etiam † partis citatio requiritur vt per Dec. late in l. fin. num. 6. C. de edict. diui Adr. Toll, & Card. Paris. consi. 45. nu. 2 lib. 4.
7 Requiritur item † circa legitimationem personarum plenaria probatio, vt per Fel. in c. veniens nu. 14. de test. Card. Pari. d. cõs. 2. lib. 1. Boer. dec. 171.
8 nu. 19. Sed an testes repulsatorij admittentur? † Et admittendos censeo, ex quo per lapsum termini & eius præfixionem damnum infertur irreparabile, quo casu obiectus dari possunt aduersus testes, ac etiam reprobatio fieri aduersus eorum dicta etiam in summarijs: per ea quæ tradit Hipp. in rubr. de prob. nu. 445. Abb. in c. clericus de for. comp. col. pen. consi. Neap. dec. 55. in no. Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune nu. 168. ff. de acqui poss. Matth. de Affl. decis. 351. Summaria ergo causæ cognitio
9 hic erit † respectu modi procedendi veluti etiam alias hoc respectu tãtum iudicium dicitur summarium. Abb. in d. c. si clericus col. pen. Franc. a Rip. in l. prima nu. 45. ff. sol. matr. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 21. ff. de verb. obli. & in c. cũ ecclesia
10 Sutrina nu. 21. de causa poss. & proprie. † Hinc iudex terminum statuere poterit vtriq; parti ad probandum eodem tempore, licet alias reus non compellatur probare antequã actor probauerit. l. si quidem. C. de excep. D. a Rot. dec. 169. nota de dilat. & 109. in antiq. Bal. consi. 2. in fin. lib. 4. Ias. in §. omnium nu. 112. Inst. de act. & Alex. in l. si non fueris

11 col.1.ff.de iureiur. Et ita † seruat Rota in beneficialibus in quibus summarie proceditur in Clem. sæpe de verb. sign.& Clem.dispendiosam. de iud.

Sed quomodo iudex dicatur procedere causa co
12 gnita? † Dic qñ partibus citatis & auditis eorũ allegationibus Aut cõtumaciter absentibus procedit l. si accusaturus vbi Bal.& alij C.qui accus.& l.in causæ la prima.§.causa cognita.ff. de minor. Quæ iura copulatiue loquuntur causa cognita & præsentibus aduersariis, quod etiam aduertit Dec. in l.vbicunq; de reg. iur. & in c.ecclesia sanctæ Mariæ nu. 26. de const. Soc.cons.32. col.pen.in fin.cum adduct. per Card.Paris.cons.79. in fin.lib.1.

Quod si iudex absq; causæ cognitione prædictũ
13 terminũ statuerit. Et tunc † appellandum est secundum Bar.in d.l.Titia.& in l.2.cum quo trãsit. Alex. ibi nu.17.ff.de re iud. Ang.inst.de excep.in rub.nu. 23.Azo in summa.C.vt nem.inuit.Inn.& Io.And, in c.ad petitionem de accu.Abb. in c.cum in tua in fin.Qui matr.accus.poss.Nic.Boer. dec.255.Quam cõclusionem tempera, nisi iudex extra iudicium &
14 omissa causæ cognitione terminũ statuisset. †.Nam citra appellationem adhuc post terminum deberet
15 audiri. Quia grauamina † extra iudicium illata non transeunt in rem iudicatã. c.legitima de appell. lib. 6.Abb. in d.c. cum in tua.in fin.Georg. Natta in d. Clem.Sæpe col.34.Nic. Boer.d.dec.255.Tempera
16 eam rursus † vt procedat quoties vere non fuit adhibita causæ cognitio. Tamen iudex non præcipitanter, sed cũ aliquo temporis interuallo, licet minori quam exigeret materia terminum statuit,

Tunc

Tunc enim ex quo habet aliquam in se præsumptionem causæ cognitę sententia mero iure valet, ꝑ tex.in c.cum literis,& ibi Abb.de rest. in integ. cũ his quæ exaggerat Card.Pari.cõsi. 29.lib. 1. Et hoc casu necessaria erit appellatio.

Quod si velo leuato & absq; aliqua temporis intercapedine iudex terminum statuerit, tũc talis sen-
17 tentia erit nulla: † Cum aliqualis causæ cognitio,sit de substantia iudicij secundũ magis receptã opinionẽ,de qua per Dec.in l.fin. C.de edict. diui Adria. toll. nu.50.Thom.Ferr. cautel.60. nu. 9.Et Card.
18 Paris. d.cons.79.† Citra igitur appellationem sñtia huiusmodi infirmabitur.l.1.§.1.de fer.vbi glo.& cæteri id notãt. Et l.si expressum.ff.de appell. vbi Cuma.in 4.not.Dec.in c.dilecto.nu.5.de appel.
19 II. Limita vt non cõpetat hæc lex † aduersus diffamantem occasione suæ possessionis.Exempli gratia si dicam te nullum ius habere in re per me possessa, ita limitat Bal.in l.sed & si per prætorem.§.ait prętor col.fin.ff.ex quib.caus.maior. Bal.& Ang.in dict.l.si quis libertatem.§.nam cum quidam per illum tex. Et horum duplex assignatur ratio in dictis
20 locis. Et prima quod † diffamãs occasione suæ possessionis non videtur per calumniam id agere pro qua facit, quod habens possessionẽ licet minus Canonicam, non condẽnatur in expensis: secundum Bellam. dec. 192. quia ex quo diffamator possidet
21 non iniquũ est vt rei partes sustineat † vt alia.s.non oneretur probatione.Pro vt declarant Bar.& Doct. in l.si prius in princ.ff. de no.ope. nunt. hoc enim
22 commodi habet possessio.† §. commodum. inst.de

interd. & l. vti frui. §. 1. ibi vincat iure quo possessores potiores suntl, icet nullum ius habeāt. ff. si vsufr. pet. c. ex literis, de prob. vbi late per Andr. Barb. & per moder. in l. in pari. ff. de reg. iur. Et Franc. a rip.
23 in c. sæpe num. 2. de restitutione spol. † Vbi 12. commoda prosequitur, quę ex possessione suboriuntur, & alia prosequitur etiam Catel. cotta memor. possessionis commoditas.

24 Limita tamen prædicta † nisi quis diffamaret occasione possessionis notoriæ iniustæ. Nam tunc cū sit incolorata possessio, caret omnibus iuris adminiculis: Et talis notorietas tollit effectus prædictos resultātes à possessione. Nam licet regulariter prędo non sit priuandus sua possessione nisi cum causæ cognitione. l. fin. C. si per vim. vel alio modo. c. licet episcopus de præb. lib. 6. id tamen intelligitur quando potest esse dubium de iure possidentis. Secus si notoria sit eius iniustitia, vt p Rom. cōs. 499. Fel. in c. cum olim nu. 11. de re iud. Hipp. sing. 195. Thom. Gram. dec. 81. nu. 11. Hier. Grat. cons. 61. nu. 17. lib. 2. Cass. de resti. spol. decis. 1. in fin. Notoria
25 † enim exceptio nunquā censetur exclusa, etiā stante statuto quod nulla possit opponi exceptio, secundū Bal. in rub. C. de prob. Paul. Cast. consi. 44. lib. 1. Fel. in c. ex parte il. 2. in quinta fall. Et ibi Dec. nu. 13. de offi. deleg. Rip. in l. naturalis. §. nihil cōmune
26 nu. 70. ff. de acq. poss. Limita postremo † nisi possessio cuius virtute quis diffamat esset talis cui ius commune resisteret, vt in casu c. ad decimas, de rest. spol. lib. 6. Tunc enim reus non liberatur ab onere probandi. l. vis eius. C. de prob. Vbi oēs id notant. & Bar.

& Bar.in l.liberis.ff.de liber.causa.Bal.in l.nō igno
rat nu.11.C.qui accus.Inn.in c.1.de his quę vi,me-
27 tusue causa,& dicit Bal. in d. l.vis eius quod † pos-
sessio quæ infringit possessionē nō iuuat possessorē,
Sed dānat, nisi de titulo vel priuilegio doceatur,&
eū cōmendat cōsi.Neap.dec.77.in no.Et huc perti-
net quod possessio quæ sine titulo possideri nō pōt
titulo extincto euanescit vt per Bal.in c.quæ in Ec-
clesiarum.14.col.de const. Matth. Affl. Dec. Neap.
392.nu.18. Dicitq; idem Bal.in l.Titia. ff.sol.ma-
28 tri. † Quod quando status præsens quem indicat
quasi possessio non potest haberi sine priuilegio, &
29 sine præiudicio tertij. † Tunc quasi possessio nun-
quam releuat ab onere probandi,præsens.n. status
habet contra se necessariam veritatem præcedentē.
Quem declarat, & sequitur Iacob. à S.Geor.in l.cir
ca eum. ff.de prob.&.Egi.Bellam.dec.444.

Intellige tamen hæc(ne sim longior) vt pulchre
per Franc.a Rip.in d.§.nihil commune nu.77.

III. Limita vt ita demum transacto termino pos-
30 sit iudex imponere silentium.† Si præcesserit bina
monitio,vt diffamās agat & hæc fuit originalis opi
nio glo.quā ibi extollit Ang.in §.1.in 2.col.in auth.
de hær.& fal. & ī quā sñiam frequētius itū est,& vl
tra ea quæ adducūtur p recētiores hic eandē opinio
nē sequuti sunt, Ang. in tract.malef. & ibi Ang. de
Arim. in eius addit.sup verbo. Necnō ad quærelam
col.11.Fel.in c.licet causam,nu.18.de prob.& in c.
accepimus nu.6.de fide instr.Ias.& Frāc.a Rip.in l.
rem quæ nobis alter in fin.& alter nu.43.ff.de acq.
poss.Matth.de Affl.in tit.de prohib. feud.alien.per

Federic.§.pterea si quis nu.3.& Dec. Neap.144.& idē cōs.Neap.dec.205.in no.Nic.Boer. dec.255.Castell.Cotta vbi &alia adducit ī mem.verb.iudex pōt.

Addi. vide omnino Gabriel de actio.conclu.6.nu.21.in prima limit.& Couaruu.var.resolut.cap.18.num.2.

Quam sententiam confirmat, & altera cōis opinio. Quod.s.vbicunq; agitur de priuando aliquem

31 iure suo † non quidem statim,sed per lapsum anni, vel maioris tēporis,tūc vna sufficit monitio: Quod si agatur de priuatione iuris citeriori tēpore vnius anni, tunc requiruntur ad minus duæ monitiones, vt late per Ias.& alios in Auth.hoc amplius.C.de fi deicom. & per Guliel. bened. in rep. c. Raynutius verbo. si absque liberis nu.201. vbi hanc attestatur cōem opinionem. Sed vltra alios quod requiratur bina monitio pōdero tex.in c.fin. de cler. nō resid.

32 l.† vbi simpliciter requiritur quod clerici moneantur vt resideant, antequam priuentur beneficijs & tamen tex.ille declaratur p tex.in c.ex tuæ.in princ. eodem,vt.s.ante priuationem ter moneantur ad residendum: Ecce igitur quod non sufficit vnica monitio,si de iure alicuius auferendo tractetur, Adiuuatq; eādem opinionem tex.in l.Aemilius.ff.de minor.Ibi venditor denunciationibus vt precium solueretur tutoribus sæpe datis. Et tex. in l.4.ff.de pigno.act. pluresq; alij non dissimiles his casus enumerantur per Fel. in c.ex literis num.7. de const.& Alex.in l.de pupillo. §. si quis ipsi prætori.ff.de no. ope.nunt. Qui & si videātur casus speciales, tamen vbi est identitas causæ & rationis idem iuris est in

33 similibus casibus † Nec tunc procedit text. in l. quod

qđ verò contra.ff. de legib. vt per Iaſ.in l.2.nu.25. ff.de re iudi. Ang.in §.Ius autem, ciuile colum.16. verſic.2.caſu principali Inſtitut.de iur.nat.gent. & ciuili. Fel.in c.tranſlato nu.12.de conſt. Curt. Sen. conſi. 11.colum. penul. Caſſ.de iure patro.deciſ.6.
34 Claud. in l.nõ poſſunt.ff. de legib.†Hanc igitur ſe quimini opinionẽ vti magis cõmunem, ac magis veram quicquid tenuerit Roma.in l. quandiu quẽ nonnulli ſequntur. ff.de acquir. hære. & maxime moderni hic rationibus quidem non inſubtilibus ad quarum reſolutionem antequam deueniam, reſpondebitis, primo loco fundamento Rom.dum dicit, quòd iura allegata per Ang. procedunt quoties iudex aliquem priuat iure ſuo, ex eo, quòd omiſit quid facere, non autem ex eo, quòd omiſit in iudicio agere: Vnde videtur quod non ſit fienda di-
35 cta extẽſio. Quòd ſcilicet, † cum militat omnimoda ratio in vtroq; caſu militat idem Ius, nec dicitur extenſio fieri: ſed ſicut genus comprehendit ſpecies, ſic generalis ratio comprehendit diuerſas ſpecies caſuum emergentium, vt pluchre voluerũt Petr.& Cyn.in l.iura non in ſingulas & in l. quod vero contra.ff.de legib.& Bal.in l. de quibus eodẽ, & in Auth. poſt fratres. la. 2. C.de leg.hære. & in ca. quia. 5. paulo ante fin.de iud. vbi, inquit quod, quę rationis nexus connexuit diſpoſitio iuris, non ſepa
36 rat. † Nec id quidem contigit per extenſionẽ, ſed verius per tacitam diſpoſitionem eiuſdem: vt ſingulariter inqt tex.in l.his ſolis. C. de reuoc. don. Petr. Anch.conſi.96. ſuper dicto, columna prima Paul.de Caſt.conſi.84.colum.2.lib.2.cum ſimili-

bus

bus congestis per Andr. Tiraq. in rep. l. Si vnquã in verbo, libertis num. 37. C. de reuoc. don. & in tract. vtr. retract. Glo. 7. §. 23. nu. 2. & per Card. Paris. consi. 69. num. 164. lib. 3. Steph. de prærog. expect. q. 1. nu. 9. Hier. Gig. in tract. pens. q. 86. Hæc ampliatur, vt procedant etiam in pœnalibus & odiosis ac correctorijs: Intelligendo vt diffusius habetur in dictis locis: Et nota prædicta perpetuo: Nam poteris destruere multas decisiones in materia extensionum, nam multi Doct. æquiuocant in hoc, scilicet, an in aliquo casu sit eadem ratio, vel
37 similis † vbi enim est eadem ratio non dicitur extensio, Secus si sit similis, vt per Paul. Castr. consil. 338. incip. præsens casus, & Alex. consi. 75. incip. videtur lib. 5. quos sequitur Roch. Curt. in ca. fin. de consuet. in 3. requisito versi. vltimo crederem. Iacob. à S. Georg. in l. Iurisgentium. §. quinimo num. 17. ff. de pact. vbi inquit, quod vbicunq; est eadem ratio, ibi non dicitur proprie extensio fieri.

Quo vero ad rationes Moder. hic. Et ad primã,
38 quòd vnica monitio sufficiat † ad constituendum quem in mora. l. Titia. §. vsuras. ff. de leg. 2. Respõdit, quòd scilicet id procedit respectu vsurarum & interesse: sed in casu huius legis fit interpellatio ad commodum interpellantis. Vt a diffamatione liberetur: Necnon vt lata sententia super impositione silentij diffamans priuetur iure suo: Quæ inter se longo interuallo distant, vt per Socy. qui ita formaliter soluit in l. qui Romæ. §. Cohæredes. ff. de verb. oblig. Male igitur inferunt Moder. ex tam dissimilibus & separatis terminis l. fin. ff. de calumn.

Cum

Gum enim hic tractetur de adimendo iure alterius
39 † cautius, & maturius agendum est. cap. vbi periculum de elect.lib.6.l.nec causas. C.de appellat. Et habetur in pluribus casibus aggregatis, per Doct. in
40 d.l.2.de re iudi. † Et facit etiam, quòd vbicunque ęquitas suadet, Impossibile est regulam non fallere, vt per Franc. à Rip. in l.admonendi nu.50.ff.de iureiur. Curt. Iun. consi. 132. Nam cum diffamans reclamante iuris regula agere cogatur, similiq; modo ratione contumaciæ iure suo priuetur, quæ regulariter non sufficit. l. contumacia.ff.de re iudic. Non ne æquissimum est, vt bis excitetur ad agendū iuxta tex.in l.eum qui.ff. de iureiur. Quæ omnia cessant in casu.d.§. vsuras;

Nec pariter obstat secundum argumentum de l. Si eo tempore. C.de remis.pign. vbi tex.ille nō meminit de bina monitione, sed de vnica tantum, licet ibi tractetur de priuādo creditores de iuribus suis: Nam respondetur multipliciter & in primis, quòd
41 longe sunt dispares termini.d.tex. † à terminis nostræ legis. Si quidem ibi non agitur de omnimoda
42 exclusione creditorum † Cum eis salua restet personalis aduersus debitores, vt per Dec. & Mode. in l.creditor qui, de reg.iur. Franc. à Rip. in l.rem quæ nobis nu.41.ff.de acq.poss. Cuman.consi.19. qui-
43 dam nobilis. † Secus in casu huius l. vbi transacto termino, quocunq; iure remanet creditor priuatus. Nimirum si cautius sit agendum.

Secundo dicitur, quòd creditor ibi lapsu tempo
44 ris excluditur à iure suæ hypothecę. † Quatenus eius aduersarii, quorum nomine proclama emittitur

tur Ius habeant in re; Ias.& Philip. Dec alter num. 25.& alter nu.47.in l.fi.C. de edict. diui Adr.tol. Necnon ibidem Curt.nu.76. Hic verò indistinctè priuatur iure suo.

Postremo dicitur quod etiam in terminis.d.l.Si
45 eo tempore ad hoc, vt creditores † priuentur Iure hypothecæ requiritur etiam bina monitio: Prout illum text. intelligit Franc.à Rip. in d.l.Rem quæ
46 nobis.num.42.Nec est inconueniens† quòd lex, quæ loquitur in singulari trahatur ad plurale. Sicut quod pluralis trahatur ad singulare.§.Si plures vbi casus Inst. de leg.agn.success. Cum aggregatis per And.Tiraq. in rep.d.l. si vnquam verbo susceperit liberos nu.216.Alb.Brun.in tract.de stat.exclu.femi.& cogn.in 6.art.4.memb.q.6.Dec.in c. prudentiam.§.adijcimus nu.2.de const.& in c.accepta num.2.de appell.Et ipsimet Moder.in l. diē functo num.66.de off.assess. dicunt auctoritate Ias. & Alex.ibi quod de plurali ad singulare & econtra
47 plerumq; fit transitus.† facitque quod si inter mercatores dicatur Titius,& Socij. Hoc verificatur ēt in vno socio: Card.Zabar.consil.155. incipit in societate quē sequitur Ias.in Auth.si qua mulier.nu.41.C.de Sacros.eccl.

Id quod maxime procedit quoties sequeretur inconueniens, vel contrarietas, seu quoties eadē ratio militat in vtroque numero, vt habetur in d. decisionibus. Nec quicquam vrget aduersus communem tex.in l. Si ea.C.qui accus. Nam ille tex.indiscriminatim loquitur, nec commemorat magis requiri vnicam quam binam monitionem, qua propter

pter per alia iura supletur, quæ requirunt binam monitionem antequam quis iure suo priuetur prout fere in eisdem terminis respondet Bellam.deci.
48 745.colum.4.versi.quid dicendum.Nam† & tex. in capit.final.de Cler. non residen. indistinctè loquitur dum admonitionē requirit & tamen suppletur à d.ca.ex tuæ,per quod requiritur trina monitio priusquam clerici non residentes amittant beneficia sua.

49 Item ad tertium, dum adducitur † doctr. Inno. in c.G. perpetuus de fid.instr. approbata per Bart. & Doct.in l.2.C.de eden.

50 Quod semel† iussus à iudice exhibere instrumētum.Si non pareat,priuari possit iure ipsius instrumenti,Soluitc quod illa doctrina intelligitur vt ꝓcedat,ad tempus vt per Dec.in cap. primo in fine de prob.Et in l.2.num.11.de eden.cum his,quę tradam infra in Glo.dum allegat text.in l. Sed si per prætorem.ff.ex quibus causis maior. Sed in his terminis agitur de iuris exclusione in perpetuum.Vnde apparet à dissimilibus non bene inferri. Et hæc solutio procedit quatenus non admittamus, quod in casu prædicto requiratur bina monitio. Quod si sequamur sententiam modernorum in d.l.2.tenentium eam requiri iam inane remanebit argumētum & sane quicquid dicant Moder. hic sententia tenentium quod requiratur bina monitio deduci-
51 tur ex illa communi † quod ad priuandum aliquem Iure suo citeriori tempore anni, requiratur bina monitio,de qua supra.

Nec video quod talis suppletio sit contra mentē

aut

aut verba Inno.cum maxime si aliter sensisse Inno. diceremus, dictum eius Diametraliter pugnaret cum prædicta doctorum crebriori sententia.

52 Intellige interim † illud dictum Inn. vt p Phil. Franc. in c.ex ratione, de appell.colum.13.versi.3. quæritur.

Ad 4.dum adducitur.§. si quis autem nō implēs
53 in auth de hær. & Falc. † Respondete ibi non requiri binam monitionem ad priuandum hæredem iure suo. Quia scilicet defectum alterius monitionis suplet tempus, idest lapsus termini anni. Ex mēte Bar.consi.137.incip.statuto. Et quòd hoc operetur ibi longitudo temporis, est etiam de mente omnium tenentium, quòd ad priuandum aliquem iure suo, citeriori tempore anni requiratur bina monitio, secus si vlteriori.

54 Sicut & alias quando † tempus est vnius anni, vel aliud breuius nunquam currit ignoranti, vt voluit Bal. in c.porro in verbo ex quo sciuerit per illum tex, qualiter olim feud.alien.poterat, & in ca. vltimo, & ibi etiam Mart.Laud.& Cardi. Alex. de proh.feud.alien. per Loth.Ias.consil.64. in causa caducitatis.colum.4.versi.2. Requiritur lib.4.Verum diuersum Ius statuitur in casu. §.sinautē quis
55 in auth.de eccl.tit.† Ibi enim maior imponitur pœna cum incontinenti, & sic citeriori tempore anni iure suo priuetur, vt per Gl, in d.§.Si quis autē, verbo admonitus: & ideo nimirum si cautius fuit agēdum: etsi requiratur bina monitio.

Et hinc sequitur, quòd si iudex statuerit terminum ad agendum longiorem anno, non esse necessa-

ſariam binam monitionẽ, vt latius infra. Nec huiç ſolutioni obſtat obiectio Moder. quod in dictis iuribus alia ſententia priuationis non requiratur & conſequenter termini videntur diſſimiles à terminis noſtræ legis. In quibus ſententia requiritur antę quam quis priuetur iure ſuo. Nam licet in caſu, d. §. Sin autem quis, non requiratur ſententia, quæ irroget eam pœnam: vt habetur in d. auth. Hoc am-
56 plius † requiritur tamen, quæ declaret omiſſum, ex quo pœna ipſo iure lata eſt. Sicut & alias, quę de
57 claret commiſſum, & factum ipſum: † Et hæc receptior eſt opinio. Et ſi multi non contemnendæ auctoritatis viri in contrariam iuerint ſententiam, vt docte & abunde declarat Andr. Tiraq. in Repe. l. ſi vnquam, verb. reuertatur nu. 317. cum ſeq. C. de reuoc. donat. Soci. conſil. 12. colum. 2. & conſil. 95. Capel. Thol. q. 440. Steph. Bertr. conſ. 77. viſo proceſſu lib. 1. & conſi. 292. lib. 3. Fel. & Dec. in c. cum nõ ab homine de iud. Hier. Gigas. late in tract. ſuo
58 penſ. q. 178. † Requiritur & citatio ad videndum fieri declarationem, vt per Ruy. conſi. 153. num. 17. libro primo, Dec. In capi. Reprehenſibilis nu. 8. de appellat.

Item ſicut admittitur appellatio à ſententia qua
59 ſilentium imponitur. d. l. Titia. † Ita etiam recipitur appellatio ab huiuſmodi declaratione facti, vt per Fel. in c. Rodulphus nu. 44. de reſcr. & in d. c. cum non ab homine nu. 12. Aufr. d. q. 440. & copioſe reperies in dictis locis. Et ſicut in terminis noſtrę legis ſequitur priuatio iuris. Ita ex illa ſentẽtia declaratoria facti mox ſequitur executio legis, &

tan-

tandem ipsius iuris priuatio. Ex quibus deducitur quod non potest considerari disparitas inter dictos
60 casus & hanc l. Nostram etsi quæ sit † ea est respectu modi procedendi ad executionem; non autem iuris ipsius priuationis. Super quo adest similitudo causę, ac rationis; vt fere in terminis ipsis respōdet Dec. in cap. ex ratione. num. 13. versi. 2. ratio est, &
61 versi. non obstat de appell. † illa enim dicuntur similia, quæ non sunt idem formaliter, licet sint in effectu Bal. per illum tex. in l. qui liberis. ff. de vul. & pupill. cum decisionibus de quibus ibi per Alex. Et in l. Gallus. §. Et quid si tantum. colum. 7. de lib.
62 & post. † Et similitudo est in diuersis causis vel rebus vna vel quasi eadem ratio secundum Baldus in l. de quibus col. 13. vers. Restat videre. ff. de legib. & habetur per omnes in c. translato & maxime per Dec. de const. & per Fel. in c. Capitulū Sanctæ Crucis colu. 2. in fine de rescr. Quæ verba in pulchro casu reassumit. Philip. Corn. consi. 335. incipit. Primum consultationis articulum in penul. col. versi. nam simile lib. 1. Et ex his remanet opinio cōmunis illæsa à morsibus Romani, & Modernorū hic.
63 Quos tamen si sequi malueritis, † Dicite ad. §. si autem quis, super quo fere consistit basis opinionis Angeli & sequentium. Quòd nullo modo potest extēdi eius dispositio ad casum huius legis, & hoc noua ratione & quæ non fuit hactenus ab aliquo ponderata. Quòd & si constitutio pœnalis sæpe extendatur ex eadem ratione, vt supra ostēdimus. Et est Glos. in Clem. prima in verbo prę sidenti de rescript. Imol. & alij. in l. si vero. §. de viro. ff. solu.

ma-

matr.Phil.Franc.in.c.primo de tempore ordi.lib.
64 6.Bal.in consi.486.lib.2.Tamen† cũ pœna priuationis ipso iure imponitur nunquam fit extensio ex eadem ratione, vt per Pan.in.c. vltimo de Iure patron.& in ca.non magnopere colum.3.Ne cler.vel mon.Phil.Dec.in.c.translato in prima lect.col.vltima versi.7.de consti.& concor.adducit And.Tiraquel.in Rep.l.si vnquam verbo reuertatur nu.248.
C.de Reuoc.don.& in tract.vtr.retract.§.35.Glo.
4.num.21.

Amplia nunc dictam communem conclusionẽ,
65 vt non tantum procedat in casu huius legis, sed † etiam in termino præfixo ad excipiendum,vel probandum.Militat enim eadem ratio hoc casu,quę in termino præstituto ad agendum militat.Vt per Ias. in l.fi.nu.19.de fer.& in l.Rem quę nobis in fi. de acq.poss.Fel.in c.Pastoralis nu.6.de excep.& in c.
66 licet causam nu.19.12.Limit.de prob.idq; † generaliter tradi potest vbicunq; tractatur de priuando aliquem iure suo breuiori tempore anni id quod ex prædictis absq; scrupulo,sequitur.

67 Limita nunc dictam conclusionem, † vt nõ procedat in eo,qui interrogatus respondit se nolle agere,tunc enim non est necessaria,secunda monitio, vt per Fel.in c.ex literis nu.9.verb.fallit.9.de cõst. & ratio est. Quia huiusmodi responsio habet vim
68 interpellationis.Et ideo † qui dixit se nolle ad causam venire non est amplius requirẽdus,vt per Ale. i l.qđ te nu.8.si cer.pet.Marc.Ant.Bauer.ĩ tract.de mor.2.parte nu.28. & est cõmunis opinio vt patet ex adductis ꝑ Fel.ĩ c.inquisitionis.§.ad petitionem

de accuſ.col.penul.& ſeq.Franc. à Rip.in c. 1.nu. 83.de iudic. Sadol.in d.l.quod te num.80.vbi tamen diſtinguit.vt ibi per eũ. Quicquid teneat Fel. in c.conſuluit.colum.4.de oſt.deleg. Vbi inaduertenter dixit contrariam opinionem eſſe communẽ. Quod tamen non credit, verum Frãc. à Rip.d.nu. 83. ſi fiat recta computatio Doct. Et ſi de hoc dubitauerit idem Franc.à Rip.in l.2.§. voluntatem nu.
69 25.ff. ſolut.matr.Declara tamẽ quod † iudex interim non debeat ei ſilentium imponere, ſed expectare, vt integer terminus labatur. Poſſet enim pœnitere, & agere adhuc intra tempus præfixum pro vt ſtatutum eſt in eo qui citatur, vt compareat infra octo dies, nam etſi dicit ſe nolle comparere, tamen iudex debet expectare, vt labatur terminus totus, quia poſſet mutare voluntatem & comparere ſecũdum Bal.in l. deberi per illum tex.C.de fideicom. liberta.& in l.cauſam quæ, in prin.C.quom.& quãdo iud.& in c.cum non ab homine, circa fi.de iud. Iaſ.in l.cum ſtipulatus ſum à Proculo, de verb.oblig.in primo notab.& ibi num.13.multis ſimilibus id exornat, & vltra eum facit, quod notat. Bald.in l. ſin.in princ.& Paul.Caſt.§.1.C.de furt.

II. Limitatio vt bina monitio † non ſit neceſſa-
70 ria, quando præceſſit comminatio de non audiendo vlterius elapſo termino, Ita prædicta temperat Fel.poſt dominum Ant.in c. accepimus nu.6.de fide inſtr.Idem erit ſi fiat comminatio, quæ prędictę æquipolleat, puta alias elapſo termino ex nũc pro ut ex tunc impono ſilentium, de cuius cõminationis, vi diffuſius differam infra.

Intel-

71 Intelliges tamen hæc,† nisi iudex adderet, quatenus de iure possum. Hæc enim non esset comminatio, vt per Bal. in l. ad peremptorium. ff. de iudi. cũ his quæ adducit Fel. in c ad petitionem nu. 20. de accus. & in c. causam quę, colum. 3. de refer. Fran. à Rip. in l. edita nu. 39. C. de eden.

72 III. Limita † vt non sit necessaria bina monitio si binus terminus statuatur ad agendum: vt singulariter per Ang. in Rub. Inst. de excep. nu. 23.

73 Postremo limita vltra alios† vt procedat quoties citeriori tempore anni terminus ad agendum statuatur, quòd si iudex anno vlterius tempus statuerit, tunc non est necessaria secunda monitio, eius. n. defectum supplet lõgitudo temporis. Et hęc limitatio emanat ex communi conclusione, de qua supra, quod ad priuandum aliquem iure suo citeriori tẽpore anni requirit bina monitio, secus si vlteriori.

74 Intellige tamen quòd † huiusmodi monitiones interpellato tempore fieri debeant: vt per Alex. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de noui oper. nunt. & Fel. in cap. ex literis col. 6. versi. fallit. 9. de const. & vtrobiq; optimis rationibus Romani sententia exploditur, & prædicta sequitur etiam Purp.

75 in l. 2. nu. 54. C. de eden. & idem † in confessione quoque geminata voluit Bal. in proœ. C. in fi. Quẽ sequitur Dec. in l. 2. nu. 7. C. de err. calc. Ias. in l. si certis annis nu. 6. C. de pact. Matth. Affl. dec. 285. nu. 12. & prædictam cõclusionem sequitur etiam; & alijs pulcherrimis exemplis exornat Marc. Ant. Bauer. in tract. de mora. in princ. num. 6. cum sequ.

76 & generaliter quomodo requiratur monitio † vt

quis incurrat in pœnas legis Alex.consil.10.lib.7.
Thom.Gram.dec.104.nu.10.& 23.Ias.in l.prima
nu.9.C.de his quibus, vt indign.Matth.Affl.deci.
370.num.8. IIII. Limita vt hæc lex procedat ad-
77 uersus diffamantem sine causa, vt per Bal.in l.si ob
commissa.C.ad l.Iul.de adult.

Intellige, quòd tunc quis diffamet sine causa, quando diffamato nulla possit imputari culpa; in
78 terminis enim huius legis † Præsuponit à diffamato culpã abesse, vt per Purp.ĩ l.2.nu.61.C.de eden.

Rursus id intellige quatenus sup nullo iure fundetur diffamatio secus si diffamans occasione alicuius Iuris præsumptionem calumniæ excludat. Vt in eo euenit. qui occasione suæ possessionis diffa-
79 mat secundum Bal.in d.l.Sed si per prętorem, & dixi supra limitatione secunda.Facitq; tex.noster à contrario sensu cum periniquum esse dicat errore seu malignitate quorundam ingenuorum statũ dif-
80 famari. Quatenus igitur † absit error, vel malignus animus à diffamante, hunc terminum ad agendum iudicem præstituere non erit æquum, repugnante iuris regula: vt nemo inuit.agere vel accus.
81 cog.Sit † igitur cautus aduocatus, vt vel culpam in diffamato probet, vel calumniam abesse, aut errorẽ à diffamante: secundum ea quæ nunc diximus.
82 V. Limita vt beneficium huius legis † excommunicato non competat. Et vltra moder. Hic idem tenet Dec.in cap. intelleximus nume. 16.de iudic. & in capit.cum inter. nume. 12. de excep. Vbi etiam Felyn.num.10.& 26. Alex.in l. Libertus de in ius vocan.Capel.Thol.quæst. 138. Matth.de Affl.
decis.

decis.168.Nic.Boer.decis.255.

Addi. vid. Gabriel d.concl.6.1.lib. nu.15.in 5.limit.

¶ Intellige tamen. Secus esse si excommunicatus ad agendum admitteretur. Tunc enim cum excommunicato valet iudicium.ca.1.§. Si vero de except. lib.6.Doct.in d.ca.intelleximus.Rota dec.718.incip.Dic quod si agatur in Antiq.Aym.Crauet.consi.199.num.12.

Item intellige vt hæc procedant in excõicato maiori excommunicatione, secus si minori, tũc.n. agere posset.c.fin.de cler.excommunica.min.Barb.in rub.de except.in Clem. Idem & comprobandum est in omnibus, qui ex forma iuris vel statutorũ age

83 re non possunt. Vt in bannito quo casu † excommunicatus & bannitus æquiparantur, vt non possint intentare beneficium huius legis per ea, quæ habẽtur per Bart. Ang. Alex. & alios in l.de pupillo. §. Si procurator.ff.de no.ope. nunt.& Paul.de Cast. in §.qui remissionem eadem.l.& in terminis consuluit.Ias.consi.167.num.3.lib.2. vbi tamen allegat. Anto.de Butr.in cap.intelleximus in fi.de iud. Vbi id non dicit. Sed tantum dicit, quod deportati non possunt agere. Et amittunt, ea quæ sunt iuris Ciuilis, quibus tamen banniti nostri temporis non æquiparantur etiam si bona eis publicentur.

84 Nam banniti † nostri temporis retinent omnia quæ sunt iuris communis, & agere possunt. Ita reprobata Glo.in §.relegati Instit. quibus modis Ius patr.pot. sol. tenet Ange.Ibi & Barto.quæst.prima incip. Lucanę Ciuitatis quem sequitur Alexan. in l.prima nume.4.C.de hærę.institu.& in l.ex facto

§. Ex facto colum. fin. & ibi Franc. à Rip. ad Treb. & consi. suo. 26. colum. prima, lib. primo, & consil. 75. colum. prima eodem. & consi. 116. lib. secundo Sign. consi. 119. Paul. de Cast. consil. 16. lib. primo Cor. consi. 55. colum. tertia lib. 2. Curt. sen. cōs. 51. Dux Philip. colum. 15. versi. accedo ad 14. Ancha. consi. 275. incipit Filio suo. Quod procedit etiam respectu Ciuitatis, à qua banniuntur secundū communem sententiam, quam attestatur Franc. à Rip. in d. §. ex facto. Et habetur in prædictis decisionibus. Vnde videtur Ias. propterea id dixisse in termi nis iuris municipalis, pro vt ipsum loqui, colligi potest ex præcedentibus & sequentibus.

85 Limita, nisi † banniti ex forma statuti possent impune offendi. Tunc enim amittunt etiam beneficia iuris communis nō solum iuris municipalis respectu territorij bannientium, secundum Card. Paris. qui dec. adducit consi. 157. num. 19. in 4. Deportato enim tunc æquiparatur. Sign. de homod. consi. 89. num. 3.

86 Limita † quia si statuta denegāt actionem bannitis, non extendunt vires suas extra territorium statuentiū, vt per Card. Paris. consi. 51. li. 1. Et Fran. à Rip.

87 in d. §. ex facto nu. 14. vbi ex hoc infert, bannitū † extra territorium bannientiū non posse offendi ét si offendatur vel capiatur in ciuitate cōfederata, ni

88 si aliter dictum sit in fœdere inito. † licet infamis, vel excommunicatus vbiq; non sit audiendus vt p omnes in l. ex ea. ff. de post.

89 Limita item prædicta in † bannitis banno imperiali, quia amittunt ea quæ sunt iuris communis &

mu-

municipalis, vt p Bar. in l. amissione. §. qui deficiũt ff. de Cap. dimin. & dicit Bal. in auth. habita in ter-
90 tio notabili num. 12. C. ne Fil. pro patre. Quod † bãniti & rebelles sũt extra protectionem iuris cõmunis, Ideo ius eis nõ debet reddi, iuxta notata in l. prima vbi Cin. C. de natural. lib. Rip. in d. §. ex facto num. 18. Bal. etiam cum reliquis in auth. Item
91 quęcunque. C. de episcop. & cleri. dicit† quod per bannum imperiale priuatur quis iuris ciuilis beneficio, & conuersatione fideliũ imperij, vbi pulchre dicit Salice. quòd huiusmodi banniti excõmunicatis æquiparantur, & excommunicati dicuntur laica
92 liter. † Huc quoque pertinet, quòd olim apud antiquos aderant exilia quædam fere similia huic nostrę religionis excommunicationi.
93 Plato enim lib. 9. de legib. inquit: vbi † quis de vi parentibus illata damnatus fuerit, Primum quidem ex vrbe egrediatur, in exiliumq; perpetuum proficiscatur, ac sacris omnibus arceatur: eũ enim qui se non arcuerit agronomi, verberibus cedant, & omnino, vt hi quidem voluerint: reuersus verò ex exilio morte mulctetur. Si quis vero ex liberis hominibus cum tali viro vel comederit, vel biberit vel re alia quacunq; cum tali homine communicauerit, atque adeo, si ei obuiam factus eum sponte tetigerit, neque in templum ingredietur, neque in forum, neque omnino in Vrbem priusquam purgetur: putet enim cum homine scelesto communicasse: probatq; late d. And. Tiraq. in dicto tract. §. primo Glo. 11. nume. 271. cum seq. & Græcorum &
94 Romanorum exemplis† excommunicationẽ hanc

(quam vocamus) ab antiquorum ritibus, legibusq; fluxisse non à diuo Paulo, vt Canonistæ, & Theologi opinãtur: sed tu nõ recedas ab opinione Theologorum, & Canonistarum. Ipsi enim non negant quin ante Paulũ essent genera illa deuouẽdi apud antiquos, Sed huius Christianæ excommunicationis, à Christo institutæ vsum à Paulo fluxisse opti
95 mo Iure aiunt. Sequiturque ex his † quòd beneficium huius legis competit expulsis ab aliqua ci-
96 uitate † relegatis enim æquiparantur, vt per Bart. Alber. & Moder. in §. hæc autem tria, in proœmio digestorum.

97 VI. Limita † vbicunque ex eadẽ causa qua quis intentat beneficium legis competat etiam remediũ ordinarium ad idem, vt consuluit Bald. consi. 241.
98 viso dicto puncto lib. 5. † Remedium enim hoc est extraordinarium, vt per Bald. in d. l. Sed si per pretorem colum. fin. vers. in Glo. quę incipit Fel. in
99 c. signi. nu. 4. de testi. † & per consequẽs cessat, quoties iure communi possit esse succursum. l. prima. §. per hanc. ff. de rei vendi. l. in causæ la 2. in princip. ff. de min. Laur. Calc. late consil. 75. nume. 45. Imploratur enim hic officium iudicis aduersus tritissimam regulam, vt nemo inuit. age. vel accus. coga.

100 † Quo casu non incurrit extraordinarium cum ordinario, licet secus esset in officio extraordinario, secundum iuris regulas inducto Abb. in capit. ex parte il 2. colum. fin. de rescript. Innocen. in cap. conquerente num. 2. de officio ordin. Guido Papa cons. 105. Ias. in l. in prouinciali. §. primo colu.

col.fin.de no.oper. nunt. & in §. præiudiciales nu. 34.Inst.de act. Quoties enim remedium extraordinarium est inductum secundum iuris regulas, censetur adinuentum in auxilium remedij ordinarij, vt per Sali in l.si causam.C.de excep.rei iud. Ioan. Ferr.in form.lib. in actione reali in glo. super verbo, quare ex officio Guido Papæ consi. 114.

101 Intelliges autem prædicta † nisi dispositio huius legis vtilius vel pinguius prouideret quàm remedium ordinarium, per ea quæ tradit Abb. in d.c. ex parte vbi etiam Dec.in fin. Ang. in l. 1.§.per hãc.ff. de rei vend. Fel.in c.significauit in 4.notab.de test. Geor.Natta in Clem.sæpe.colum.32.de verb.signi. Franc.à Rip.lib. primo de legibus cap.primo num.

102 46.videtur autem pinguius prouidere,† si in altero non grauaretur onere probandi, vel sufficerent leuiores probationes, vel si plenius prouideret, puta quia per vnum plus consequeretur quam per alterum, vt colligitur per Bar.& Ias.in l.in prouinciali.§.primo in fin.ff.de noui ope. nunt. Bar.in l. Aemilius num.3.de min.Bal.Sali.Franc.Aret.in l.fin. C.si aduer.rem iud.Ias..in l.prima. §.primo. num. 11.ff.de noni ope. nunt. Rom.consi,220.colum.4. versi. tertio quia.

103 Rursus intelliges (in summa) † secundum limitationes quæ traduntur ad regulam illam, quòd vbi competit remedium ordinarium, cessat extraordinarium, de quibus late per Ias.in dicta l.in prouinciali.§.1.& habetur in dictis decisionib.

104 VII. Limita vt nõ detur aduersus silentem. † secundum Bal.in Marg.ad Inn. verbo silentium, vbi

inquit,

inquit, quòd si debitor nihil dicit, cessat assignatio termini & impositio silentij: si vero diffamat, tunc si quidem de causa status, procedit hæc lex. Si de crimine, tunc si in iudicio, assignatur terminus ad agē-
105 dum dicta l. si ea, & l. Titia, & c. licet beato Petro. † Quòd si extra iudicium, & extra faciem iudicis: Et tunc diffamans tenetur actione iniuriarum. l. item apud Labeonem. §. quod. in cœtu, de iniur. verum si ex verbis diffamatoriis oriatur controuersia posses-
106 sionis: † & tunc agi potest vt. ff. de lib. leg. l. Aurelius. §. centum, in glo. de lib. leg. quæ verba ad intellectum huius legis cōmendat. Geor. Natta in Clem. sæpe, in princ. col. 3 5. de verb. signi. Et eandem distinctionem facit idem Bal. consi. suo 216. viso dicto puncto lib. 5.

Intellige vt aduersus silentem non detur nisi iudicio fundato super aliquo diffamatore Silens citetur, per ea quæ dixi supra ampl. 21.

Intellige etiam quòd detur actio iniuriarum, secundum ea quæ dixi supra ampl. 19.

107 VIII. Limita hanc materiam, vt ita demum † terminus præfixus ad agēdum currat, si præsenti prefigatur: Secus si absenti nisi à die notificationis per nūtium, vel per epistolā. l. 2. C. vbi in rem. act. & ibi hoc notant Bal. Paul. Cast. & alij. Bal. in l. si ea num. 16. C. qui accus. Bar. Bal. Paul. Cast. Ang. Alex, & Ias. in l. Labeo, ff. de iureiur. Franc. à Rip. in l. rem quæ nobis num. 42. ff. de acquir. poss. & in l. dies. §. hoc autem iudicium num. 58. ff. de dam. infec. Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum num. 58. ff. de off. proconf. Paul. Cast. Ang. & Rom. in l. fin. de fer.

Alex.

Alex.in l.1.nu.8.ff.Si quis caut. & in l.qui absenti
108 in fin.princ.ff.de acquir. poss.† Necnon à die quo
potuit componere sarcinulas.l.ab hostibus. §. sed
quod simpliciter.ff. ex quibus causis maiori. Vbi et
tale tempus reputatur tempus impedimenti, vt per
Paul.Cast.& Alex.in dicta l.prima num.11.& regu-
lare est, vt postea debeat notificari quicquid fieri po
test absente parte, vt per Bal.in l.eos.§.Apostolos.C.
de appel.& in auth. ei qui.C.de tēporibus appella.
cum his quæ citat Phil.Dec.in c.bonæ, num.22. de
appell. Nec interim dies termini computatur in ter
mino vt per Bal.in d.l.si ea nu.16. vbi gl.allegat c.
quisquis in verbo ex ea 4.q.5. Et eam sequitur etiā
Alex.in d.l.Labeo.in fin.Bal.& Alex. in dicta l.pri.
109 num. 8.† id quod porrigitur etiam ad dilationem
datam ad probandum, vt per Nic.Boer.decis.283.
num.33. Quod tamen fallit in dilationibus expe-
ctatoriis quæ semper conceduntur absenti Franc.à
Rip.in l.dies, §. hoc autem iudicium.num.9.ff.de
damn. infect.

110 IX. Limita quòd si quis veniat post terminum,†
& ostendat se fuisse iusto impedimento occupatum
adhuc audiatur. c.fin. qui matr. accus. poss. Et l.ob
commissa. C. ad l.Iuliam de adul. Fel. in c.gratum
num.3.de offi.deleg. Difficultas enim tunc prodest
cum de damno euitando tractatur, vt hic: secus si
de lucro, vt vult glo.in l.4. C.de vsufr. per tex.in l.
vxori de vsufr. lega. & in l.2. & ibi notat Bal. C.de
vsuris & fruct.lega. Franc.à Rip.in l.quòd te, num.
50.ff.si certum pet. Andr.Tiraq.in tract.vtr.retract.
§.primo glo.10.num.120. & ideo difficultas excu-

sata pœna, & à mora vt per Doct. in d. l. quod te Crotus in l. 4. §. Cato. nu. 65. ff. de verb. oblig. Hier. Gig. in tract. pens. q. 75. Et ad hæc optime quadrat quod communiter concluditur per Can. in c. nos quidem, per illum tex. de testam. Quod tempus datum hæredi ad exequẽdum est vnius anni, quo elapso priuatur iure suo, nisi superuenerit aliquod iustum impedimentum, & consuluit etiam Federicus de Sen. cõsi. 29. incipit, Casus talis est testator. Quẽ sequitur Bal. in l. id quod. nu. 13. C. de Epis. & Cler. Panor. consi. 41. Incipit venio ad primum lib. 3. & consi. 60. incipit viso testamento in vlti. col. lib. primo Ias. in auth. hoc amplius num. 60. C. de fideic. Idem ius erit si impedimentum sequatur facto aduersarij, vt late per Nic. Boer. dec. 40. num. 9.

112 Intelliges tamen primo loco, † quod si impedimentum illud sit facti, terminus ipso quidem iure currat. Sed ope restitutionis in integrum impedito consulatur. Nec tunc procedet regula text. in l. fin.

113 C. de An. excep. † Quæ procedit quoties quis impeditur agere impedimẽto iuris, iuxta Bar. distinctionẽ in l. vnus §. fi. ff. de seru. rust. præd. Quam cõiter sequutur Doct. in c. ex transmissa, de præsc. & in c. ex ratione, vbi præsertim Dec. nu. 4. de appell. Capel. Thol. q. 76. Et copiosius habetur per Moder. in tract. præscr. in prima par. sextæ partis princip. in

114 22. casu col. 2. & seq. † Quodq; in termino hominis currat tempus, sed detur restitutio in integrum tenet Fel. in cap. cum inter priorem. nume. 20. versicu. Limitat. secundo, de excepti. Guido Pap. quæst. 64.

 Intel-

115 Intelliges 2. loco. † Quòd huiusmodi restitutio in integrum, fiat tantum pro rata impedimenti, quapropter superueniente impedimento per duos dies, non restituetur nisi ad duos dies, & sic subducitur tempus impedimenti de medio, & est communis opinio, pro vt attestatur Balb. prædicto casu, 22. Nico. Boer. decisi. 294. Quam tamen ego intelligo nisi impedimentum duorum dierum abstulisset cōmodum totius termini, vt per Paul. de Cast. in l. fin. nu. 10. ff. de fer. Et late per Ias. in l. si ita stipulatus essem nu. 13. & in fin. ff. de verb. obli.

116 Quam conclusionem † limitabis primo nisi impeditus fuisset in culpa nimis se arctādo l. 2. §. quod diximus: vbi late oēs. ff. si quis caut. & habetur in l. cum postulassem. ff. de damn. infec. Capel. Thol. q. 302. Hip. sing. 243. vbi tamen hoc limitat procedere in pœna pecuniaria licet secus ī pœna corporali.

117 II. limitabis † quod non sufficiat probare impedimentū nisi probetur diligētia & conatus ad illud tollendū l. qui cōmeatus, & ibi Bar. ff. de re mil. Bal. in c. pri. de præscr. Fel. in c. cum inter. nu. 19. de excep. Fel. Card. Pari. & alij in c. ex trāsmissa de pręsc. Dec. in c. ex ratione num. 19. de appel. Matth. Affl. dec. 50. Idem Card. Paris. consi. 34. nu. 19. lib. 1. in quibus locis plenissime hæc materia examinatur.

Intellige tamen id nisi notoriū esset quod omnis iligentia fuisset frustratoria vt per Doct. in dicto c. x transmissa Nic. Boer. dec. 40. nu. 7.

III. limitabis † dummodo si impedimentum oriatur facto iudicis, tunc requiratur etiam protestatio: si vero oriatur casu fortuito accidente in perso-

personam eius qui debet actum gerere, & tunc non sit necessaria, licet semper cautum sit protestari, vt per Bal. & Alex. in l. properandum. §. si autem vtraque, de iud. Matth. Affl. dicta dec. 50. & Nic. Boer. dec. 40. Ias. & Alex. i l. de pupillo. §. si quis ipsi prętori. ff. de nou. ope. nunt. Franc. à Ripa in tract. de peste, sub rub. de priuil. d. nu. 26. Card. Paris. dicto consi. 34. nu. 20.

Addi. communem esse opinionem quòd protestatio de impedimento requiratur, vt quis rectè excusari valeat. & tradit D. Menoch. consi. 100. num 118. & 107. lib. 1. de qua testatur Rota, vbi mox dicam post Ruin. cons. 138. omissis num. 4 lib. 5. quo loci pluribus modis limitat, quamuis hanc communem Rota non seruet: quinimmo protestationem nullam requiri conclusit in vna Conchen. Capellanię de Belmonte 16 Nouemb. 1552. coram Didaco, prout habemus in recollectis sui temporis, Caputaquen. in 2. parte vers. impedimẽtum decis. 2. seu 73. quam decisionem intelligo procedere quando impedimẽtum est iustum, sed quando esset iniustũ, tunc vel protestatio requiritur, vel quod constet ex illo in iusto impedimento, vel iniusta causa, ius suum quẽ amisisse iuxta Alex. cons. 103. num. 13. lib. 1. prout tentum obseruaui in vna Bononien. domus de bacchis, coram R. P. D. meo Aldobrand. 16. Decemb. 1577. Incip. Domini dixerunt. Paul. Granut.

Quam conclusionem sublimita, nisi notorium esset impedimentum, vt per Matth. Affl. d. dec. 50. Nic. Boer. d. dec. 40. num. 7.

119 IIII. Limitabis quatenus † impeditus potuisset adeundo iudicem remouere impedimentum, tunc enim si fuit negligens in eo remouendo, currit sibi tempus absque spe restitutionis, vt plene per Fel. in d. c. ex transmissa col. prima vbi Card. Paris. col. 3.

&

& Franc. Balb. in d. tract. 22. casu, num. 23. cum his quæ congerunt Moder. in l. qui potest, de reg. iur. Vbi tamen hoc ipsum intelligunt, quatenus impedimẽtum de facili remoueri possit. vt latius ibi per eos, vltra quos idem tenet Dec. in c. in nomine Domini, in 5. nota. de testi. Neguz. in tract. de pign. 6. parte. memb. 3. nume. 30. Soci. Inno. consi. 76. nume. 81. lib. primo Gom. super Reg. Cancell. de trien. poss. q. 71.

120 Sed an in terminis huius nostræ l.† impedimentum probetur per iuramentum impediti? Et quod hoc totum remittatur arbitrio iudicis, crebrior est opinio: qui considerabit quantitatem & grauitatẽ præiudicij: & qualitatem impedimenti: & an fuerit in loco longinquo & solitario vel non. Item considerabit qualitatem personæ impeditæ: & an sit bonæ famæ, & si ei videbitur aliquando iuramentum defcret, aliquando plenam probationem exiget, vt per Marc. Anto. Bauer. in tract. de virt. & vir. iur. nu. 65. vers. 4. principaliter. Guido Pap. q. 64. Capel. Thol. q. 447. in fin. Dec. in c. ex ratione, nu. 16. de appel, Imol. in c. penul. in fin. de test. Alex. in d. l. 2. §. quod diximus, Iacob. à S. Geor. in l. exceptionibus. §. cum quis. ff. de prob. Imol. in l. quæsitum. ff. de re iud. In his tamen quæ sunt modici præiudicij iudex debet arbitrari iuramentum deferendum esse

121 parti, vt per Aymon Crau. consi. 182. nu. 15.† Cũ igitur in terminis nostris agatur de magno præiudicio & de priuatione iuris alterius, quæ valde est odiosa, vt inquit Bal. consi. 312. præsupposito quòd. lib. primo. Iudex non debebit arbitrari iuramentũ

defe-

deferendum prout etiam consuluit Card. Paris. consi. 108. num. 11. lib. 4. D. a Rota decis. 5. de iureiur. aliàs. 303. in antiquis Gom. Reg. Cancell. de trien. poss. q. 56. Quod tamen limita, nisi impedimentū esset difficilis probationis Bal. cons. 308. lib. 4. Sign. de hom. consi. 19. col. 3. Nic. Boer. qui & alios citat dec. 294. num. 16.

122 Intellige tamen in primis † quod in omnibus casibus in quibus iuramento partis impedimentum
123 probatur nisi semel sit à iudice deferendum. † Sacramentalis enim probatio non nisi semel admittitur l. fin. ff. de bon. auct. iudic. poss. Bal. Angel. & Alex. in l. 2. §. quod diximus. ff. si quis caut. Paul. de Cast. & Angel. in l. veluti. §. fin. ff. de eden. Marc. Anto. Baue. prædicto tract. nu. 65.

124 Intellige secundo nisi † allegans impedimentum sit alias periurus, vt per Alex. d. §. quod diximus nume. 4. Iacob. à S. Geor. in d. l. in exceptionibus. §. cū quis vbi etiam adducit vnum singulare dictum Bal. in auth. ei qui iurat. C. de bon. auct. iud. possi. vbi
125 inquit † Quod si quis fuerit releuatus ab onere satisdādi propter iuratoriam cautionem si semel fuerit periurus nunquam postea releuabitur ab onere satisdandi mediante iuratoria cautione. Quod est notandum ad limitationem Auth. generaliter. C. de Episc. & Cler. Et hæc commendat Fel. in c. pastoralis nu. 27. de excep. vbi & alia tradit huc spectantia.

126 Quinimmo etiam † requiritur q; sit honesta persona, & consonet allegatum impedimētum ex qualitate facti, vt per Hip. in l. pri. in princ. num. 35. ff. de quæst. Soci. Ion. consi. 79. nu. 14. lib. 1.

Intel-

127 Intellige tertio, † quòd possit probari contrarium, vt per Iaſ. in ſ. ſed iſte. nume. 14. Inſt. de act. And. Tiraq. in tract. vtr. retract. §. 4 glo. 1. num. 7. quo in loco infinita propemodum ad hanc. q. pertinentia congeſſit.

128 Intellige quarto, † quòd iuramentum veniat à iudice deferendum, aliàs non releuaret. Ita admonet Alex. in dicto ſ. quod diximus, Bar. conſi. 72. & facto proponitur Iacob. à S. Geor. in l. in exceptionibus. ſ. cum quis, in fin. de prob.

129 Poſtremo hæc intellige † procedere in impedimento contingente in perſona partis, verum ſi contingat in perſona iudicis, ſatis erit probare ſuã præſentationem ante tribunal, nec habet neceſſe alibi perquirere. Bar. in l. 1. in fin. ff. de diuer. & temp. præſcrip. Franc. Curt. ſen. conſi. 24. col. pen.

130 Sed an ſi ſtatutus terminus ſit ad agendum † pauperi qui non egit ex eo quod non haberet vnde impenſas litis faceret, poſſit adhuc elapſo termino audiri? Et ſane iuſtum impedimentum eſt paupertas debebitque audiri. l. ſi procuratorem. §. ſi ignorantis. ff. mand. Dec. poſt Inn. & Abb. in d. c. ex ratione vbi concordantes adducit. And. Barb. in c. ſignificantibus nu. 6. de pign. Caſſ. de appell. dec. 6.

131 Huc etiam ſpectat illud de ſtatuto, † quòd appellãs ſoluat quinque pro centenario, alias appellatio ſit deſerta, quod ſi quis appellauerit qui paupertate victus nõ ſoluerit gabellam ſeu vectigal. Non tñ propterea eius appellatio remanet deſerta, ſecundum Bal. in l. 2. §. ſi quis in iudicio. ff. ſi quis caut. in fin. vbi refert Guliel. de Cun. in l. eos. §. ſuper his. C.

de appell. dicere a se liberatum vnum pauperem à pœna furcarum, quod est memoria dignū. Id quod ēt adnotauit Mates. notab. vlti. Et Crem. sing. 121. cum aliis concord. adductis per Alex. in d. §. si quis. & per Ias. post glo. & alios in l. inuitus, ī vltima col. C. de procur. Fel. in c. significantibus col. 1. de offi. deleg. cum exaggeratis per Hip. in pract. sua causarū criminali. §. ordine nu. 12. & Cast. de appel. dec.
133 6. † vbi idem extendit ad impedimentum morbi alicuius, vt vel excusationem pręstet, vel præbeat iustā causam restitutionis, & habetur p oēs in l. quęsitum. ff. de re iud. Card. Paris. con. 102. in fin. lib. 4. confirmanturq; prædicta ex eo ēt quod ille qui pp paupertatem non soluit, nō incidit in excōicationē aut periurium, vt per Matth. de Affl. in titulo, quæ sit prima causa benef. amitt. §. nec est alia nu. 89. & Sadol. pulchre in l. quod te nu. 100. ff. si certum peta. vbi tamen hoc temperat dūmodo promittat vel satisdet de soluendo cum potuerit, iuxta sententiam Bal. in c. 2. in pri. col. de rescript. Item vt hoc procedat respectu reatus periurij tantum, non autem ipsius actus, ex quo non fuit seruatum iuramentum, vt latius per eum ibi.

Intellige postremo dummodo pauper qui vult se excusare probet ex sequenti tempore acquisiuisse diuitias, aliàs non videretur fuisse pauper tempore citationis & processus, secundum Bellam. dec. 40.

134 Limita tñ prædicta non procedere † in paupere qui ex culpa sua incidit in paupertatem, per ea quæ tradit Io. Andr. & alij maxime Fel. nu. 43. in c. quæ in ecclesiarum de const. Hip. d. §. ordine. Ias. ī auth.

res

res quæ num. 22. C.communia de lega.

135 Confirmaturque † hoc ẽt ex eo quod si aliquis propter malos mores nõ reperit fideiussores nunquam statur iuratoriæ cautioni,ita dicit singulariter Bal.in auth.cui relictum in 3.col.C.de indicta vid. toll.quẽ sequuntur Cano. in c.qua fronte de appel. Ias.in l.1.nu.2.C.de proc. Catel. Cotta in suis memora.verb.cautio cum fideiuss.Matth.de Affl.in titu.quæ sit prima causa beneficij.amit.§.Nec est alia nu.95.& hæc etiam vera sunt in pauperibus respe-

136 ctu bonorũ,secus si inspectis malis moribus.† Nã etiam pauperes censentur qui malis moribus imbuti sunt. Bal. in l. humilem in fin. C. de incest. nupt. Soci.consi.17.supradicta causæ positio. col.penult.

137 lib.1.† Mali enim mores excusare nũ solent, quod aduertit etiam prædictus Catell.Cotta in verb.paupertas excusat.

Facitque quod debitor detineri potest tanquã suspectus de fuga,qui malis moribus imbutus sit,qui sint ordinati ad fugam vel ad dilapidationem bonorum, vt per Curt.in tract.de sequest.quæst.6.nu. 29. vbi decisiones allegat.

138 X.Limita dummodo iudex in termino exprimat causam,pp quam mouetur ad terminum præfigen-

139 dũ. Regulare.n.est ꝙ † vbicunq; iudex aliquid facit contra regulas iuris, causa est exprimenda.ita in terminis de iudice prorogante vel abbreuiante terminũ tenet Abb.in c.1.de dilat. Aufr.Capel.Thol. q.197.Fel. in c.1.num.24.in fin.de const.Fel.in c. cũ sit Romana in 2. col.limita.8. & ibi Dec.nu.27. de appellat. Fel. late in cap. super literis num. 22.

versic. 10. regula de rescri. & rursus in cap. primo, num. 7. de re iud. Dec. in cap. Rex Francis. num. 5. de prob. Ias. in l. properandum. §. siue autem alterutra num. 10. C. de iudic. Paul. de Cast. in l. fin. §. & hoc quidem. C. de iure delib. Purp. in l. prima nume. 8. C. de eden. Rom. consi. 499. in præmissa. colum. 2. in primo, Alb. Brun. consi. 114. nu. 369. Ias. & Iacob. à S. Georg. in l. properandum. §. illo proculdubio in principio. C. de iudic. Paul. de Cast. in l. fin. nume. 5. de Feriis. Neuiz. in silua nupt. fol. 24. colum. 2. in fin. Alex. in l. 2. num. 13. de re iud. Frãc. à Ripa in l. dies. §. hoc autem iudicium nu. 55.
140 ff. de damn. infec. vbi † consuluit iudici reiicienti exceptiones tanquam calumniosas vt causam suæ suspicionis in interloquutoria exprimat, iudex enim
141 deuiare non debet † à iuris tramite propter præsumptam calumniam nisi esset ita patens quod excipiens vix eam posset negare, secundum Bal. in l. prima in penult. & vltima col. C. qui accus. Matth.
142 Affl. deci. 371. nume. 7. † Et ita puto limitandam communem illam conclusionem quòd iudex ex officio possit repellere exceptio. es, quas suspicatur calumniosas de qua per Fel. in c. ex parte il secundo in princ. de offi. deleg. Curt. sen. consi. 66? versi. capio nunc aliam dubitationem col. 4. Thom. Gram. consi. 49. nu. 15.

143 Facitq; c. Quintauallis, de iureiur. vbi † iuramẽtum de exhæredando cẽsetur illicitum, licet aliquo casu possit esse licitum.

Facitq; id quod dicit Ant. de Butr. in c. perpendimus 7. colu. de sñtia excõicationis, vbi per illum

144 tex.† nota quòd sufficit sententiam ostendere in se euidentem iniquitatem, licet casualiter possit saluari. vt igitur tollatur iniquitatis præsumptio, nimirũ si iudex debeat exprimere causã motus animi sui, licet alias sit fatuus iudex qui causam & motum animi sui ponit in sententia, quia illa causa posset reperiri falsa & ita sententia redderetur nulla secundum Imol. in l. si is ad quem. ff. de acquir. hære. Iacob. à S. Geor. in d. §. illo proculdubio.

Non defuerunt tñ qui in contrariam iuerunt sententiam. Nam Spec. in tit. de accus. §. 1. versi. quid si
145 iudex dicit † quod vbicunque reperitur iudicẽ alterasse pœnã iuris communis, id præsumendum est ex causa factum. quem sequitur Fel. (in hoc sibi male constans) in c. qualiter il secundo nu. 45. de accu. Et in c. sicut nu. 17. versi. cæterum, de re iud. & opinionem hanc sequuntur etiam Purp. in l. si quis maior. in 7. notab. Et Hier. Cagn. nu. 114. C. de trans.
146 Prior tamen opinio magis cõmuniter recipitur. † Et ideo in his terminis appellandum admonet Fel. in c. sicut. nu. 18. versi. 4. limita de re iudi. Dec. in c.
147 consuluit in fine de appel. Purp. in d. l. 1. nu. 8. C. de eden. Qui autem hanc posteriorem sententiã sequuti sunt, decepti videntur in intellectu Bart. in l. quid ergo. §. pœna aggrauior. ff. de his qui not. infa. secundum Dec. in c. consuluit, il primo in fin. de appel. & in c. cum sit Romana nu. 17. eodem.
148 Intellige † quod non sufficiat expressio causæ nisi etiam de ea constet in actis, vt per Dec. in c. cum inter, nume. 12. de except. Fel. in dicto cap. sicut num. 17. & in cap. super literis num. 17. de rescri.

149 Rursus † intellige quod prudenter facit iudex si interloquatur causam de qua in actis fuisse, & esse iustam vt per Inn. & Ioan. Andr. in c. ad petitionem de accus.

XI

150 XI. limita † vt etiam post impositum silentium ex superuenienti iure quis aduersus victorem agere possit. glo. est singu. in c. licet beato Petro. verbo de cætero de accus. Quam ibi sequuntur Abb. & alij scribentes. Et idem tenet Inno. in cap. cum nostris col. 3. versi. item fatendum de conces. præb. facitq; tex. in l. hæreditatis. C. de pet. hæred. & in c. aduersario de excep.

ADDI. Gabriel de action. concl. 6. vndecima limit. nu. 39.

151 Postremo limita, vt ita demum † diffamâti statuatur terminus ad agendum quatenus diffamet de iu-
152 re suo, secus si diffamet de iure tertij, tunc enim † cum verba huius l. non conueniant, non conuenit etiam dispositio l. 4. §. totiens. ff. de damn. infect. l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accus. Dec. cōs. 410. nu. 7. & in l. si fugitiui num. 49. C. de ser. fugi. cum exaggeratis per Hip. Mars. sing. 339. Hier. Cagn. in l. si quis maior num. 9. & 12. C. de trans. Et hoc casu frustra is cogeretur ad agendum quem constat
153 nullam habere actionem, qua experiatur. † Nemo enim sine actione experitur l. si pupillus. §. videa-
154 mus. ff. de nego. gest. Et ideo † lex debet intelligi de diffamante qui sit habilis, & possit ius suum in iudicio deducere, & super quo possit perpetuum silentium imponi. † Verba enim quantumcunque
155 generalia restringuntur de habilitate l. vt gradatim. §. primo. ff. de mun. & hon. Bar. in l. prima. §. nun-

ciatio.

ciatio. Et ibi reliq.ff. de noui ope.nunt cum his quę aggregat Iaſ. in l. quodcunque. ff. de verb. oblig. Et habetur per omnes in l.penulti. C. qui admitti.
156 Iaſ. in præludiis feud. nume. 97.† Et ideo ſi diffamet procurator de iure principalis ſui, fruſtra pe-
157 tetur ei ſtatui terminus ad agendum, Tum quia † geſta procuratorio nomine ad pœnam aut illicitũ, non obligant dominum niſi præcedat mandatum vel ſubſequatur ratificatio. Et eſt communis concluſio Doct. in l. vnica. §, ſi procurator. ff. ſi quis ius
158 dicenti nõ obtemp. Bellam. dec. 551. Nam † in generali mandato ſemper dolus cenſetur exceptus l. creditor. §. lucius. ff. mand. Iaſ. in l. ſi ſic. num. 36. de leg. primo. Soci. in l. prima in fin. ff. ſol. matrim. & conſ. 131. colum. 4. lib. primo. Cum adductis per Card. Pariſ. conſi. 96. num. 25. lib. tertio, & Moder. in l. aliud. §. refertur. ff. de reg. iur. Procurator enim tunc dicitur, cum bene gerit. l. pri. ff. de offi. procura. Cæſa. vbi hoc notat Iacob. à S. Geor. per illum tex.

Tum quia hoc caſu diceretur, prorſus diffamare
159 de iure tertij, † Quod ſaltem ex cauſa diffamationis non eſt deducibile in iudicium. Id quod tamen
160 non † procederet in procuratore in rem ſuam dif-
161 famante aliquem: Procurator enim † in rem ſuam dicitur principalis. Et cauſa eius dicitur propria l. 1. §. in propria. ff. quando appel. ſit Iaſ. in l. ſi ſe non obtulit nu. 7. ff. de iud. cum adductis per Hier. Gra. conſi. 33. lib. 2. & ei vt quaſi domino competit vtilis rei vendicatio probato dominio auctoris Bel-
162 lam, dec. 734. Qua propter † procurator in rem

ſuam, non eſt proprie procurator nec continetur in ſtatuto faciente mentionem de procuratore.glo. eſt ordi. in l. prima in gloſſa magna verbo aliena.ff.de proc. Per quam ita dicit Bal. in l. prima in 5. quæſt. C. de act. & oblig.& i l.qui ſtipēdia.C.de proc.Iaſ. in l.iuſiurandum.§.procurator.ff.de iureiu. Fel. in c.licet num.2.de offi.deleg. Iaſ.& Franc. à Rip. in
163 l. ſi ſe non obtulit.ff. de re iud. Ibique † ceſſionarium procuratorem in rem ſuam dici affirmant reſpectu exercitij directarum, quas neceſſe habet exercere procuratorio nomine cedentis,quæ nota in practica. Quilibet enim prima facie reſponderet contrarium,& ex facto per Doct. non vulgares qui ad prædictas deciſiones non aduertebant,vidi conſultum quod ſi ex diſpoſitione ſtatuti admittatur procurator ad aliquid petendum. Multo magis id procederet in procuratore in rem ſuam,ratione iuris quod habet ad rem ipſam petendam, longe validioris quam habeat procurator ſimplex.Pro quorum opinione maxime facere videbatur, vltra eos, bona glo.in l.penulti.in glo.prima. C.de manum.
164 vind. quæ iuncto text. † probat quod ſi quid expediri non poſſit per ſimplicem procuratorem poterit tamen per procuratorem in rem ſuam: vbi etiam Odofr. & cæteri id notant, & Doct. in l. cum proponas. C. de dol. & in l. prima, vbi præſertim. Odofr.in fin. C.com. de manum. Verum hæc non militant in ſtatutis, vbi verba & proprie, & ſtricte ſunt intelligenda vt dicunt Iaſ. & Franc. à Rip.
165 in dicta. l. is qui ſe obtulit, † nam procurator in rem ſuam dicitur ſecundum quid procurator, & non

166 non simpliciter † Et propterea improprie per ea, quæ tradit. Dec. in l. velle & in l. qui per successionem de regu.iur. Ias. in l. Patris, & Filij, nu.3. ff. de vulg. & pup. Franc. à Rip. in l.1. num. 101. ff. si cert. pet. Aret, in l.1. §. per seruum. ff. de acq. poss. vbi id ampliat etiam in his quæ iuris sunt. Et regulariter

167 † verba simpliciter prolata non intelliguntur secundum quid, nisi subiecta materia aliter dictaret, & eadem ratio competeret in eo quod est tale secũdum quid Bald. in l. Spadonem. §. qui accipit. ff. de excu.tut. Paul. de Cast. consi. 241. col. fin. in antiq. Soci. cons. 129. colum. 4. lib. 1. Hier. Cagn. in Rubri. ff. si quis ius dicen. nu. 17. & 22.

Nec illud interim silentio est inuoluendũ, quod aliqua particulari ratione † aliquando procurator simplex id potest. Quod tamen denegatur procuratori in rẽ suam, vt in casu legis, qui ita. §. 1. ff. ad tre

169 bel. vbi Glo. Bar. & scribentes notant† Restitutionem ex Trebelliano procuratori simpliciter fieri posse, Procuratori autem in rem suam non posse, & ibi rationẽ diuersitatis annectunt. Et in l. sancimus in princ. C. ad Treb. Bal. in l. si mulier. §. ex asse. per illum tex. ff. de iure dot. Ang. in §. sed quia colum. penu. Inst. de fideic. hæred. Guliel. Bene. in repe. c. Raynutius, verbo si absq; liberis, il secondo nu. 67. de testa. Catell. Cotta in memor. Verbo fideicommissum potest. cum igitur procurator in rẽ suam sit loco domini indubie diffamatio iusta causa erit vt ei (saltem respectu iuris sui) imponatur perpetuum silentium.

Iudex

SVMMARIVM.

1 IVdex quis, an diffamati, vel potius diffamantis sit adeundus.

2 Prouocans in casu leg. in tribus. ff. de iud. qualiter actor consideretur.

3 Magis communiter receptum est vt diffamans conueniatur coram iudice diffamati, etiam si diffamans esset clericus.

4 Oblatio & depositio pecuniæ fienda est per debitorem mandato illius iudicis, qui de causa illa aliàs cognoscere deberet.

5 Testes ad æternam rei memoriam coram quo iudice sint examinandi.

6 Qui iurauit soluere vsuras forensi pro absolutione à iuramento, adibit iudicem suum.

7 Sponsa si velit petere licentiam discedendi à Sponso, petet coram suo iudice.

8 Intentans beneficium huius legis ex reo non efficitur actor & reorum quibuscunque gaudet prærogatiuis.

9 Qui agit ad remouendum impugnationem sibi factã, vel petit tenutam, aut sequestrum reuocari, rei partibus fungitur, & dicitur se defendere.

10 Qui oneratur onere probandi, eo respectu dicitur actor.

11 Pruocatus, qui alium prouocat ad iudicium dicitur sustinere partes prouocati.

12 Intentans interdictum ne vis fiat ei, potest dici actor & reus diuersis respectibus.

13 *Quot modis quis dicatur se defendere.*
14 *Intentans beneficium huius legis, poteſt diuerſis reſpectibus conſiderari tanquam actor, & tanquàm reus.*
15 *Qui prouocat ad duellum dicitur actor.*
16 *Petens pronunciari ſuper exceptionibus ſibi competentibus, conſideratur vti actor, & reus diuerſis reſpectibus.*
17 *Appellans reus qua ratione dicatur actor.*
18 *Qui aduerſario petit ſilentium imponi, non proprie nec merus actor eſt. ibid.*
19 *Aliud eſt quod quis ſit actor, vel quod fungatur vice actoris.*
Licet qui cogitur probare intentionem ſuam dicatur ſuſtinere partes actoris, non tamen proprie. ibidem.
20 *Licet reus teneatur probare exceptionem ſuam, non tamen hoc reſpectu dicetur proprie actor.*
21 *Agens conditione ex hac lege dicitur prius prouocatus.*
22 *Si appellatio extra iudicium interponatur, & appellatus agat, non dicitur actor ſed reus.*
23 *Intellectus remiſſiue ad l. in tribus. ff. de iudic.*
24 *In dubio quis iudicandus eſt potius reus quàm actor.*
25 *Attenditur cauſa primordialis ad iudicandúm, an quis ſit actor vel reus.*
26 *Vniuſcuiuſque contractus ſpectandum eſt initium & cauſa.*
Iudex ſtatuendo terminum ſe pronunciat competentem. ibid.
27 *Coram quo iudice reus petere debeat declaratoriam*

ſuper

super exceptionibus sibi competentibus.

28 Si diffamatus intra terminum agendo petat, id quod sibi deberi putat coram alio iudice, vtrum ei obstabit exceptio litis pendentis coram alio, coram quo fuit conuentus hoc remedio.

29 Libellus in hac lege qualiter sit concipiendus.

30 Intentans huius legis beneficium non potest concludere alicui inhiberi ne agat vel ne petat.

31 Agi non potest ex hac lege ad declarationem alicuius iuris.

32 An differant inter se remedium huius.l.& officium iudicis, quod imploratur ad declarationē exceptionum alicui competentium.

33 Caueat libellans ne dicat diffamantem ipsum diffamasse iniuriæ causa, tunc enim cessat remedium huius legis.

34 Quando possit in libello concludi, quod alicui imponatur perpetuum silentium.

35 Si in libello concludatur ad factum negatiuum apta erit conclusio si petatur silentium imponi secus si ad factum affirmatiuum.

36 Si reus petat pronūciari super suis exceptionibus tūc optime concluditur ad impositionem silentij.

37 Idem est dicere peto silentium imponi, quod peto me non inquietari.

38 Quare Rota semper absoluat cum impositione perpetui silentij.

39 Silentium imponere nihil aliud est quam audientiam denegare.

40 Reus qui non possidet nunquid possit petere alicui silentium imponi.

41 *Si ille cui petitur silentiũ imponi compareat in termino, & porrigat libellũ, an prima petitio resoluatur in vim simplicis citationis & exceptionis.*

42 *Iudex qua citationis formula diffamantem vocabit, vt libello veniat responsurus.*

43 *Diffamator citatus si ad iudicium non veniat an sit iterum citandus ad videndum sibi terminum statui ad agendum.*

44 *Iudex terminum ad agendum statuere potest vel per nuntium præsentem, vel etiam absq; nuncio.*

45 *Diffamatio est probanda nec sufficit eam allegare sicut & cæteras causas, quæ iudicem moueant ad statuendum terminum ad agendum.*

46 *An satis sit probare vociferationẽ diffamantis vel vulgo, vel in cœtu hominum vel coram paucis.*

47 *Diffamatus, an quis dicatur coram iudice, & quid si non existeret in figura iudicij.*

48 *Diffamatus vtrũ quis dicatur per banna publica, vel monitorias criminosas.*

49 *Nunquid sit necesse probare quod ex iactatione diffamantis aliqua sit secuta infamia apud bonos & graues.*

50 *Iudicis arbitrio remittitur quot dierũ debeat esse terminus per eum præfigendus alicui ad agendum.*

51 *Regula quod tempus à lege non determinatum remittatur arbitrio iudicis late exornatur.*

52 *Iudex eum terminum statuere debet ad agendũ quẽ*

52 *lex statuit in eodem vel simili casu.*

52 *Arbitrium iudicis primo regulatur à lege, secundo à consuetudine, his deficientibus procedendum est de similibus ad similia.*

54 Si

54 *Si iudex eundem terminum statuat quem lex statuit, an dicatur iniqua dilatio.*

55 *Iudex arbitrij sui virtute dare poterit minorem terminum quàm lex ipsa det.*

56 *Iudex in termino statuendo ad agendum rationẽ habere debet temporis, ætatis, personarum, locorum, valetudinis, & qualitatis negotij. Ita quod omnia iudicis arbitrio temperentur.*

57 *Iudex quando sumit informationes, an possit procedere parte non citata.*

58 *An ordo Iudiciarius sit seruandus per iudicem qui procedit ad se informandum.*

59 *Iudex an possit sumere informationes à testibus inhabilibus.*

60 *Iudex quando possit terminum incertum statuere.*

61 *Si iudex nimis breuem terminum statuat ad agendũ, an liceat appellare.*

62 *Appellatio regulariter non impeditur, si iudex perperam, ac non recte arbitratus fuerit.*

63 *Iudex in arbitrarijs & quæ suę volũtati posita sũt, non debet grauare partes.*

64 *Voluntas in ratione consistit, & ideo debet esse bona & non mala.*

65 *Iudex in arbitrarijs debet habere æquitatem ante oculos.*

66 *Appellanti incumbit onus probandi causam grauaminis.*

67 *Terminus aliquando præfigitur actui extraiudiciali, aliquando iudiciali.*

68 *Terminus aliquando statuitur ad libellum offerendũ, aliquando ad eius prosecutionem, aliquando ad pro*

secuti

secuti probationem, aliquando vero ad audiendum sententiam.

69 *Moram purgare licet quandocunq; ante impositum silentium etiam si terminus elapsus præfixus fuisset ad agendum per proclama.*

70 *Termino elapso qui fuerat statutus ad producẽdum instrumenta, vel proponendas exceptiones, si ius aduersarij non sit factum deterius, licebit moram purgare.*

71 *Ius partis quemadmodum intelligatur factum deterius.*

72 *Termino dato ad probandum, elapso licebit adhuc in continenti moram purgare.*

73 *Cõminatio posita in assignatione termini de vlterius non audiendo seu illi æquipollens, comminatio moræ purgationem impedit.*

74 *Comminatio de vlterius non audiendo elapso termino seu illi æquipollens, purgationem moræ non impedit, si fiat sine causa.*

75 *Regulariter non valet iudicis comminatio absq; causa.*

76 *Appellandum est à comminatione quæ fieri non debeat.*

77 *Moram purgare non licet, si iudex in termino statuendo dicat, ex nunc si in termino non egeris, pronuncio te non esse audiendum.*

78 *Verba ex nunc prout ex tunc, & econtra operantur quod præsens tempus videatur inesse futuro, & econuerso.*

Moram purgare non licet in termino legis. ibid.

79 *Terminus ad agendum an sit peremptorius.*

no ampliatur, & limitatur remissiue.

95 An tertius pro suo interesse si sponte compareat sit admittendus post elapsum terminum.

96 An super eisdem articulis, & publicatis testibus liceat tertio comparere pro suo interesse.

97 Terminus ad agendum prefixus per iudicem potest prorogari.

98 Prorogatio non dicitur fieri termino finito.

99 Si transacto termino iudex dicat, prorogamus vsque ad tale tempus, actus valebit in vim nouæ dilationis.

100 Si nullo dato termino iudex diceret, prorogamus tibi terminum ad probandum, valet dilatio inspecta mẽte iudicis.

101 Prorogatio termini non debet fieri absque causę cognitione.

102 Terminus præfixus de consensu partium alteri inuita prorogari non potest.

103 Iudex an teneatur etiam inuitus terminum ad agendum statuere.

104 Appellari potest si parte petente iudex nõ faciat ea quę sunt posita in eius arbitrio, vt faciat vel non faciat ex causa.

106 Sicut potest appellari à nimis breui dilatione, ita multo magis à denegata.

107 Si mulier diffamet aliquem occasione dotis, an aduersus eam dabitur remedium huius legis.

108 Lex generaliter loquens, an comprehendat causã dotis & personas, ac causas priuilegiatas.

109 Specialia seu priuilegia non sunt ad alios casus trahenda.

110 Dos non est priuilegiata in casu tituli ff. de his, quæ in fraudem creditorum.

111 Dictum illud celebre Sali. in l. vltima. C. de iure dotium an sit indistincte verum.

112 Communis opinio quod. l. generaliter loquens nõ cõprahendat causam dotis restringenda est, vt procedat tantum in casibus, in quibus dos specialiter reperiatur priuilegiata.

113 Non est iudicandum secundum communem opinionem, quoties bonis rationibus conuincitur falsa.

114 Doctores distinguentes præsumuntur magis dicere veritatem.

115 Dotis causa quando dicatur pia.

116 Dos dicitur debita pauperi, si mulier non habet vnde honeste viuere possit, secundum statum & conditionem suæ personæ.

117 Regina etiam potest dici pauper, attẽta qualitate suę personæ.

118 Fauore dotis seu alterius cuius libet pię causæ, alteri non debet fieri iniuria.

119 Sententia qua silentium imponitur vxori diffamanti, non nocet marito.

Donatio Dotis facta marito non reuocatur propter ingratitudinem vxoris. ibid.

Si propter delictum vxoris fiat confiscatio bonorum eius, reseruatur vsusfructus marito, ibidem.

Delictum proprietarij non obest vsufructuario quousque durat vsusfructus, ibidem.

Domus vsufructuarij non potest deuastari propter delictum proprietarij, ibidem.

120 An diffamatio patris occasione bonorum filij, & silen-

lentium patri impositum noceat etiam filio.

Pater non secus, ac si esset Dominus deducit Ius filiorum in iudicium. ibidem.

121 *Pater ratione iuris sui etiam ante litem contestatã procuratorem constituit.*

122 *Filius non debet portare iniquitatem patris.*

123 *Donatio facta filio non reuocatur propter ingratitudinem patris.*

124 *Pater filiorum non est legitimus administrator nisi in casibus in quibus ei quæritur vsus fructus.*

125 *In casibus in quibus patri non quæritur vsusfructus saltem ei debetur commoditas quædam.*

126 *Silentium prælato impositum propter eius diffamationem ecclesiæ non officit, nisi durante vita prælati.*

127 *Donatio facta Ecclesiæ, an reuocetur propter ingratitudinem prælati.*

128 *Prælatus non soluens canonem pro re, quam Ecclesia habet in emphiteosim, cadit in commissum durante ipsius vita tantum.*

129 *Protestatio patris an sit iusta causa, vt cogatur infra terminum de iuribus filiorum experiri.*

130 *Pater non censetur in dubio actum facere administratorio nomine filiorum, nisi id exprimat.*

131 *Iudex sub qua formula debeat concipere verba suæ sententiæ, in terminis huius legis.*

132 *Sententia qua terminus ad agendum statuitur, an sit interlocutoria.*

133 *Qualibet assignatio termini est interlocutoria.*

134 *Sententia qua terminus statuitur ad agendum poterit.*

136 Interlocutoria quo ad iudicem nunquam transit in rem iudicatam.

137 Iudex abſq; rationabili cauſa reuocare non debet interlocutoriam.

138 Interlocutoria geminata reuocari non poteſt.

139 Sententia qua ſilentium imponitur, an ſit interlocutoria, vel potius diffinitiua.

140 Receptior eſt opinio quod ſententia qua ſilentium imponitur ſit diffinitiua.

141 Controuerſia Doctorum, an ſententia qua ſilentium imponitur ſit diffinitiua fœdere diſtinctionis cõcordatur.

142 Sñia conſideratur dupliciter, vt diffinitiua.

143 An ſententia qua ſilentium imponitur in poſſeſſorio iudicio ſit diffinitiua.

144 Sententia in poſſeſſorio vbi expectatur quęſtio in petitorio eſt interlocutoria.

145 Silentium ſuper poſſeſſorio impoſitum donec de proprietate agatur dicitur ſilentium facti, & non iuris.

146 Sententia lata ſuper poſſeſſorio regulatur vt diffinitiua.

147 An appellare liceat à ſententia qua ſilentium imponitur.

148 Sententia qua ſilentium imponitur qualiter ſit executioni mandanda.

149 Sentẽtia qua ſilentium imponitur et ſi ſecum trahat ſuam executionem, tamen ſtatus appellantis integer eſſe debet.

Sententia trahit ſecum ſuam executionem in pluribus caſibus de quibus hic remiſſiue, ibidem.

QVS-

QVESTIONES.

DISCVTIENDAE Modo sunt nõnullę quęstiones admodum quotidianę. Quæro igitur in primis quis iu-
1 dex sit adeundus,† An diffamati auxilium huiusce nostræ legis implorantis,an potius iudex ipsius diffamantis? Et sanè Paul. de Cast.à nemine memoratus in l.in criminali, la prima. C.de iurisd.omniũ iud.inquit quod si Vicentinus vult, agere conditione huius legis; vel petere assignari terminum Paduano, debet hoc petere coram iudice Paduani,quia in hoc Vicentinus est actor. Vnde si hæc peteret coram Vicentino traheret reum coram iudice imcompetenti,& esset locus dictæ legi, in criminali: Eadem ratione,Idem fuit decisũ per cõsi. Neap.vt per Matth.Affl.dec. 268. quã decis. etiam sequitur Card.Paris.in c.in præsentia col.10. de prob.Et cum ea videtur transire.Nic.Boer. dec. 255.& eam referendo sequitur Deci.consi.487.Et consi.686.

2 Confirmatq; hanc sententiam † quod prouocãs in casu legis in tribus de iud.dicitur actor respectu ordinationis iudicij.Sed non decisionis secundam Mates.not.ex quem commendat Ias. in l. de pupillo.§.qui procurator nu.4.ff.de noui ope.nunc.Cõtraria tamen sententia magis cõmuniter recipitur:
3 † Vt patet ex adductis p Ale.consi.103. lib. 2.vbi id ampliat ẽt,vt procedat aduersus clericos. Si aduersus eos p Laicos intẽtet beneficiũ huius legis: q ẽt

sequitur & pluribus medijs corroborat de quibus statim consi.Neap.dec.18.in no.Fel.in c.ea quæ in princ.de re iudi.Et in c.sinautem,col.fin.de testib. Georg.Natta in Clem.sæpe colu.36.cum adductis per Moder.hic:& vltra eos consuluit etiā Ro. cōsi. 412.Incipit pro habenda,& Aret. consi. 143.colu. 8.versi.Venio igitur ad tertium: Nicol. Boer.decis. 114.cōsi.Neap.d.dec.18. vbi pluribus medijs hāc sententiā defendunt. Et in primis ex eo, quòd eleganter dicit Bal.in l.acceptam.q.14. C. de vsu.vbi
4 inquit † quod depositio, & oblatio pecuniæ fienda per debitorem ad impediendum cursum vsurarū, fienda est mandato illius iudicis, qui de causa illa alias cognoscere deberet: Et hoc dictū Baldi commēdat Alex.d.consi.103.& consi. Neap.d.dec.18. & Nic.Boer.d.dec.114.nu.9.Et reassumit Ias.in l. cum hi.§.si prætor ad fin.ff.de trans.vbi Bar.& alij
5 Doct. † Idem dicunt in testibus qui examinari debent ad perpetuam rei memoriam:Et tradit etiam d.Catel.Cotta in suis memo.verbo iudex causæ p̄parantis.Et consi.Neap.d.dec.18.

Idem dicimus in eo, qui iurauit soluere vsuras
6 forensi.† Nam pro absolutione à iuramento adibit episcopum suum,& non forensis. Quia originaliter est reus: l.ap.alleg. 10. quem sequitur Abb. in c. si quis contra clericū de for.comp. & cōs.Neap.
7 d.dec.18.† Idemq; iuris erit in spōsa,quæ si cōtraxerit spōsalia nulliter,& velit petere licentiā discedendi ab illis,non debet eam petere corā iudice viri,sed suo,ex quo corā eo veniret principaliter cōuenienda super matrimonio. Abb.in c.ex parte in

2.col.

2.col.de resti.spol.consi.Neap.d dec.18.libuit hęc similia referre, quia sunt pulchra, & prima facie quilibet respondisset cōtrarium. Verum vltra alios ego hanc sententiam * amplector alia cōmuni opi-
8 nione, quòd scilicet intentans conditionē † ex hac lege absolute non efficitur ex reo actor: Et ideo quibuscunq; reorum gaudet pręrogatiuis, ac in dubio venit absoluendus, vt per Dec.abunde, & Moder. in l.fauorabiliores.ff.de reg.iur.& eundem Dec.in c.Cum inter nu.14.de excep.& in ca.ex literis nu. 7.de prob.Host.in summa de mutu.pet.§.qualiter procedatur in fin.Guido Papa consi.118.& consil. 114. Dec.consil.3. circa fi.Et consil. 487.& consil. 686. Alc.reg. 3.præsump.44.

*Addi. Quam sententiam secutus fuit & Gabriel de actio. conclu.6.lib.2.num.41.13.limit.vbi nu.42. rationem affert.post Couaru. var.resoluc.capi 13.sub nu 4. vbi nu 6.moueri questionem quid si diffamatus duos habeat Iudices.

Non obstat modo fundamentum tenentiū contrariam sententiam, quod scilicet sit actor, qui intētat conditionem huius legis: Saltem respectu huius iudicij, & controuersiæ, an competat hoc remediū. Nā nō tn̄ valet consequentia in his terminis: ergo forum rei sequitur per tex. vbi casus in l.non cogē-
9 dum.§.fin.de proc.† Vbi ille qui agit ad remouendum impugnationem sibi factam, licet alium prouocet ad iudicium, tamen dicitur reus, & rei parti-
10 bus fungitur, ac etiam † dicitur se defendere, vt ibi per Bar.Bal.Paul.Cast.& alios præsertim Ang.qui dicit quod ille, qui petit tenutam, vel sequestrū reuocari dicitur se defendere, & defensoris partes su

11 ſtinet, licet grauetur onere probandi† cuius oneris reſpectu dicitur actor. l. in exceptionibus de prob. Idem dicit Ang. in l. non cogendum. §. ſi procuratori. ff. de procur. Et ibi Paul. de Castro & alij. Huc etiam ſpectat, quod dicunt ſcrib. in l. de pupillo. §. qui remiſſionem, per illum tex. de noui ope. nunt. Et maxime Paul. de Castro. Qui dicit, quod licet quis prouocet aliquem ad iudicium, tamen ex quo
12 ipſe prius fuit prouocatus † debet ſuſtinere partes prouocati, & ibi Iaſ. id ipſum extenditur vt procedat etiam in prouocatione extraiudiciali: & rurſus tradunt Bart. Paul. Caſtr. Imol. & Angel. ac re-
13 liqui in d. l. de pupillo. §. ſi procurator, quod † ille qui intentat interdictum, ne vis fiat ei poteſt dici actor & reus diuerſis reſpectibus, Et tribus mo-
14 dis † quis dicitur ſe defendere. Primo largiſſime: Et tunc quicunque eſt in iudicio dicitur defendere, etiam ſi verus ſit actor. l. fallaciter. C. de abol. Et probat text. noſter hic ſecundo modo large quicunque poſſeſſor interpellatus, vt in dicto. §. ſi procurator: Tertio modo proprie & ſtricte quilibet ad iudicium prouocatus, vt l. in tribus de iud.
15 l. & minores. C. ſi aduerſus rem iud. † Licet igitur qui intentat beneficium huius noſtræ legis eo reſpectu poſſit conſiderari, tanquam actor, in reliquis tamen differentiis rei partes ſuſtinet, ex quo prouocatus ipſe prius fuit ad iudicium, & hoc reſpectu Deci. dicto conſilio 487. & conſilio 686.
16 in materia duelli dicit † quod ille qui prouocat dicitur actor, ad quod tantum adduxit prædictam deciſio. Matth. de Affl. 268. & Alexa.

con-

17 consilio.70.numero.4.libr.7. dicit † quod qui petit pronunciari super exceptionibus sibi competentibus hoc respectu dicitur actor. Sentiens quod in reliquis nihilominus reorum gaudet prærogatiuis.
18 † ita etiam appellans hoc respectu dicitur actor, licet in effectu excipiat, vt per Ias.in l.1.ff.de re iudi. num.34.Franc.à Rip.in l.4.§.Cato. num.84.ff.de verbo. obliga.

19 Concludite igitur, quod † ille qui aduersario petit silentiũ imponi nõ est merus actor, vt per Card. Paris. consil.83. volu.2. Bal. vero consi.173. lib.2. dicit, quod non est proprie actor: Et aliud est quod quis sit actor, & aliud quod fungatur vice actoris. Vt in terminis per Dec.in c.cum inter. num.14. de excep. Ita & alias qui cogitur probare intentionem suam dicitur sustinere partes actoris, vt per Pau. de Cast.in l.si prius in princi. vbi etiam Ias. num. 13. & cæteri scrib.de noui ope. nunt. Non tamen pro-
20 prie aut vere dicitur actor: nam reus † cogitur probare exceptionem suam, vt per Ias. in l. non solum. §.sciendum de noui ope. nunt. Angel.Inst.de adop. §.illud proprium in fin. Imol.in c.super eo, nume. 8. de test. cogen. non tamen hoc respectu reus erit proprie actor. vt p Dec. in dicto cap. cũ inter, dicto num.14. Non obst. d.l.in tribus. Nam vltra superius dicta procederet quoties quis nõ fuisset prius pro-
21 uocatus, verum in casu nostro † agens conditione ex hac lege dicitur prius prouocatus, ita dicit Ias. in d.l.de pupillo. §.procurator num.4.& est etiam
22 de mente Ang.ibidẽ.& dicit pulchre. Bal.† quod si appellatio extra iudiciũ interponatur, & appellatus

agat

agat non tamen dicitur actor, sed reus, quod est notandum secundum eum in d.l. non cogendum. §. si
23 procurator. Præterea ille † text. potest etiam aliter euitari intelligendo eum, vt per Gom. Inst. de act. §. quædam in princi. Rursus pro prædicta communi
24 opinione facit quod in dubio † quis debet iudicari potius reus, quam actor Alb. in d.l. non cogendũ §. fin. Bal. in l. instrumenta col. fin. C. de fideicom. Dec. in cap. primo num. 40. de prob. licet titubans id affirmare videatur, Confirmatur etiam nam ad
25 iudicandum † an quis sit actor, vel reus, principiũ causę inspicitur. Cum igitur diffamatus attenta eius origine sit naturaliter reus, quod ex accidẽti prior prouocet ad iudicium, non debet attendi, vt per gl. in c. ex insinuatione in glo. 3. de procur. sequitur, Dec. in d.c. cum inter. d. num. 14. & in c. ex literis
26 nume. 7. de prob. & d. consi. 3. in fin. Ita & alias † vniuscuiusque contractus spectandum est initium, & causa. l. si procuratorem. ff. man. Bal. in l. fin. nu. 3. & ibi Sali. oppos. 8. C. de contr. emp. Rota dec. 860. penes Titium in antiq. Deci. consi. 83. nu. 3. Soci. consi. 170. colum. penult. & consi. 291. col. 4. Ex quibus omnibus sequitur quod & si actor quis aliquo respectu possit cõsiderari, tamen in reliquis reorum priuilegiis vtitur, & successiue quod intentãs remedium huius legis possit adire iudicem suũ.
27 Quæ conclusio procedit † etiam si reus super exceptionibus peteret declarationem fieri, iuxta glo. in d.l. si contendat, vt per Alex. d. consi. 103. & Soci. d. consi. 93. & consil. Neap. dicta decis. 18. Nico. Boer. d. decisi. 114. Et illud interim nota quod iudex

dex qui ſtatuit terminum ad agendum vel excipiendum, videtur ſe pronunciare competentem, vt per Barb. in Clem. excommunicationis nu. 19. de except.

II. Quæro quid ſi diffamatus plures iudices habeat, & coram vno conditionem huius legis inten-
28 tauerit, † vnde diffamans intra terminum agendo, petit id quod ſibi deberi putat coram alio iudice, vtrũ obſtabit exceptio litis pendentis? Et ſane Geor. Natta in d. clem. ſæpe. colum. 36. non auſus eſt decidere hanc quæſtionem. Soci. autem. conſil. 94. libro tertio, decidit electionem actoris eſſe, & ideo cauſam eſſe remittendam ad iudicem per creditorem electum, & idem tenet Marian. in cap. penul. de for. com. colum. 12. verſi. 12. quæro contrariam ſententiam tenet dominus Io. Bapt. de ſancto Seuer. in Rep. l. omnes populi in 14. col. de iuſt. & iur. quem ſequitur Fel. in c cum ſit generale. nu. 6. de for. comp. & idem videtur tenere Capitius licet ſubobſcurius dec. 18. in fin.

29 III. Quæro nunc † quomodo ſit concipienda libelli formula? Et ex ſententia Ang. in rub. Inſt. de excep. num. 24. verſi. 2. fallit. Necnon Baldi, & Sali. hic. Ac etiam Georg. Natta in d. Clem. ſæpe colum. 35. & Nic. Boer. dec. 255. num. 9. Ita erit concipienda. Nam in primis narrabis diffamationem ſtatus, vel iuris tui, ſeu aliam ſimilem iuſtã cauſam, quæ ſufficiens ſit ad mouendum animum iudicis ad decernendum terminum ad agendum. Secundo petes diffamanti ſeu aliter vexanti, terminum ſtatui ad agendum, & eo non agente pronunciari

non

non esse audiendum, & eidem imponi perpetuum silentium.

30 Intellige in primis † quod nullo modo possit concludi alicui inhiberi quod non agat, vel non petat, actio.n. negatoria non competit in his personalib. l.egi.& l.harum.ff.si ser.vend. domini à Rota. dec. 305.in antiq.nam hac nostra. l.non ad aliud agitur
31 quam vt diffamator † à diffamatione cesset:nec pôt peti pronuntiari super aliquo iure suo: Secundum Inno.in cap.causam nu.6. Et ibi Ioan. And. col.2. qui sil.sint legi.& Inno.in c. conquerente in princ. de offi.ordi. vbi etiam Io.And.colu.3.versic. Item quia, Bal. in l.sed si per prætorem.§.ait prætor col. fin.ff.ex quibus caus.maior. & procedũt hæc etiam ex mente Paul.de Cast.in d.l.2.de ord.iud.& videtur de hoc tex.si subtilius pensitetur in c.licet.§.nos igitur de accus. ex quibus etiam necessario sequi-
32 tur † longe inter se distare remedium huius legis,& officium Iudicis, quod imploratur ad declarationem exceptionum,de quo etiam late disseruimus su-
33 pra Amplia.17.Illud interim etiam admoneo† Ne in libello mentionem facias,quod animo iniuriandi quis te diffamet, nam proprio te iugulo iugulares: cessat enim tunc dispositio huius legis,vt osten dimus superius limit.6. Et consuluit Bald. d.consi. 241.viso dicto puncto,lib.5.

34 IIII. Generalius quæro† quando possit concludi in libello silentium alicui implorato iudicis officio imponi,circa quod distingue latius: Loquimur enim aut de libello actoris,aut de libello rei. Primo casu refert aut concluditur ad factum negatiuum.

Puta quod me non turbes,& est apta conclusio,con
cludere : quod tibi imponatur silentium ; aut con-
35 cluditur ad factum affirmatiuum,vel ad dandum.†
Et tunc esset inepta conclusio : aut loquimur in li-
bello rei,quando petit pronunciati super suis exce-
36 ptionibus .† Et tunc optime concluditur ad impo-
sitionem silentij,vt per Bal.in l.fin.,C.vt lit.pen.&
in l. 3.in fin.C.qui bon.ced.& Sali.hic, Bal.in l.2.
C.ne fil.pro pat.Dec.in c.solicitudinem num.2.de
appel.Ange.in rub.Inst.de excep. num.23. Dec. in
37 c.in præsentia nume.4. de prob.Vbi etiam † dicit,
idem esse dicere,peto silentium imponi, secundum
Canonistas,quod peto me non inquietari. Et ibidē
38 late Barb.col.20. hinc Rota † semper absoluit cum
impositione perpetui silentij,vt per Cass. super re-
gu. Cancel. dec.2. Quia scilicet trahendo reum in
causam, satis impetiit actor, & molestauit eum: Et
ideo potest & debet actori super huiusmodi mole-
stationibus, & impedimentis perpetuum silētium,
imponi.c.licet,de prob.Rota decis.120.in no.& si
maius sit dubium,an silētium debeat imponi acto-
ri,nihil omnino probanti,vt per Bellam.dec.547.
qua in re forte posset distingui,quod si nihil omni-
no sit actitatū,tunc silētium actori super principali
non sit imponendum quod si terminus ad probādū
fuerit statutus, vel à lege,vel ab homine,& tunc dif
finitiue reus sit absoluendus,& actori debeat silen-
tium imponi,per ea quę tradunt Bal.& Phil.Franc.
in cap.cum sit de regul.iur.in vi.& Moder.in l.Fa-
uorabiliores nu.23. de reg.iur. sublimitando vt per
Hip. sing. 69. Silentium autem imponere secundū
legistas

legiſtas, nihil aliud eſt quam audientiam denegare. cap. primo. §. ſi quis autem. de pace conſt. & ibi pulchre Bal. declarat quem ſequitur Gom. Reg. Canc. de trien. poſſ. q. 58.

40 Intellige tamen dummodo† reus qui petit ſilentium imponi poſſideat, vt per Bal. in l. 4. C. qui bon. ced. poſſ. quem ſequitur Nic. Boer. d. deciſ. 255. num. 10.

41 V. Quæro quid ſi ille † cui petitur ſilentium imponi compareat in termino, & porrigat libellum, an petitio reſoluetur in vim ſimplicis citationis & exceptionis, & tamen ſuper 2. petitione procedetur? Et ſane ſuper 2. procedi tradunt Aret. Dec. Card. Pariſ. & alij in c. in præſentia per illum tex. de prob. & Ang. in rub. Inſt. de excep. num. 23. verſi. aduer. tas quod ſatis. Soci. conſi. 94. nu. 6. lib. 3. Card. Pariſ. conſi. 81. in fine lib. 4.

42 VI. Quæro quæ erit formula citationis? † Et ſane iudex viſo libello citari faciet diffamatorem ad contradicendum ſi defenſionibus ſuis confidat, vel per æquipollens, puta ad opponendum ſi diffamationem ſuam defendere confidat. Quod ſi diffamator ad iudicium non veniat neque legitimis cauſis

43 excuſetur, † & tunc iudex iterum eum citabit præſcripto tempore ad vidēdum ſibi terminum ſtatui, intra quem ſi non experiatur de iure ſuo, nunquam de cætero ſit audiendus: Et hæc eſt praxis quæ colligitur ex doct. Inno. in c. cum G. Perpetuus de fide inſtr. de qua per Iaſ. & alios in l. 2. C. de eden. iu-

44 dex † autem terminum ad agendum ſtatuet, vel per nuntium præſentem, vel etiam abſque nuntio. cap.

 quo-

quoniam Abbas. Vbi hoc notat. Pan. & Dec.de offi.deleg.

45 VII. Quæro quomodo † probanda sit huiusmodi diffamatio, non enim sufficit allegare iustas causas quibus iudex statuat terminum ad agẽdum, sed etiã oportet illas probare, vt in terminis per Rom. consi.53. Anch.consi.333. Alex. consi.45. colum.
46 fin.lib.pri. Nic.Boer.d.dec.255. Et † satis erit probare vociferationem diffamantis, vel vulgo, vel in cœtu hominum, vel coram pluribus, vel etiam corã paucis.l.item apud Labeonẽ. §. si quis libello.ff.de iniur. per quem text. ita consuluit Soci. consi. 45. visa appellatione colum. prima. Et late Bar. Paul. Cast.Imol. Alex.Ias.Et reliqui in l.Turpia in princip.de lega.primo. Ange. Inst.in rub.de excep.nu. 23. & not. etiam Bal. hic & Nico. Boer. d. decis. 255. num. 7.
47 Idemque iuris erit si probetur diffamatio† facta coram ipso iudice, etiam non existente in figura iudicij vt per Ang. in d.rub.num.22. Geor.Natta in Clem.sæpe colu.35.versi.dubium tamen, in princi. Nic. Boer. dicta dec. 255. num.7. vel etiam coram iudice in figura iudicij, tex.est in l.si quidem. C.de iniur. Bart.in dicto.§.si quis libello. Ac etiam dici-
48 tur † diffamatus quis per banna publica, vel monitorias criminosas, vt per Roma. consi. 208. & Neuiz.in Silua nup.verb. monitoriæ, versi. Limita, 4.
49 vbi decis. adducit. † Nec etiam erit necesse probare quod infamia aliqua sit sequuta ex huiusmodi diffamatione apud bonos & graues, vt per Doct. omnes in d. l.Turpia.

VIII.

50 VIII. Quæro quot † dierum debeat esse terminus is quem iudex diffamanti ad agendum præstituat? & remitti hoc arbitio iudicis, tenet glo.in terminis in l.à quo fundus, in glo.fin.circa medium.ff. de damno infec.& glo.in l.si quis libertatē, in verb. modicum, de pet.hæred.& idem tenent Alb.& Sali. in l.si ea, in princ. C.qui accus.Matth.Affl. in tit. quæ sit prima causa benef. amitt.§. est & alia nu.4.
51 Regulariter enim, † tempus à lege non determinatum, remittitur iudicis arbitrio, qui est minister legis l. prima de iur. delib. l. prima de expil. Quam regulam exornare potes, vt per Lucam de Pen. in l. vni. C.de mend. valid. Dec. in c. de causis de offi. deleg. Et in c.sedes in glo.3.de rescrip. Andr.Barb. consi. 45. lib.4. cum aggregatis per Neuiz. in Silua nup.verb.iudicandum pro communi, folio 23. col. prima.& And.Tiraq in Repet.l.si vnquam ver.omnia vel partem num.27. vsque ad numerum 31.C. de reuoc. don. quo in loco infinitos propemodum congessit casus, qui iudicis arbitrio remittuntur, & alios exaggerauit Matth.Affl. in tit.ex quibus causis feud. amitt.in princ.
52 Intellige prædicta in primis. † Quod iudex teneatur statuere terminum quem lex statuit in eodē casu vel simili, vt notat Bal. & alij per illum tex. in l.si quis instituatur.§.1. de hæred. insti. Paul.Cast. & Alex.in l.fin.§. & hoc quidem. C. de iur. delib, Ias. in l.curatoris, in fin. C.eodem, & in rub.C. de
53 Suc.edic. Et horum ratio est. Quia † arbitrium iudicis à lege regulatur 2.à consuetudine his deficiētibus procedendum est de similibus ad similia, vt

diffu-

diffusius per Dec.in d.c.de causis.& in l.si serui vestri num.34. & num.92.C.de ser.fug.Neuiz.d.folio 33. versi. 10. Limita. Matth.Affl. in titu.ex quibus caus.feud.amit. num.25. cum similibus facit quod notabiliter inquit.Bal.in l.fin.in fin. C.de rep. hær.
54 quod scilicet † in his casib. iudex est minister legis, & de mente legis loquitur: Et ideo nõ sunt duæ dilationes successiue, sed vna ex lege, & iudicis arbitrio simul iunctis: Verum in quo consistit arbitriũ iudicis, si cogitur legem consuetudinem vel similia
55 sequi? † Et sane consistet in dando maiorem terminum quam lex det, Sed non poterit dare minorẽ vt per Paul. Cast. in l.1.nu.4.ff.de iure delib. Imol. in l.si quis instituatur col.3.in princ.de hær.inst.& habetur in c.2.de dilat.
56 Intellige 2. loco † quod in termino statuendo tẽporis,ętatis,personarum,locorũ,valetudinis,qualitatis negocij,vt quia causa minima, vel quæ celeritatem desiderat,ratio habenda sit, per discretum iudicem: Ita quod eius arbitrio omnia temperentur, vt per glo. in c. fin. in verbo competentiæ de elect. lib.6.Paul.Cast.& alij in l.continuus.§.cum ita, de verb.obli.Dec.in c.cum sit Romana nu.5.& in cap. personas nu.2.de appel.Neuiz.d.fol.23.Qui iudex
57 † in sumendis informationibus de prædictis circũstãtiis,poterit procedere etiã parte non citata,vt per Fel.in c.1.nu.13.vers.7.Limita,de prob.Dec.in c.2.
58 num.18.de test. Et alias † iudex potest ad informationem suam procedere sine ordine iudiciario, & sine testibus in forma iudicij receptis,vt per Inn.in c.cum in tuæ.de spon.Bal.in l.qui testamento.§.per

L contra-

59 contrarium.ff.de teſtam. vbi etiam dicit quod † informabitur multo fortius p teſtes inhabiles,& prædicta ſequitur. And. Sic. ĩ Repe. rub.C.qui admit. col.34. & eſt memoria dignum. Secundum Catell. .Cottã in mem. verb.Teſti non iurato,Iaſ.in Rep.l. admonendi nu.221.ff.de iureiur.

60 Intellige tertio loco † dummodo iudex certũ ter minum arbitretur, vt per Bal. in d.l.ſi ea num.4.C. qui accuſ. id quod non procederet in termino ſtatuendo per edictum. Quia etiam ſine certo die per proclama quis poſſet moneri ad agendum,ſecundũ Alb.in c.cum in tua,col.1.verſ. ſed quæro, qui matri. accuſ.poſſ.

61 Intellige vltimo loco: quod ſi iudex nimis breuẽ terminum ſtatuat ad agendũ poſſit appellari Bal. in l.ſed ſi per prætorem.§.ait prætor. ff. ex quib. cauſ. maior.Et in d.l.ſi ea. nu.6.& in l.2.nu.10.C.de Epiſ & Clericis,cum adductis per Nic.Boer. d. dec.255.

62 nu.7. Regulare † enim eſt quod ſi iudex perperam, ac arbitratus fuerit non impediatur appellatio per gl. notab.in l.ſi qua pœna,& ibi Bar. in fin.& Alex. in additio.de verb. ſign. glo. in c.ſuper his in verb. arbitriũ. Et ibi Anto.Imol. & Paul.de accuſ. cũ accumulatis per Andr.Tiraq.in Rep.l.ſi vnquã verb. omnia vel partem nume.31. C. de reuoc. dona. & Hier. Cagn. in l.prima in princ. num.22.ff. ſi quis

63 ius dic.† Iudex enim in arbitrariis, & quæ ſuæ voluntati ſuppoſita ſunt non debet grauare partes, vt dicit Ariſto. lib.3. de anima, quem ſequitur Bal. in

64 rub.in princ.C.de pen. iud.qui mal.iud.in† ratione enim ſtat voluntas,& ideo debet eſſe bona, & nõ mala.

65 mala. Et in arbitrariis semper † iudex habere debet æquitatem ante oculos. Verba sunt Baldi in l. fin. nume.3. C. de pen. iud. qui mal. iudi. Et sequitur Matth. Affl. in d. titu. quibus modis feud. amitt.
66 num. 26. Illud tamen † interim non omitto quod ad appellantem incumbit onus probandi causam grauaminis, per ea quæ tradit Inn. in c. ad petitionẽ de accus. Quem sequitur & declarat. Alex. in l. 2. nu. 17. de re iud.
67 IX. Sed an elapso termino, liceat purgare morã? † antequam deueniam ad resolutionẽ præsentis quę-stionis illud admoneo, quod aliqñ terminus præfigitur actui extraiudiciali: aliquando iudiciali secundo casu, aliquando statuitur ad agendum seu libellũ offerendum: aut ad libelli iam oblati prosequutionem, aut prosequuti probationem, aut ad audiendã sententiæ prolationem, vt magistraliter per Bal. hic & Sali. in l. si ea col. pen. C. qui accus. & Angel. in §. minus col. 11. Inst. de act. & Imol. ĩ l. a quo fundus. ff. de dam. infec. Sed quantum ad hanc legẽ pertinet, dico quòd elapso termino adhuc licet purgare moram ante impositum silentiũ: vt per Bal. & D. Hier. hic. & Fel. in c. pen. col. 3. de iud. Ang. de Arim. in add. ad Ange. in tract. malef. in verbo. Necnon ad quærelam, nume. 58. Ias. in l. fin. nume. 18. de Fer. Imol. in l. quamdiu. colum. 9. versic. vltimo tangit. ff. de acqui. hær. Bal. in cap. fin. qui matr. accus. poss. Et in auth. ad hęc col. pen. de vsur. Ang. ĩ l. vni. C. vt nem. inuit. Cep. cautel. 157. vt quis, Fel. in cap. gratum, num. 3. de offic. deleg. Ange. in l. si ea. C. qui accus. Thom. Fer. Caut. 14. in fin. Ange. in §.

minus colum.13. verſic. Quæro ſtatuit iudex iun-
cto verſ. tamen aduertendum. Inſt. de act. Purp. in
l.Poſtquam liti. numero 35. C.de pact. Nico.Boer.
dec.255. num.12. Affl. in titu. de prob. alien. feud.
per Feder. cap. præterea ſiquis. nume. 3. Idemque
iuris erit in termino ſtatuto per proclama, vt per
Fel. in dicto cap. gratum, num.3. Et in cap.2. num.
70. 17. de conſt. intelligendo, vt ibi per eum. Id quod
etiam procedet in termino præfixo ad producen-
dum inſtrumenta, vel proponendas exceptiones.
Nam ſi ius aduerſarij non ſit factum deterius, lice-
bit moram purgare, & eſt communis opinio, quic-
quid tenuerit Bart. in l. mancipiorum. ff. de opt. leg.
Vt patet ex adductis per Alex. in l. ſi inſulam, num.
34. de verb. obl. Ang. in d.l. ſi ea colum.1. Ange. de
Arim. in add. ad Ang. in d. verb. Necnon ad quere-
lam d. num. 58. Zabar. conſi.23. in cauſa Amareti.
71 Bellam. deciſ. 745. Iacob. a S. Geor. in l. deſtitiſſe in
fi. ff. de iud.

Quomodo autem dicatur factũ deterius ius par-
72 tis, vide Ang. in l. Iudices. C. de iud. & Bart. in d.l.
mancipiorum, & Bellam. d. dec. 745.

Limita modo prædicta niſi in aſſignatione ter-
mini fuiſſet comminatum de vlterius non audien-
do: vt per Fel. in c. pen. nu. 7. de iudic. Et in d.c. gra
tum nu.3. Bar. in d.l. mancipiorum in fin. Imol. in
c. accepimus nu.2. de fid. inſt. Thom. Fer. cautel. 14.
in fin. Purp. in d.l. poſtquam liti. nu.36. Idemq; ius
ſeruabitur ſi aſſignetur terminus ſub æquipollenti
cõminatione. Puta ſi dicatur peremptorie, vel alias
habebimus te pro contumace vel procedetur ad vl-
teriora

teriora, vt per Fel. in c. causam quæ col. 3. vers. quan-
74 do sit opus de rescr. Quę tamen intelliges vt proce-
dant quatenus cōminatio fiat cum causa, per ea quæ
tradit in terminis Ang. Aret. in §. minus col. 12. ver
75 si. Auertas tamen. Inst. de act. Regulariter enim re-
quiritur causa in comminatione, vt per Feli. in d. c.
causam quæ colu. 3. Et propterea appellandum est a
76 comminatione quæ fieri non debeat. Philip. Franc.
in cap. cum cessante. colum. 2. versi. 7. nota: & in c.
vt debitus. colum. 8. vers. 3. & vltimo limita. de app.
Quod si comminatio fiat sine causa, & tunc secus es-
set. Et hoc casu posset procedere id quod dicit Bal.
in l. 2. C. qui admitt. Quem simpliciter sequitur
Dominus Hier. Cagn. hic alias patet ex prædictis
quod non bene dicerent.

77 Limita rursus nisi, in assignatione termini, Iu-
dex dixisset, exnunc, si in termino non egeris, pro-
nuntio te non esse audiendum: vt patet ex add. per
D. Hier. hic, cui addas Imol. Idem tenentem, in l.
quandiu col. 2. vers. vltimo tangit, de acqui. hęr. vbi
etiam Aret. & Ange. & Sal. in l. si ea. colum. 4. versi.
primo casu. C. qui accus. Ang. in. §. minus colu. 11.
vers. quæro statuit Iudex, Inst. de act. Et Cep. cau-
tel. 67. vt quis.

78 Illa enim verba exnunc, prout extunc, & econ-
tra operantur quod vnum tempus videatur alteri
inesse, videlicet præsens tempus in futuro, & econ-
uerso, vt per Fel. in c. licęt causam num. 6. de prob.
Guid. pp. consi. 102. Card. Paris. consi. 91. num. 66.
libro 2. Neguz. in tracta. Pign. secunda parte se-
cundo membro num. 6. cum exaggeratis per And

Tiraq.in tracta.de retracta.conuent.§.2.glo.prima num.85.

Limita postremo vt non liceat purgare moram in termino legis,& vltra D. Hier.hic. Idem tenet Fel. in c.pen.nu.8. de iud.Et in c.gratum nu.3.de offic. deleg. Abb.in c.cum in tua, circa fin. qui matr. accus. poss. Bal.in auth. Ad hæc,num.17. C.de vsur. Fel.in c.2.num.17.de const.& in c.licet nu.18.vers. limit.15.de prob.

X. Sed an terminus ad agendum præfixus à iu-
79 dice sit peremptorius? † Et Ang. in l. prima. C. vt nem.inuit. videtur tenere,quod nõ,nisi sit comminatum peremptorie, vel per ęquipollens: aduersus tamen eius sententiam frequentius itum est, vt per Sal.in l.si ea in prin.col.4.C.qui acc. & idem Ang: sibi male constans in l.fin.de fer. Vbi hoc ipsum tenent Alex. & Ias. & idem tenet Ange. in §. si minus col.2. versi.quæro statuit iudex Inst.de act. Fel. in c.pastoralis nu.3.de excep.& in c.causam quę.col.3.
80 versi.quando sit opus.de rescrip. † Quæ conclusio indubiè procedit in curia Romana, vbi omnes termini in palatio sunt peremptorij Ro. dec. 245.in c. licet in causis prophanis, in no. & deci.207. incip. Item fuit determinatum dubium,Fel.in cap.consuluit num.12. de officio deleg. Barb.in Clem.excõmunicationis,de excep.nu.12.versi.16. Vbi inquit, quod post litem contestatam omnes termini in pa-
81 latio apostolico sunt peremptorij. Secus † si terminus præfigeretur ad prosequendam causam, vel ad audiendum sententiã,vt per Fel.in d.c.causam quę colum.3. d. vers.quando sit opus. Gom.super Reg.

Can-

Cancell. de anna. poss. quæst. 72.

Intellige tamen & declara hæc, vt per Bellam. cõclu. 745. colum. 2. versi. 5. reducendo. Item declara quòd dilatio data ad agendum perimat ipsum ius ope exceptionis. l. Titia, de acc. Sicut dilatio ad excipiendum replicationis vel officio iudicis. Dilatio autem ad probandum perimit probationem, sed non ipsum ius partis: Adeo quod in noua instantia poterit fieri probatio omissa in prima: verba sunt Barb. in Clem. excommunicationis num. 11. de except.

82 XI. Quæro quia vt superius diximus † antequã deueniatur ad diffinitiuam, diffamator est bis monendus vt agat, an requiratur quod iudex personaliter ipsum diffamantem moneat, an potius sufficiat si per nuncium vel per epistolam moneatur? Et sane videtur monitionem requiri, per ea quæ habentur per Ang. Paul. de Castr. Ias. & communiter alios in Auth. Hoc amplius. C. de fideicom. Ange. in §. si quis non implens in Auth. de hær. & Falc. Hip. in l. de vnoquoque nu. 135. de testam. Guil. Ben. in rep. cap. Raynutius super verb. si absque liberis il secondo, num. 198. de testa. In quibus locis concluditur quòd in terminis. d. §. si autem non implens (Super quo fundatur ipsa communis conclusio, quę binam monitionem requirit) non sufficere quòd per nuncium vel per epistolam fiat monitio, cum tractetur de graui præiudicio & priuatione iuris alterius. Quicquid tenuerit glo. singularis in Auth. de hær. & fal. §. illud in verb. decreto.

Limita tamen vt id nõ procedat, si iudex per nũ-

cium moneret partē præſentem in iudicio ad agen-
83 dum. Tunc enim proprie iudex dicitur monere, licet mediante organo nuncij per ea quæ tradit, Fel. & Dec. vtraque nu. 21. in c. conſuluit de offi. deleg. Idem tradit Dec. in c. quoniam abbas nu. 2. eod. Iaſ. in l. ſi procurator præſentis. de verb. obl. Hip. in l, de vnoquoque num. 133. de re iud. Catel. Cot. in mem. verb. peremptorij vim, & verb. iudicis præſentiat & faciūt ea quę habētur, per doct. in l. 1. §. ſi iuſſerim. ff. de acq. poſſ.

Sed interim illud moneo quod prædicta commu-
84 nis opinio forte in practica non ſeruaretur † ex mēte Ang. in d. auth. Hoc amplius. dum inquit, quod prædicta opinio aduerſus glo. in d. §. illud, eſt verior, & quod opinio. d. gl. eſt æquior. Quoties enim doct. dicunt alteram opinionem eſſe veriorem tacite innuunt quod contraria ſeruaretur in practica. Et idem ſi atteſtarentur de ęquitate alterius opinionis, ſecūdum Lancel. Dec. in l. hæres abſens, de iud. quē ſequitur Neuiz in Silua nūpt. in verb. in dubio verſ. limita 3. iuncto verſ. limit. 4. Quæ tamen concluſio indubie non procedit in terminis l. ſi eo tempore. C. de remiſſ. pign. vt per Bal. & Ang. ibi. Impoſſibile enim eſt vt incerti & abſentes a iudicio moneantur, cum monitio proprie dicatur quæ fit ore proprio iudicis in præſentem, ita quod non cadat monitio in proclamate, vt per Iacob. de S. Geor. in l. & poſt edictum, nu. 8. de iud.

85 XII. Quæro † an ſit accuſanda contumacia diffamantis non agentis in termino præfixo? Et accuſandam admonet Ang. in rub. Inſt. de excep. Quem

Hier.Cag.sequitur hic in 6.eius limit.Et tenet Bal. in l. si per alium. §. doceri.ff.nequis eum: vt enim
86 † contumax conuincatur necessaria est accusatio contumaciæ.l.properandum.§.primo,ibi absentiã incusante de iud. Vbi late per Doct.& Ang.in l.cõ sentaneum.C.quom:& quan. iud.& consi.suo 47. incipit in quęst.cum accumulatis per Hip.sin.291. Et in l.de vnoquoque nu.223.de re iud.

XIII. Quæro an sit necessarium, vt post lapsum terminnm adhuc contumax citetur ad audiendum
87 sententiam? † Et puto requiri citationem secundum Bald. hic in fin. quem sequitur Abb. in c. licet beato Petro colum.2.vers.in Gl.in fin.de accus. Quidquid aliter sentiat. Nic.Boer.d.sua dec. 255. nu.2.Vbi dicit communem opinionem esse in contrarium.Nam meo iudicio Docto. quos dicit contrarium sentire loquuntur in diuersis terminis, scilicet,an monitio debeat esse vnica ad agendũ, vel debeat esse bina: Nam communis est opinio quod debeat esse bina,nec vna sufficit,nec trina est necessaria. Sed quod non requiratur citatio ad audiendam sententiam nullus hactenus dixit. Et violare
88 tur communis illa sententia, † Quod citatio ad sẽ tẽtiam sit necessaria, alias sit nulla.l.si accusatorib. C.de accus.vbi Bald.Sal.& alii notant. Ange.in §. fina.prima colum. Inst.de pœn. temere litig.Cor. consil.144.litera.I.in 4.& consil. Neap.decis.prima.num.35.cum seq.in no.Bellam. decis. 92. vbi idem esse ait interlocutoria, quæ propter suam ponderositatem causæ cognitionem desiderat & Barb. in Clem. excommunicationis nu.12.de ex-

cep.

cep.& Caſſ.de reſcr.dec.8. vbi ait idem iuris eſſe in ſententia principis: prout etiam conſuluit. Dec. conſ.781.num.25. Abb.in cap. venerabilem de ele&.colum.3 Et eſt communis opinio, etiam ſi ſententia eſſet lata in fauorem non citati: ſecundum Iaſ.in l.ne quicquam. §. Vbi decretum, nu.43. ff.de off.proconſ.Rip.in l.furioſo nu.70.ff.de re iud.Intelligendo, vt per Alex.Ibi. Quinimmo ſi quis citetur ad ſententiam abſq; peremptorio ſententia erit nulla l.conſentaneum.Et l.tres denunciationes.C. quom.& quand.iud.Affli.deciſ.345.num.16.Licet ſecus ſi moneatur, nam monitio habet vim citationis & peremptorij.Dec.in cap.eccleſia.S.Mariç nu.25.de conſti.Barb. in Clem.excommunicationis num.40.de excep.Iaſ.in l. Iubemus nu. 12.C.
89 de teſt.† Rurſus violaretur altera communis ſententia; quod ad conuincendum contumacem requiratur prçceptum ad allegandum cauſas, cur tanquam contumax condemnari nõ debeat.Vt late per Hip. in pra&.in §.examinata in fin. & l. de vnoquoque num.191.de re iud. Quæ opinio videtur mihi inniti maximæ çquitati.Potuit enim intra terminum præfixum ad agendum accidere iuſtum impedimentum, propter quod ſit excuſandus qui non egit in termino. Prout in ſimili conſiderat Rot.dec.402. in fi. in no. Sed interim illud moneo procuratores tirones, quod non ſufficit partem citare, vt compareat coram iudice, ſed eſt neceſſe quod pars citetur ad audiendam ſententiam aliàs ſententia non teneret etiam in ſummarijs. Et idem ſiquis citetur ad audiendum vocem vel voluntatem iudicis. Nam

non

non valeret huiusmodi citatio, vt per Alex. in l. si finita. §. Iulianus num. 23. ff. de damn. infec. Hip. in ru. de proba. nu. 369. Barb. qui decisiones adducit in d. Clem. excommunicationis nu. 13. de excep. vbi etiam pulchre accumulat casus plures in quib' ad sententiam non opus est peremptorio.

XIIII. Quæro an dies termini ad agendum sta-
90 tuti computetur in termino? † Quæstio hæc est admodum anceps, & cõtrarias habet opiniones multis rationibus & auctoritatibus subnixas, recipitq; multas vtrinque limitationes: Et pro resolutione sciendum est quòd dupliciter potest intelligi. Et
91 primo de die vltimo termini † An computetur in termino, & expeditum est computari. l. 1. §. quod diximus de suc. edic. l. in omnibus temporalibus, ff. de act. & obl. l. pater. §. sexaginta, de adul. l. si quis sic dixerit, de verb. sig. Petr. Fer. respon. rei conuenti, in Glo. 1. col. 2. vers. quid ergo, Ang. consil. 505. Rom. consil. 121. Hier. Cag. in l. quoties dubia est in fin. & in l. vbi lex, de reg. Iur. vbi decisiones adducit.

Secundo modo intelligitur per scribentes in l. 1. ff. Si quis caut. & alibi sæpe, nunquid dies assignationis termini, vel notificationis computetur in termino: Exempli gratia iudex assignat tibi hodie decem dies ad agendum, nunquid dies hodiernus cõ-
92 putetur in ipso termino? † Et ista est difficilis & alta quæstio, vt superius admonui: nam multi tenuerunt diem termini computari in termino, magis tamen communis opinio est in contrariũ, vt per Glo. Iacob. Butr. Rayn. Bar. col. 5. Ang. Sal. Paul. Castr.

& Rom.

& Rom.in l.prima.ff.si quis caut.Moder. in l. vbi lex,de reg. iur.cũ exaggeratis per And.Tiraq. qui pene infinita in hanc sententiam adducit in tracta.
93 vtr.rest.§.1,Gl.2. nu.16. cũ multis sequentibus. † Et in terminis nostræ legis diem termini non computari in termino tenet Bal.in.l.si ea col. vltima vers.Item nota quod terminus.C.qui accus.
94 Amplia modo,† & limita quatuordecim modis prædictam conclusionem,vt per prædictum Andr. Tiraqu.vbi supra, qui vberrime prædicta discussit more suo.
95 XV. Quæro an tertius † pro suo interesse, si sponte compareat sit admittendus ad contradicendum post lapsum terminum? Distingue,vt per Bald.& Ang.in l.si eo tempore.C.de rem.pig.Quos sequitur Affl.deci.Neap.235.nu.6. Nam aut tertius venit,vt assistat causæ inchoatæ, & tunc arctatur illis terminis quibus arctantur citati: Aut venit non vt assistens, sed ex se, & tunc bene potest comparere
96 post terminum: Nam & alias † super eisdem articulis,& publicatis attestationibus,licet tertio.cõparere pro suo interesse,& producere testes. Sicut.n. huic ignoranti non præiudicant acta.Ita nec publicatio.Bart.in l. si perlusorio de app.cum adductis per Fel.in c.veniens nu.18.de test.
97 XVI. Quęro,an terminus is,ad agendũ p̃fixus † possit per iudicem prorogari? Et puto posse prorogari per.l.interdum,cum ibi notatis.ff.de iudic. Nam si quando terminus est elapsus potest reparari, poterit multo magis dum durat prorogari, ut p. Specul.in tit.de dil.§.Nunc uideamus,uers.& sunt
hæc

hæc in argumento. † Quod si terminus esset finitus non diceretur prorogatio, ut per Abb. & Dec. in c. de causis de off. deleg. ca. Thol. quæst. 356. saltē proprie, sed bene improprie potest dici prorogatio ut per Nicol. Boer. dec. 244. nu. 9. id tamen intelli-
99 ge † quod si iudex transacto termino diceret proro gamus terminum usque ad tale tempus. Actus ualeret in uim nouæ dilationis, ut per Dec. in dicto. c. de causis. Roma. consi. 444. in fine. Soci. cons. 99. nu. 3. lib. 3. Card. Par. Consi. 43. nu. 7. lib. 1. Idemq;
100 dicendum est † si nullo dato termino iudex diceret prorogamus tibi terminum ad probandum, usque ad octo dies. Nam ualet dilatio inspecta mēte iudicis, ad quam verba debet trahi. Bal. in l. prima. C. de tempo. appel. Boer. decis. 283. num. 19.
101 Intellige item prædicta † dummodo subsit causa cur terminus prorogetur, & adhibeatur causę cognitio, late per Nic. Boer. dec. 294. & per omnes in d. l. Interdum, & per Paul. Castr. in l. fin. num. 7. & ibi late Ias. nu. 42. de fer. Dec. in c. personas nu. 11. de app.
102 Secundo intellige † nisi de consensu partium terminus esset præfixus. Tunc enim altera inuita non posset prorogari Dec. in cap. significante num. 4. de appell. Sed an requiratur partis citatio in prorogatione, dic, vt per Nicol. Boer. decis. 294. & Staph. in titul. de Signatura literarum iustit. cap. Incip. quando appellatur ab Interlocutoria.

XVII. Quæro an iudex teneatur hunc terminū
103 statuere? † Et videtur quod, non per l. non quicquid

quid de iud. Contrarium tamen puto verius: in his
104 † enim quæ sunt posita arbitrio iudicis, vt faciat
vel non faciat ex causa; tunc si parte petente id non
105 fiat potest appellari. † Secus autē in his quæ sunt
cōmissa libero arbitrio iudicis, vt per Ant. de Butr.
in cap. cum parati, in 3. colum. de app. cum adductis
per Ias. in l. prima num. 6. ff. si quis ius dic. non obtem.
Fel. in cap. 1. num 25. de const. late. Dec. in l. 1.
num. 13. ff. de iurisd. om. iudi. & in c. exceptionem
num. 6. de except. & in c. ad hæc, de appell. Et ideo
Lanfr. in c. quoniam contra falsam, de probat. verbo
106 dilationes colu. fin. vers. postremo quæritur, dicit †
quod sicut potest appellari a nimis breui dilatione,
ita multo magis a denegata.

107 XVIII. Sed quid si mulier † diffamet aliquem oc
casione dotis an aduersus eam dabitur remedium
huius legis? Et sane prima facie videtur quòd non
detur, Causa enim dotis non includitur in l. generaliter
loquēte quia semper & vbique præcipua, est
l. prima. ff. soluto matr. per quam ita dicit ibi Ias. in
3. notabili, fretus etiam auctoritate Sal. in l. fina. in
princ. per illum tex. C. de iure dot. Quæ decisio adiuuatur
ex eo quod causa dotis est causa pia. l. cum
his §. mulier. ff. de cōd. indeb. quapropter vix quis
decipi potest, qui regulam putet vbique fallere in
causa pia, arg. eius quod dicit Paul. de Cast. in l. sancimus
la vltima. C. de sac. eccl. summa enim videtur
ratio quæ pro causa pia facit. l. sunt personæ. ff. de
rel. & sump. fun. Pro contraria vero sententia facit
108 quod † hæc l. generaliter loquitur, nec excipit causam
dotis, & ita generaliter debet intelligi. l. de precio. ff.

cio.ff.de publ.& l.3.ff.de off. pref. & lex generalis comprehendit etiam personas & causas priuilegia tas,quæ in casu illo non reperiuntur habere priuilegium.l.in fraudem.§. vltimo ibi quia generalis est illa determinatio,vbi id notat Bal. ff. de testam. & idem Bald.in l.omnes populi ante finem ver.itē nota quod generale statutū.ff.de Iusti.& Iu. & Philip.Dec.in l.1.col.secunda versi.& ampliatur & in l.nemo potest,in prin.& in l.quo tutela.§.1. ff. de reg.iuris & in l.1.in 3.notabili.C.de edendo & in l.ex testamento.C.vnde liberi,& in ca.cum ordinē colum.2.extra de rescr. & in c.sedes Apost. col.4. vers. & in tantum hoc procedit eo tit.Nam specia-
109 lia † seu priuilegia non sunt amplianda nec ad alios casus trahenda.l.quod vero,& l.Ius singulare. ff.de legib.& si quid speciale est in vno casu non sequitur speciale esse in alijs,nam vt inquit Sal.in l. vni. C. vbi pet.tuto. specialia seu casus singulares sunt euitandi quantum fieri potest, nec in dubio a reg.discedendum est.Gl.in l.omnis diffinitio.ff.de reg.Iuris & in Rub.eiusdem tit.lib.6.

Et hanc sententiam adiuuat text.in l.ait prætor. §.si qua mulier, & in l. omnes.§.si vir vxori.ff.de
110 his quæ in fraudem creditorum † vbi patet dotē in casu illius tit. non esse magis priuilegiatā quàm ceteras causas. Faciuntque in summa multi text. quos in hanc sententiam aggregauit Andr. Tiraq. in tract.vtriusque retrac.§. primo Glo. 14. nu.48. cum seq.Superest, nunc tantum, vt respondeamus
111 ad contraria:nam quod primo loco adducitur † dictum Sal.in d.l.vltima.C. de iure dotium, & si

videa-

videatur indistincte & generaliter procedere, prout ipsum videntur Intellexisse hactenus magis cōmuniter Doct. relati per Neguz. in tract. pig. 8. parte, primo memb. num. 23. vbi hanc attestatur communem, & ab ea dicit in consulendo & iudicãdo non esse recedendum, & ea vt in puncto Iuris veriorem subtiliter defendit a rationibus Decij qui vbique aliter intellexit.

112 Tamen ego censeo hoc in casu, † dictum Sal. debere restringi, vt procedat tantum in casibus in quibus dos specialiter reperiatur priuilegiata, alias secus, prout primus omnium restrinxit Philip. Dec. fere vbiq; vt in l. prima colum. 2. ff. de reg. iuris & in. l. ex testamento in vlt. nota. C. vnde lib. & cons. suo. 5. & consil. 48. colum. 2. & consi. 61. colum. 1. & consi. 131. colum. 3. & consi. 446. colum. 2. & cons. 536. & in eius etiam sententiam iuerunt Frãc. a Rip. in l. prima colum. 4. ff. sol. matrim. & in l. 1. colum. 8. ff. de vulg. & pup. & in l. fin. quæst. 51. C. de reuoc. don. Goz consi. 97. num. 7. Ant. Rub. Alex. consi. 166. in fi. Catel. Cotta memo. dos habet in fine, & latiss. hunc intellectum bonis rationibus defendit Andr. Tiraq. in d. suo tract. §. primo. glo. 14. a num. 97. vsque ad num. 109. vbi in utranque partem more suo decisiones adducit, & si de Neg. & eius rationibus non meminerit. Nec prædictis obstat, quòd contraria opinio videatur magis communis, & ita secundum eam videatur iudicandum

113 l. 1. ff. de off. quæst. nam † id non procedit quoties, communis opinio possit bonis rationibus conuinci quod bonus & acuti iudicij iudex arbitrabitur,

tur, vt per Iaſ. in auth. nouiſſima col. 5. C. de inof. teſta. & in l. vt vim in pen. col. poſt medium. ff. de iuſt. & iur. Cat. Cotta mem. opinio cōmunis Dec. cōſ. 491. in fine & cōſ. 560. 456. 576. 719. in quibus locis ſubijcit, ꝙ authores noſtri ſepenumero imitantur aues & quod quando vna volat omnes aliæ ſequūtur & ideo exclamat elegantiſſimus Zaſius in Rep. l. 2. ff. de orig. Iuris. Fit inquit, vt communes opiniones non veritate, ſed velut ex fauore cōſpiratio eorum prodeant, quorum doctrinam etiā ſi text. aliquo Iuris non fulciatur, tueri pergimus. Nonnunquam etiam negligentia in cauſa eſt, vt dū quæ ab aliis ſcripta ſunt ſine altiori inquiſitione aliis tradimus, & illi aliis & ita deinceps. Facile euenit, vt communes opiniones oriantur & ſic vt olim in paleſtris primus curſu defatigatus lampada ſequenti dedit, & ille alij, ita fit vt apud Docto. conſulta eorum non tàm ex animi ratione veriſq; fundamentis quam ex alienis vocibus colligātur: Non eſt ergo tenenda dicta communis opinio ſicut, nec alię quando bonis rationibus conuincuntur, quod & Fel. late tangit in cap. primo. colum. penul. & fi. de conſt. & copioſius Neuiza. in ſua Silua nupt. fol. 19. cum ſeq.

114 Hoc etiam cōfirmat quod hæc opinio in dubio † præſumitur verior, ex quo non eſt contraria omnino opinioni præcedenti, ſed potius diſtinguendo eam ſaluat, vt procedat ī caſibus in quibus dos ſpecialiter inueniatur priuilegiata quo caſu opinio diſtinguens præſumitur verior; Eligitur enim media via. l. adeo. §. cum quis. ff. de acquir. rerum domi.

& ideo dixit alibi Gl.i l.apud antiquos.C.de furt. distingue tempora & concordabis scripturas,& est similis Glo.in l.lege agraria in pri. Glo.circa med. ff.de term. amoto per quæ iura Cur.Iuni cons.10. nu.1. dicit quod in dubio opinio distinguens præsumitur verior, & presertim quia Doct. qui indistincte sequuntur dictum illud Sal.incidenter illud citant non autem arguendo,& resoluendo principaliter, & potius id allegant ad aliquem colorem sui propositi: quare non est admodum curandum de authoritatibus eorum, vt per Alz.Reg.prima præsumpt.51.nu.4.

115 Nec obstat, quòd causa dotis dicatur causa pia † id enim procedit tantum quando dos debetur mulieri pauperi, vt per Doct.in d.§.si mulier & in l.1. C.de edend.Franc. à Rip.in l.fi. q.51.C.de reuo. don. Andr.Barb.in c.Relatum num.17.de testam. Io.Lup,in Rep.c. per vestras.§.12.in ca.3.propter necessitatem,de donat.inter vir.& vxo.Bal.Nouel. in tract.doct. priuil. 44. in 6.parte decis.973.numero 3.

116 Intellige tamẽ quod dos dicatur debita pauperi† si sit dos data illi quę non habet vnde honeste viuere possit secundum statum & conditionem suæ personę.l.si quis ad declinandũ,vbi hoc notat Bal. colum.2.vers.ad tertium.C.de episcopis & cler. & Franc.à Rip.d.q.51. Io. Lupus pulchre in d.c.per vestras.§.12.Dec.in cap.cæterum num.18.de Iudi. Ias.in l. prima num.151.ff. sol.matr. cap. Thol.q. 214. in fine. Quæ sententia a diuo Tho. emanauit quarta parte quest.32.12.articulo,secundum Alex.

cons.

117 conſ. 124 colu. 2. lib. 4. Quinimo † Regina etiã poteſt dici pauper, attenta qualitate ſue perſonę. c. ex parte de foro comp. Dec. in d. c. Cæterum num. 18. Licet igitur dotis cauſa vbique ſit præcipua nó
118 tamen † eius fauore alteri debet fieri iniuria per ea quæ tradunt Doct. in c. ex tenore, de foro comp. & Matth. Affl. dec. 257. nec dotis debet eſſe tantus fauor, vt mulieri diffamatio permittatur, vt enim dicit Apoſtolus apud Rom. cap. primo. diffamatores deo odibiles sũt, & Sap. c. primo, a detractione parcite linguę, quia ſermo obſcurus in vacuũ non ibit. Cum his quæ citat Matth. Affl. deciſ. 307. nu. 17. Quapropter non eſt dubitandum quin diffamatio in muliere non ſit iuſta cauſa, propter quã æquũ ſit eam, vt ceteras perſonas diffamantes ad agendũ conſtringi.
119 Declara tamen hæc, vt procedant † in præiudicium mulieris diffamantis, non autem mariti ſilentis, cui ex forma pacti, vel aliter dos debetur l. pri. & l. ob maritorũ. C. ne vxor. pro mar. Quę ſententia adiuuatur ex eo, quod ſi mulier ſit ingrata non tamẽ reuocatur donatio facta marito ex cauſa dotis in præiudicium ipſius mariti, licet ſecus quoad præiudicium vxoris, vt per Franc. à Rip. in l. fin. q. 51. C. de reuoc. don. Et ſi uxor reliquit conſtante matrimonio propter eius delictum, fit bonorũ ſuorum cõfiſcatio, & uſusfructus reſeruatur marito. l. quinque legibus & l. 3. ff. de bon. damn. & not. Docto. in l. ſi conſtante. §. fi. ff. ſolut. matr. Card. Paris. conſi. 151. num. 23. lib. 4. & regulare eſt ut ſententia inter alios lata, aliis non præiudicet. toto tit.

C. Res inter alios acta. Nec delictum proprietarij obest vsufructuario quousq; durat vsusfrusctus, vt per Bal. Alex. & alios in l. 3. §. si filius. ff. quod quisque iuris: vbi inquiunt quod ex delicto proprietarij non potest deuastari domus in qua quis habet vsumfructum, & idem dicit in tit. de controu. Inuest. §. rursus col. 2. cum add. per Card. Paris. cōsi. 157. nu. 25. lib. 3.

120. XIX. Quæro quid si pater diffamet aliquem occasione bonorum & iurium filij, an diffamatio eius & silentium ei impositum noceat etiam filio? Et videretur fortasse dicendum quod noceret. Nam sicut contra prælatum datur hoc remedium & eius diffamatio nocet ecclesiæ, ita diffamatio patris, debet nocere filio, habet enim pater legitimam administrationem bonorum filij sicut prælatus bonorū ecclesiæ. l. fin. C. de bonisque lib. l. pri. C. de bonis maternis. Potestque pater ius filij deducere in iudicium, non secus ac si perfectum solidumque do-
121 minium haberet. d. l. pri. rationeque † iuris sui etiam ante litem contestatam procuratorem constituit, vt per Ange. Aret. in §. sin autem colum. 2. Instit. de satisdat. Philip. Cor. in dicta. l. 1. Ias. in l. filiusfamilias ad finem. ff. qui satisdare cogantur Capel. Tho. q. 105 cum plene adductis per Andr. Tiraq. in rep. l. si vnquam in prin. num. 19. C. de reuoc. dona.

Contraria tamen sententia & æquior & verior
122 mihi videtur, filius † enim non debet portare iniquitatem patris, vt probatur per locum a speciali in l. quisquis. C. ad l. Iuliam. maiest. pęna enim suos

non debet transgredi auctores.l.sancimus.C.de pę
nis.cap.non debet de regu.Iuris lib. 6.per quæ Iu
123 ra Franc.a Rip. † in dict.l. fin.quæst.53.tenet ob
patris ingratitudinem donationem factam filio nõ
reuocari.

Declara tamen hæc in primis, vt non sint vera re
spectu iuris patris in bonis filiorum competentis, priuabitur enim iure suo, illæso remanente iure filiorum & ideo in casibus, in quibus patri quæritur
124 vsusfructus † & in quibus tantum est legitimus
administrator, vt per Ias.in.l.si infanti num. 8. C. de Iure delib.& in l.2.§.cum.in patris, num.18.ff. solu.matrim.Capel.Thol.quæst.175.Card.Paris. consi.177.num.15.lib.4. Si diffamet pater priuabitur iure suo quousque vixerit, eo vero mortuo remanebunt integrę actiones filijs: nam sicut pater contrahendo eis non præiudicat, ita nec delinquendo.

Declara item, vt si pater diffamet aliquem de iuribus filiorum in casibus in quibus ei non quæritur vsusfructus qui ponuntur in Authentica excipitur, cum Authenticis seq.C. de bonis quæ liberis,
125 forte priuetur iure cõmoditatis † quę ei in dictis
casibus debetur, iuxta dictum Ange.Aret.in §.igitur colum.2.Inst. per quas personas & quod dicit singulare Ias.in l. filifamilias nu. 177.de lega.pri. & sequitur Card.Paris.consil.177.nume.5.& 42. lib.4. Sed tu interim videris an dictum illud potius sit tribuendum Azoni in summa. C.de bonis quę lib.pro ut eum refert Bal.in l. prima.nu.7. C. de bonis maternis.

Nec his obstat quæ de prælato diximus, nam et
126 si conditio ex hac lege porrigatur † aduersus præ
latum diffamantem, tamen supra ostendimus id de
bere intelligi, vt durante vita ipsius censeatur ei silē
tium impositum, ita quod eo mortuo nihil prçiu-
dicij generetur Ecclesiæ & successori pro qua opi-
127 nione & illud facit † quod donatio facta Ecclesię
cum pacto quod possit reuocari ex causa ingratitu
dinis, non tamen reuocabitur propter ingratitudi
nem prælati nisi dum ipse vixerit, integro remanē
te iure successoris & ecclesiæ, ut per Ro.cons. 284.
& 269.cum his quæ citat Francis.à Rip.in l.fin.q.
52. C.de reuoca.donat.& in c.sæpe num. 95.de re-
128 stit.spol. Quo in loco & illud adducit † quod prę
latus non soluens canonem pro re quam ecclesiā
habet in emphiteosim, cadit in commissum duran
te ipsius uita, eo uita functo mox reuertitur ad suc-
cessorem. Idem iuris est in prælato committente
aliquam causam propter quam feudo sit priuādus:
nam eo mortuo feudum ad ecclesiam reuertitur, ut
per Doct.& max.Matth. Affl.de capitulis Cōrad.
§. & iterum si clericus, ex quibus satis liquet de-
lictum patris filio non debere nocere, sicut nec de-
lictum prælati noceret ecclesiæ: non tamen nega-
mus quod si quęcumq; alia iustior causa adsit pro
pter quam Iudicis animo insedeat patrem debere
cogi ad agendum, quin tunc sententia lata aduer-
sus patrem iuri filiorum etiam officiat. l.prima. C.
129 de bon.mater. Pone quod pater † protestetur ad-
uersus aliquem ex quauis causa sanè non puto ini
que iudicem facturum, qui patrem cogat ad agen-
dum

dum, per ea quæ supra diximus. Quod tamen intellige dummodo protestetur, vt legitimus administrator & eodem nomine moneatur, vt agat alias
130 enim † in dubio pater videtur nomine proprio protestari & agere, vt voluit Pet. Anch. in c. accessorium col. 14. vers. quid si excommunicato de regn. iur. lib. 6. quem sequitur And. Tiraq. in tract. vtr. retr. §. 10. gl. vn. nu. 3.

XXI. Quæro nunquid sententia qua terminus statuitur ad agendum sit interlocutoria. Et Bal. in
131 l. Si ea nu. 60. C. qui accus. dicit † quod est interlocutoria, & idem dicit in l. peremptorias num. 11. C. sent. res. non poss. Bar. in l. Titia. num. 7. de accus. Fel. in cap. licet causam num. 17. de prob. Dec. in capit. pastoralis nume. 16. de exceptio. Cep. cautel.
132 167. incipit, vt quis. † Et generaliter qualibet assignatio termini est interlocutoria Felin. in rubr. de re iudic. nume. 22. Calc. consilio. 92.
133 circa finem, prout † etiam eiusdem termini mutatio est interlocutoria, vt per Philip. Franc. in cap. cum cessante colum. 18. vers. 16. sententia de
134 app. † Quapropter huiusmodi interlocutoria poterit per iudicem reuocari. Dec. in c. pastoralis nu. 16. de excep. Fel. in c. licet causam nu. 18. de pro-
135 ba. Et horum ratio † est quod interlocutoria quo ad iudicem nunquam transit in rem iudicatam, vt latius per Doct. in l. quod iussit. de re iud. Alc. in l. si diuersa in prin. C. de trans. Fel. in cap. qualiter & quando nume. 60. de accus. Guid. Papa consil. 89. cap. Thol. quęst. 185. Cor. consi. 119. litera. 10. lib. 2. Bellam. decis. 745. colum. 3. versi. simile. Et inter

locutoria habetur per omnes in cap. cum cessante de app. Id quod tamen intellige, vt procedat quatenus iudex reuocaret ex rationabili causa. Bellam. concl. 51. nec non & quatenus vnicus terminus tātum ad agendum fuisset statutus, secus si binus pro
138 ut accidit in casu huius legis nostrę. † Nam regulariter interlocutoria geminata transit in iudicatū, etiam quoad iudicem, vt per Hip. in l. frater tuus nume. 43. ff. ad l. Cor. de sic. Cap. Thol. q. 185. & habetur in d. l. iussit.

XXII. Sed quid de sententia qua silentiū impo-
139 nitur seu audientia denegatur † An sit interlocutoria, vel habeat vim diffinitiuę, vel potius sit diffinitiua? Et sane satis controuersa est quæstio. Nam Ang. in l. vn. C. vt nem. Inuit. Et in l. quamdiū la 2. in princ. ff. de acq. hær. & in l. si ea. in prin. C. qui accus. Sentit qd̄ sit interlocutoria, idem tenet Imol. in d. l. quandiu colum. 2. versi. vltimo tangit hic, idem tenet Ang. in tract. malef. in verbo, necnon ad querelam nu. 59. Et ibi Ang. de Arim. in add. & Franc. à Rip. in rub. de re iud. num. 11. vbi tamen allegat inaduertenter Bald. ad hoc in l. præses. in fin. C. de sent. qui contrarium expresse dicit, & hāc opinionem tenet etiam Bar. in l. prima. §. fin. in fi. ff. de prętor. stip.

Verū Fel. in rub. de re iud. nu. 18. affirmat quod sit interlocutoria habens vim diffinitiuę, & cum sequuntur moder. hic in nona eorum dubitatione, & idem tenet etiam Fel. licet sub obscurus in cap. examinata, in fin. de iud. In eam sententiam vero
140 † quod sit diffinitiua crebrius itum est, vt per Bal.

in l.

in l.præses in fin.C.de sent.& in l.fin.C.vt lit. péd. Abb.in c.cum olim in vltima col.de testi. & in ca. accepimus,colu.2.vers. nota & tene menti de fide instr.Dec.in ca.licet causam nu. 26.de prob.Paul. Cast.Si is est,sing.45.Ias.in l.argentarius.§.ne aũt. ff.de eden.Purp.in l.qui accusare nu.18.C.de edé. Gom.Reg.de triennali poss.q.58.Nic.Boer. decis.
141 253.nu.12.Illud tamen non omittam † qđ Phili. Franc.in d.cũ cessante.col. fin.distinguit quod,aut fit litis contestatio, & tunc sit diffinitiua,alias sit interlocutoria,adducit ad hoc Bal.& Sal.in hac l. nostra: quorum tamen neuter secundum impressionem meam hoc affirmat. Posset tamen eius distinctio probabiliter sustineri. Cósiderando quod dif
142 finitiua dicitur dupliciter. Primo † respectu ordinis procedédi.2. respectu finis,qñ finem liti imponeret,vt per Dec.in d.c.ex ratione nu.11.Boe.dec. 79.nu.8. Quoties igitur in hoc iudicio fiet litis có testatio,indubie sententia erit diffinitiua tam respectu ordinis quam respectu finis. Si vero absq; litis contestatione procedatur,tunc eo respectu quod finẽ imponat liti,dicetur diffinitiua,vt p Bal.in l.fin. C.vt lit.pend. Respectu vero ordinis poterit considerari tãquã interlocutoria & ita dictæ opiniones possét distinctionis fœdere cóciliari . Restringe tñ
143 dictã opinionẽ † Quod.s.in his terminis sententia sit diffinitiua, vt procedat quatenus cótrouersia sit super proprietate. Quod si de possessione contẽdatur,& tunc considerandum est, an sententia sup possessorio sit diffinitiua, vel interlocutoria. Ita notabiliter restringit Dec.in ca.licet causam num.26.

de

de prob.& ne quid desideres sententia in possesso-
144 rio † vbi speratur, quæstio petitorij est interlo-
cutoria, vt per Fel.nu.7.& reliquos in ca.fi.de iud.
Philip.Franc.in c.cum cessante col.pen.vers.21.de
app.Franc.de accep.in tract.quæ sit interlocutoria.
nu.39.Iac.a S.G.in l.1.nu.14.ff.de iurisd. om.iud.
Facitq; doct. Bal.in l. & harũ in 2.lectura.ff.si ser.
145 vend.vbi inquit † Quod si cui imponatur silen-
tium super possessorio, donec de proprietate agat
dicitur silentium facti & non iuris, Intellige tamen
146 † quod huiusmodi interlocutoria super possesso-
rio reguletur, vt diffinitiua, vt per omnes Doct.in
d.c.fin.

147 XXII. Quęro an detur appellatio † ab hmõi sen
tentia qua silentium imponitur? Et per omnes in
l.Titia per illum.tex.de accus.appellari posse con-
cluditur,& tradit etiam Sal.in l.si ea nu.6.& 9. C.
qui accus.cum adductis per Hier.Cagn.hic.

148 XXIII. Quęsitum est † sententia qua silentiũ im
ponitur qualiter sit executioni mandanda, & dic,
quòd absque ope iudicis trahit ipso facto secũ suã
executionem, vt per Inn.& Io.Andr.in c.cũ nostris
de conceſſ.preb.& tradit Gom. reg. de trien.poss.
q.58. & vltra eum Bar.in l.1.§.fi.ff.de præt.stipul.
Quod intellige, vt diximus superius in 5. notabili.
149 † Intellige quod etsi trahat secum suã executionẽ
tamẽ status appellãtis integer esse debeat. no.Phil.
Franc.in c.cũ teneamur de app.Affl.dec.341.nu.2.
& plures casus in quibus, sententia secũ trahit exe-
cutionem vide enumeratos per Bar.Rip.& alios in
l.miles.§.qui iudicati.ff.de re iud.

SVM-

SVMMARIVM.

1 ACTOR largo modo dicitur se defendere.
2 Defensiones proprie dicuntur quæ ipso iure actiones perimunt.
3 Exceptiones proprie dicuntur, quæ excludunt actionem.
4 Statutum excludens exceptiones non excludit defensiones.
5 Excipiens dicitur se defendere, & defensiones aliquādo sumuntur pro exceptionibus.
6 Exceptiones vere & proprie illę dicuntur quæ actiones excludunt.
7 Et ideo dilatoriæ Non videntur proprie exceptiones.
8 An intellectus Alani ad hanc.l.sit verus.
9 Intellectus diuinatorius est reijciendus.
10 Allegationes idem sunt quod probationes & exceptiones.
11 Intellectus communis in hanc.l.late defenditur.
12 Contestatio litis fit per contradictionem.
13 Contestatio litis non potest fieri nisi vtroque præsente.
14 Sententia debet esse conformis libello.
15 Talia censentur subiecta, qualia prædicata demonstrant.
16 Lex a lege magis particulariter loquente suppletur.
17 Allegationes, proprie significant iurium allegationes.
18 Actor qui causam suā prosequitur, dicitur se defendere.

19 Prior

19 *Prior creditor venditurus rem hypothecatam potest impetrare à iudice proclama, quo terminus statuatur cæteris creditoribus ad comparendum: quo elapso amplius non audietur.*

20 *Ecclesia & clerici, an proclamate ligentur.*

21 *An valeat proclama sine certo termino.*

22 *In terminis tex. in l. si eo tempore. C. de rem. pign. nō agitur de omnimoda iurium exclusione, cum remaneat creditoribus salua personalis actio aduersus debitorem, nisi generalius concipiatur proclama.*

23 *Forma limitata proclamatis, limitatam inducit iuris exclusionem.*

24 *Proclama in terminis text. in l. si eo tempore. C. de rem. pign. qua formula sit concipiendum.*

25 *Terminus ad agendum non statuitur per proclama absque causa.*

26 *Incertitudo est iusta causa. vt per proclama admoneātur creditores.*

27 *Vbicunque personæ sunt certę per proclama non citantur.*

28 *An sit necesse appellare si per proclama & non specialiter citantur certę personę.*

29 *Licet personę sint certę, tamen ratione multitudinis proclama sufficeret, quatenus negotiū tangat vniuersaliter multos. secus si tangeret singulariter.*

30 *Proclamata ita demum ligant si per totam ciuitatē mittantur, seu saltem mittantur in locis eminentioribus & principalioribus ciuitatis.*

31 *Proclama non sufficit nisi etiam eminenti loco schedula admonitoria affigatur.*

tantum examinari possunt si timeatur de morte, vel eorum absentia, sed etiam si actor agere differat.

48 *Cautela traditur, vt in casibus in quibus non procedit remedium huius. l. testes petantur examinari ad æternam rei memoriam.*

49 *Cautela pro eo contra quem petuntur testes examinari ad perpetuam rei memoriam, vt offerat incontinenti se velle subire iudicium.*

50 *Testes ad æternam rei memoriam non sunt examinãdi nisi oblata prius aliquali petitione.*

51 *Testes ad eternam rei memoriam coram quo iudice sint examinandi.*

Constare debet per interlocutoriam de absentia futura, vel valetudine, vel senectute testium, vt ad æternam rei memoriam possint recipi ibid.

52 *Consilium pro tutore, vt petat à iudice arbitros coram quibus rationem reddat, vt ab eis absoluatur.*

53 *Curator bonis viuentis cum nemo inuenitur constituitur inuitus.*

54 *Curator datus bonis absentis ad instantiam creditorum quas actiones intentet.*

55 *Curator datus absenti causa bonorum conseruandorum actiones non intentat, nisi tempore perituras.*

56 *Quæ in practica sint seruanda in dando curatore bonis absentis.*

57 *Qui sint præferendi ex pluribus contendentibus se admitti ad officium curatoris bonorum absentis.*

58 *Si ille qui reliquit domi tutorem seu procuratorem diu cœpit abesse, aut tutela finita est, apud quem bona*

na

na sunt conseruanda.

59 *Patre absente, iudex potest dotare filiam nullo bonis curatore constituto,*

60 *Contumacia iusta causa est, vt iudex audientiam deneget contumaci.*

61 *Iudex an mandare possit aliis, vt contumacem non audiant, non tantum in causa in qua est contumax, sed in omni alia.*

62 *Iudex in aliis causis contumaci denegat audientiam inter easdem personas, nec id potest in perpetuum.*

63 *Iudex elapso termino ad eligendum, legatario denegat audientiam re non integra.*

64 *Termino elapso ad eligendum statuto, ius eligendi transfertur in aduersarium, etsi nec ipso iure, nec statim fiat executio.*

65 *Intellectus communiter receptus ad l. ob commissa. C. ad l. Iuliam de adul.*

66 *Instantibus creditoribus, haredi statuitur terminus ad adeundum hæreditatem, quo elapso non audiatur amplius.*

67 *Questio status pupilli differtur in tempus pubertatis, nisi pupillo expediat quæstionem repræsentari.*

69 *Carbonianum edictum locum sibi vendicat etiam respectu bonorum feudalium.*

70 *Bonorum possessio carboniana non conceditur, nisi satisdetur, & fiat filiationis summaria probatio.*

71 *Vnicuique licet pœnali iudicio iurisdictionem suam defendere.*

72 *Contumax mulctari potest, etiam parte non instante.*

73 Mul-

Summarium.

73 *Mulctari quis non poteſt niſi ter.*

74 *Nemo poteſt mulctari, niſi perſonaliter citetur.*

75 *Si contumax vltimo præcepto pareat, non mulctatur.*

76 *Antequam quis mulctetur citatio requiritur ad videndum ſe mulctari, et dicendum cauſas quare mulctari non debeat.*

77 *Mulctari quis non poteſt proceſſu exiſtente nullo, vel ſi pœna comminata ſit inſolita, ſeu præter ſtilum.*

78 *Iudex remittere poteſt mulctam etiam poſtquam illam indixit.*

79 *Qualibet iuſta cauſa etiam leuis excuſat a mulcta non comparentem.*

80 *An contumacia ſit iuſta cauſa ut quis iure ſuo priuetur.*

GLOSSA.

SVpereſt, vt his expeditis, deueniamus ad gloſſas. Gloſſa igitur prima, exponit verbum defenſionibus, ideſt iuribus, vnde conuenit etiam diffamanti
1 futuro actori † qui etiam agendo dicitur defendere ius ſuum Quod tamen intellige, vt
2 procedat latiori ſumpto vocabulo. † Proprie enim defenſiones dicuntur, quæ ipſo iure actiones perimunt, vt ſolutio, & acceptilatio. Huiuſmodi enim
3 non dicuntur exceptiones proprie: † Cum nullam excludant actionem ſed large cum agentem excludant, vt per Specul. in tit. de excep. §. primo. Fel. in rub.

4 rub.de excep.in prin. † vbi infert ad ſtatutum quod excludit exceptiones, vt non intelligatur excludere defenſiones & habetur per eundem Fel. & Dec.in c.
5 ex parte II. ij. verſ.xxi. de off. deleg. † Omnis tamen excipiens dicitur ſe defendere, & defenſiones aliquando ſumuntur pro exceptionibus.l. defenſiones & l.ſi quidem.C. de except.Iac.à S.G.in
6 l. in exceptionibus in prin.ff.de prob. † Exceptiones autem vere, & proprie dicuntur quod actiones
7 excludant.Et ideo † dilatorię non ſunt proprie exceptiones,ſecundum Iaſ.in l.iiij.§. Cato.num.58. ff.de verb.oblig.circa quod tamen vide Franc.à Ripa ibidem nu.lxxxiij. Quotupliciter autem quis dicatur ſe defendere,& an mere negationes quę nulla indigeant probatione dicantur defenſiones, vide latius per Alex.in l.in prouinciali.§.ſi procurator in fi.ff.de nou. oper.nunt. Diuidite nunc Gloſſam in verb. ſententiam in tres partes principales, in prima ponit duos intellectus ad hanc l.In.2.adducit nouem caſus in quibus iudex elapſo termino denegat iuriſdictionem ſuam:in 3.& vltima opponit.
8 2 Videamus igitur in primis † de intellectu huius legis & ſane Alanus credidit,quod hic fuerit lis cōteſtata, & cōſequenter q per Creſcentē fuerit pronuntiari petitum ſuper ſua ingenuitate, intelligēdo eum ſecundum tex.quem allegat in l.diui.§.pri. de lib.cauſ.cui concordat licet ipſe non alleget,tex. in l.liberis.§.fin.vbi.Alb.not.ff.de libe. cauſ. & pro intellectu Alani videtur facere, nā quod hic fuerit petitum ſtatui terminum diffamanti ad agendum, non poteſt elici ex hoc text.vbi de hoc nullum ver-

N bum

9 bum † Et ideo videtur intellectus diuinatiuus & reijciendus, vt per Sal.in l.fin.in primo.not.C.de contr.emptione.

Adiuuatur item intellectus Alani,ex illis verbis vnde conſtat merito rectorem prouincię commotũ
10 allegationibus tuis, Allegationes † enim ſunt probationes & exceptiones.§.Item verborum Inſti.de inut.ſtip.l.illud.de manu.vind.c.dudum. §.cũ aũt, de elect.auth. iubemus.C.de iud.l.pri.iuncta glo. C.de iur.& fact.ign.& per totum.C. ſi ex falſis alleg.l.2.C. vbi in rem act.& l.fi.C.vbi cauſ.fiſc. vnde videtur quod Creſcens, ſuper ſua ingenuitate dederit probationes propter quas ad eius fauorem fuerit pronunciatum.Non autem propter cõtumaciam nihil probantis, aut nihil agentis in termino Cum nullum de hoc verbum fiat in text. vt modo
11 diximus.† Non eſt tamen recedendum a communi intellectu,& quod in hac lege non fuerit lis conteſtata, licet nullus hoc expreſſe conſideret deducitur ex illis verbis vocitaſſe diuerſam partem,vt contradictionem faceret, cũ tamen pars nõ comparue
12 rit, non potuit lis conteſtari nam† conteſtatio litis fit per contradictionem rei.l.Rem non nouam. §. patroni.C.de iud. & licet contradicere quis dicat etiam citra litis conteſtationem.l.miles.ſ.quidã. ff. ad l.Iul.de adul.tamen negatiue procedit argumẽtum vt citra contradictionem non poſſit fieri litis
13 conteſtatio:litis enim † conteſtatio non põt fieri, niſi vtroq; preſente.Et eſt cõis opinio.Vt atteſtatur Maria. in c.1.8.art.de lit.conteſt.& Franc.a Rip.in l. naturaliter.ſ.nihil commune nu.187.ff.de acqu. poſſ.

poſſ.nec poterat in his terminis cadere litis conſta tio,vt ſuperius diximus. Secundo quod hic fuerit petitum pronunciari ſuper ingenuitate compreheditur ex formula ſententiæ, ibi ſententiam dediſſe
14 ne de cetero inquietudinem ſuſtineres:nam † cum ſententia debeat eſſe conformis libello.l. vt fūdus. ff.de com. diuid.l.fin.C.de fideico.lib.c.licet hæli,de ſim.Indubie nullatenus conuenit huiuſmodi ſententia cum libello,ſuper quo petitum ſit pronūtiari, ſuper ingenuitate, iuxta terminos dicti.§. di-
15 ui.† Et talia cenſentur fuiſſe ſubiecta qualia prædicata demonſtrant.c.inter dilectos de fid.inſtr.Et in ſimili ita arguit.Soc.in l.Rem quæ nobis num. 3. verſ.ex quibus.ff.de acq.poſſ.

Nec prædictis obſtat primum argumentū.Nam hæc lex ſuppletur per l.Titia. ff.de accuſ. cū add.
16 in Gl.noſtra † lex enim a lege magis paticulariter loquēte ſolet ſuppleri.§.pen.Inſt.de libert.l.quam uis.ff.de in ius voc.l. vt gradatim.§. pri.ff.de mun. & honor.Can.in c.Item cum quis de reſt.ſpoliat. idq; verum eſt etiam ſi lex loqueretur generaliter & per dictiones vniuerſales;vt per Card.Pariſ.cōſ. 157.nu.29.lib.4. Expeditque iura iuribus concordare.c.cum expediat in prin. de elect.lib.6.idque promptum eſt.l.1.C.de inoff.dot.

Nec pariter obſtat alterum argumentum nā verbum allegationibus hic ſumitur pro iurium allegationibus,ſecundum propriam ſignificationem, vt
17 Alb.declarat in d.auth.iubemus & eſt Gl. in l.minor vigintiquinq; annis omiſſam.ff.de min. quod ſi magis placen. exponere allegationibus.i.facti &

nō iuris, propter id quod tradit Iaſ.in l.1.nume.5. in add.C.de iur.& facti ign.Intellige ſuper proba.
18 diffam. Et † defendere ſe etiam dicitur actor, Qui cauſam ſuam proſequitur Paul.Caſt. in l. de pupillo.§.ſi procurator.ff.de no.op. nunc.

Aggredior modo ſecūdam partem glo. quæ pro corroboratione communis intellectus citat nouem text. in quibus partim probatur, quod ex cauſa iudex ſtatuit terminum ad agendum, & partim probatur alia remedia aduerſus contumaces de iure in-
19 uenta. Et in primis † text. in l.ſi eo tempore. C. de remiſ.pign.vbi prior creditor vēditurus rem aliquā hypothecatam poteſt impetrare,a iudice proclama quo intra certum terminum anteriores creditores admoneantur ad comparendum, quibus non comparentibus,elapſo termino prætor denegat audientiam eis ſuper iure ſuo.

20 Amplia † diſpoſitionem dictæ legis, quia hmōi proclamate etiam clerici & eccleſię ligentur Matth. Afflı.Dec. Neap. 24.nu.8. Nic.Boer.dec.141.

21 Amplia vt prædicta admonitio poſſit etiam ſine certo termino fieri Abb.in c.cum in tua col.1.verſi.
22 ſed quæro qui matr. accuſ. † Intellige tamen vt in term.d.l.audiētia denegetur,reſpectu ſcilicet hypothecæ tantum, Ibi enim non agitur de omnimoda excluſione contumacis, cum ſibi ſalua remaneat actio perſonalis aduerſus debitorem, vt per Franc. a Rip.in l.rem quæ nobis nu.41.de acq.poſſ.Dec.& moder. in l.creditor qui.de reg.iur. licet ſecus eſſet ſi proclama aliter & generalius conciperetur, vt per
23 Card.par.conſ.1.nu.53. libro primo. Sicut † etiam limi-

limitata forma proclamatis limitatam inducit iuris excluſionem, ſecũdum Bal. con. 25. nu. 2. lib. 1. vbi
24 ſingulariter ponit † modum deducendi ad practicã dictam legem, & verba quæ debet continere procla ma, vt ſcilicet compareant creditores, vt ipſis poſſit
25 ſolui, ne emptor defraudetur. Intellige rurſus † vt d. l. procedat dummodo illud proclama ſtatuatur cum cauſa, vt per Rom. d. conſi. 53. Et ideo ſecundum Iac. Butr. hic quem ſequitur Ang. con. ccxcvij. & Alex. conſ. cvij. col. pri. lib. v. Speciale eſt in hac.
26 l. & ſane † ratio ſpecialitatis ſecundum alterum intellectum nulla alia eſt, quam ipſa incertitudo vt colligere licet ex Fel. in. c. ij. nu. xvij. de cõſt. vnde cõ muniter cõcluditur quod ratione incertitudinis per
27 ſonarum huiuſmodi emittũtur proclamata. † Secus autem vbi perſonæ ſunt certæ tex. eſt in cap. fin. de elect. lib. vi. Iaſ. in. l. decem nu. xliij. de verb. obl. Franc. à Rip. in. l. Rem quæ nobis num. xlij. de acq. poſſ. Fel. in. c. exhibita nu. ij. de iud. & in c. gratum nu. ij. de off. deleg. Hip. ſing. cclix. Ang. con. 298. viſo facto. Alex. con. cvi. lib. v. Card. par. conſ. ci. nu.
28 cxxvij. lib. pri. Nic. boer. dec. cclxxvij. nu. v. † Quæ concluſio adeo vera eſt vt etiam non ſit neceſſe appellare, quando illi qui erant certi fuerunt per proclama citati, & non ſpecialiter, vt per Card. Zaba. conſ. xxiij. & Card. par. cõſ. xxv. nu. xlij. lib. pri. Idq; verum eſt, niſi certi eſſent quamplures.
29 Nam † tunc ratione multitudinis ſufficeret proclama ſecundũ Iaſ. in. l. decem nu. xliij. verſ. limita tamen. de verb. obl. vbi dicit hoc eſſe de mente Bar. in. tract. ad reprim. in verbo. citatum. & ſe hoc dictũ

didicisse a domino Io. Bapt. caccialup. in rep. l. cun ctos populos, C. de summa tri. Et sequitur etiã Neguz. in tract. pig. 8. parte prim. mẽbro nu. 15. Quod dictum tamen ego restringerem, vt procedat quatenus negotium tangeret vniuersaliter multos, vt in l. 2. C. de decur. Alias si tangeret singulariter etiam quod adesset multitudo, tamen non sufficeret proclama vt per Card. Zab. cons. 155. incipit Redẽptoris. Fel. in c. 2. num. 17. de const.

30 Intellige † rursus prædicta procedere dummodo proclamata per totam ciuitatem mittantur, vt p Achid. i. c. quod dicitis, decima sexta dist. & Bal. in c. 1. in 5. col. de mil. vas. qui contum. est. Quem sequitur Fel. in c. 2. nu. 26. de const. Ang. in l. 1. §. hęc stipulatio colum. 8. ff. si cui plus quam per l. Falc. Sufficeret tamen si mitteretur in locis eminentioribus ciuitatis, vt per Fel. & Imol. in d. ca. 2. Et Fel. in c. exceptionem nu. 48. de excep.

31 Intellige † Item vt proclama non sufficiat. Nisi etiam eminenti loco schedula admonitoria affigatur, vt per Alex. & Frãc. à Rip. in l. Rem quæ nobis nu. 42. de acq. poss. Cal. de app. dec. 1. Vox. n. præconis paucis innotescit, auth. qui semel. C. quom. & quando iudex, & facit tex. in l. 2. de orig. iur. ver sic. postea ne diutius, Ibi pro rostris, cum his, quæ ibi tradit Hier. Cagn. in 4. not. nec sufficeret affixio copiæ, sed requiritur affixio originalis cui pars credere tenetur, clem. vn. de iudi. Rot. de dilat. dec. 223. si cõmitatur in no. Cast. deci. 4. de dol. & cõtu. nisi pars citata procuratorem mitteret, vt per Bella.

32 concl. 539. Intellige etiam † vt hæc proclamata mi-

nori-

noribus non noceant cum læsi restituantur, vt per Alex.consi.31.lib 5 Franc.a Rip.in d.l. Rem quæ nobis nu 42.Nic.Boer.dec.141.

33 Intellige item † nisi creditor esset conditionalis vt per Alex.consi.106.colum.2.lib.5. vide tamē latius per Cate.Cott.in mem. verb.statuto seu decreto Mediolani, & in verbo decretum Mediolanense Franc.a Rip.in l.1.nu.100.Si certum peta. Ang.in §.sub conditione colum.1.Inst. de verb.oblig.

34 Intellige quoque † vt huiusmodi proclamata nunquam possessoribus noceant, quia licet sint incerti, tamen debent inquiri, vt per Bar.cons.91.Cū adductis per Fel.in c.exhibita num.2.de iud.Alex. consi.106 col.fi.lib.5. Intelligendo tamen de veris possessoribus & non de fictis quorum nomine possidetur, vt per Nic.Boer.dec.112 nu.10.

35 Intellige preterea † quod absentibus hmôi proclamata non noceant, neque impeditis, vt per Bal. & Ang.hic Franc.a Rip.in d.l.Rē quæ nobis num. 43. Alex.cons.31.lib.5.Io.And.in Clem. Grauis ī Gl.in verbo. præconia,de sen.excō.Archid.in c.qđ dicitis.16.distinc. Alb.in auth.qui semel.C.quom. & quā.iud.& est tex. Vbi etiam notatur in c.cum in

36 tua,qui matri.accus.poss.† In absentibus enim præsumitur ignorantia vt per Dec.in cap.hęc in Beato nu.26.de post.prel.& in l.eius si cert.peta.Franc.a Rip.in l.1.nu.45.ff.eod.Cuma.consil.4.colu.2.&

37 Dec.cons.428.col fin.† Et ignorantibus,huiusmodi proclamata non nocent Rota.dec.44.in no. Scientia.n.illius qui iure suo debet priuari semper est articulanda & probanda, vt per Goz.consi.103.

nu. 22. & forte non sufficeret scientia procuratoris in casu arduo, per ea quæ trahũt D.a Rota dec.750. Aym.Crau.cons.182.nu.11.

38 Intellige dummodo † bina proclamata, vel binus terminus statuatur. Ita limitat Franc.a Rip. in d. l.
39 rem quæ nu.43. Quem & ego sequor. † mouetque me communis illa conclusio, Quod ad priuandum aliquem iure suo non sufficit vnica monitio, quicquid consuluerit Card.par.cons.99. num.8. lib.4. Qui licet alioqui vir sit eminentis scientiæ, tamen mouetur doctrina communiter reprobata: quod scilicet vnica monitio sufficiat ad priuãdum quem iure suo, vt supra ostendimus.

41 Intellige † dummodo proclamata emanent ab eo qui possit esse iudex, alias secus, per ea quæ tradunt Ange. Paul.Cast & Iac.à S.G.in l.pars literarum.ff. de iudic. vbi si potestas † vel alius officialis loci faciat proclama quod quicunque velit petere a familiaribus suis compareat infra talem diem cũ cõminatione. Quod postea non audietur tale proclama nõ præiudicat creditoribus familiarium potestatis, quia ipse non potest esse iudex in illis causis.l. qui iurisdictioni.ff.de iuris.om.iud.

Postremo intellige vt proclama ei nõ opituletur, qui nullũ ius habet. vt per Curt.in l.fin. nu.76.C. de edicto diui Adr.tollen.& dixi etiam supra.

43 II. Glo.† allega tex.in l.pupillus. C.de vsur.pupill.qui tex.triplicẽ habet intellectũ,& primus iuxta quẽ eum glo.adducit est, ꝙ si adultus differt agere ad rationem reddendã, vt interim currant vsuræ tutori, poterit adiri iudex qui ei statuat terminũ ad

agen-

agendum, qui tamen intellectus mihi non admodũ quadrat, Imo videtur repugnare literæ dictæ legis. Ponderando præsertim illa verba Pupillus agere vo-
44 biscum actione tutelæ compelli nõ potest, † Quoties enim verbo potest præcedit negatiua importat omnimodam impossibilitatem, vt per Ias. in l. fin. num. 24. de fer. Alex. in l. Gallus in 3. col. de lib. &
45 posth. † Secundus intellectus est ut tutor nolente agere pupillo, possit petere testes recipi ad æternã rei
46 memoriam: vnde † licet testes ex parte actoris non possint examinari ante litem contestatã, nisi cum timetur de eorum absentia vel morte, vt per Doct. in c. quoniam frequenter, vt lite non contest. & habetur in auth. Si quis ab aliquo. C. de test. Lanf. in cap. quoniam cõtra, in verbo testium depositiones col. 7.
47 de prob. † Tamen ex parte rei possunt examinari non tantum in dictis casibus, Sed etiam vbi actor differt agere, vt per doct. in d. l. pupillus, & Paul. Cast. in l. vn. C. vt nem. inuit. Cons. Neap. dec. 123.
48 in no. † Quapropter in casibus in quibus non cõpeteret remedium huius legis, consilium erit vt exa-
49 minẽtur testes ad æternam rei memoriam † Quod tamen limita nisi ille contra quem vis examinare testes incontinenti offerat se velle subire iudicium & litigare, vt per Cep. caut. 153. vbi Dec. adducit,
50 Idque etiam intellige † dummodo offeratur petitio aliqualis, vt per Bal. consi. 11. lib. 3. & coram iudice ipsius rei, vt per Ias. in l. admonendi nu. 209. de iur. iur. cons. Neap. dec. 18. in no. Et habetur in decisionibus, quas adduxi supra in quæst. 1.
51 Intellige ẽt † dummodo saltem summarie fiat fi-

des

des de malitia & cõsilio differentiis agere sicut alias fienda est de valetudine & huiusmodi causis: Nec non super eis iudex interloquatur, vt per Guido. Pap.consi.75.num.4.& consi.231.in princ.Pract. papiens.in forma productionis testium ad æternã rei memoriam.

52 Tertius † & vltimus intellectus, est secũdũ Ang. Iac.a S.G.& doct.in l.vix certis.ff. de iud. ut scilicet tutores curatores & factores dominorum petãt a Iudice arbitros, coram quibus rationem reddant & absoluantur & pro cautela tradit etiã Cep caut. 143.Geor.Nat.in rep.Clem.sępe in princ.colum. 33.vers.adde etiam, dę verb.sig.Card.Par.consilio 96.num.27.lib.1. Cott. in mem. verb. tutor testamentarius in fin.

53 III.Gl.†citat tex.in l.2.§quæritur.ff.de cur.bon. dan. vbi curator bonis viuentis cum nemo inuenitur constituitur inuitus & habetur per cap. Thol. quæst.72.vnde non video quomodo ille tex. possit induci ad propositum istius legis, nisi Glo. eum al legauerit, vt facientem aliqualiter ad materiam cũ

54 cogatur agere vel defendere ratione officii sui† Curator enim datus bonis absentis ad instantiam creditorum non tantum intentat actiones tempore pe rituras, Sed etiam non perituras, ut satisfaciat credi

55 toribus, ex eo quod redigetur ex actionibus,† licet secus sit in curatore dato absenti causa bonorũ con seruandorũ Ang.cons.193.col.2.vers.in hoc ergo. Soc.cons.234.col. pen. in 2. Alex. con. 4. videtur inspectis col.3. lib. 2. circa quæ possem multa non omnibus obuia in mediũ afferre quę omitto: nolim

enim

56 enim verbosos cōmentarios facere. Tamen † si scire velis quæ in decernendo curatore bonis absentis
57 sint in practica seruanda † & qui sint præferendi ex pluribus se admitti ad hoc officium cōtendentibus vltra doctores, in l.cum cognatos. C. de capt. & in l.2.ff. de cur.bonis dando vide Fel.in c.fin.nu.8.de for.cōp. Ang.in auth.vt liceat matri & auię in prin. num.7. Goz.consi.68. Dec.consi.566. Cuma.consi.115. Ang. Inst.quibus modis tutel.fin.§.Item fi-
58 nitur Ias.in §.rursus nu.29. Inst. de act.† Quid autem iuris sit si ille qui reliquit domi tutore seu procuratorem diutius cœpit abesse; aut tutela finita est pubertate, absente pupillo. Vide Bar. Alex.& alios in l.qui bona.§.si alieno.ff. de dam. infe. Nic.Boer.
59 dec.98. Et illud etiam nota † quod pro dote constituenda filiæ patre absente, iudex potest supplere curatoris uices, ut per Bal. nouel. in tract. dotis speciali. 19.

60 IIII. Glo. adducit text.† in l. sed si per prætorem §. ait prætor. versi. sed & si cum decreto.ff.ex quibus caus. maior. vbi ex causa contumaciæ vel alia quacunq; iusta, prætor potest denegare audientiam.
61 Amplia † vt iudex etiam possit aliis mandare vt cōtumacem non audiant, secundum Bal.in c.cum venissent in 3.col.de iud.quem sequitur Ias.in l.iusiurādum & ad pecunias.§. ait prætor nu.2.de iur.iur. Ias.in l.1.§.sed & si is cui.ff.de no.op. nun. Idque
62 procedit † etiam non tantum in causa in qua est cōtumax, sed in omni alia secundum glo.in d.§.sed & si cum decreto Bal.in c.grauis,in 7.col.de rest.spol. & in c.1.in 6. col. de rescript. & in l. curatoris. C.

de susp. tuto. & in l. consentaneum. nume. 31 C. quom. & quand. iud. Ias. in l. iusiurandum. §. ait prę tor nu. 2. de iur. iur. Intelligendo tamen dummodo denegatio audientiæ in aliis causis sit inter easdē personas, vt per Ias. in d. §. ait prætor & in l. 1. §. sed & is cui. ff. de no. ope. nun. Quem sequitur Hier. Cagn. in l. vn. num. 82. ff. si quis iusd. non obtemp. vbi allegat Deciū, ad id ī cap. 1. ad fin. de off. deleg. qui nihil dicit: Sed credo quod voluerit eum allegare in cap. 1. in fin. de prob. Intelligendo etiā hoc quod in aliis causis possit denegare audientiam, vt procedat ad tempus, & non in perpetuum vt per Dec. in d. c. 1. in fin. Ias. in l. si prius nu. 12. ff. de no. op. nun. & in d. §. ait prætor & in l. 2. nu. 11. & 12. C. de eden. & ibi Dec. num. 30. Iacob. a S. G. in l. & post edictum, num. 13. ff. de iudic.

63 V. Glo. allegat † tex. in l. mancipiorum. ff. de opt. leg. vbi prætor optione legata statuit terminum legatario ad eligēdum, quo elapso prætor ei denegat
64 audientiam, nisi sit res integra: Amplia † vt elapso termino statim ius eligendi transferatur in aduersarium siue in termino legis, siue statuti siue hominis, etiam si id dictum non fuerit, c. si pluribus in fin. & ibi Dom. in 3. notab. de præben. lib. 6. Io. Fab. in l. cum quidam in fin. C. de verb. sig. Bar. in l. eum qui certarum. §. pri. de verb. oblig. cum add. per Andr. Tiraq. in tract. vtr. retr. §. 24. colum. 5. nu. 9. cum seq. Quod tamen intellige, vt non ipso iure nec statim fiat executio, vt per Aret. consi. 95. col. pen. versi. Tertio quia.

65 VI. Glo. citat tex. † in l. ob commissa C. ad leg. Iul.

Iul. de adul. qui ſecundum intellectum glo. ibi videtur probare, quod iudex ſtatuit terminum marito ad accuſādum vxorem, qui iactabat ſe velle eam accuſare, ſed interim caue; nam intellectus ille non recipitur a Ricar. mal. Ibi nec a ſal. nec a reliquis.

66 VII. Glo. adducit tex.† in l. 4. de bon. auth. iud. poſſ. vbi creditores petere poſſunt vt hæredi ſtatuatur terminus ad adeundam hæreditatem, & poſt id tempus non audiatur amplius, concordat tex. in l. quandiu inſtitutus. Et ibi ſcrib. de acq. hær. & in l. ſi quis inſtituatur, de hær. inſt. Cor. conſ. 302. licet in propoſitione col. 1. lib. 3.

68 VIII. Glo. affert text.† in l. 1. & 3. §. duæ. ff. de arb. edict. vbi præter iuriſdictionem denegat volentibus mouere quæſtionem pupillo de ſtatu ſuo: & differt iudicium in tempus pubertatis, niſi pupillo expediat quæſtionem repræſentari. Et interim
69 dat pupillo carbonianam bonorum poſſeſſionem † Quod procedit etiam reſpectu bonorum feudaliũ, vt per Alex. & Dec. in l. 1. C. de carb. edict. Cum add. per Cate. cott. in mem. verb. bonorũ poſſeſſio
70 carb. Dummodo † tamen ſatiſdetur & fiat filiationis ſummaria probatio, vt latius per Card. Par. cõſ. 11. nu. 34. lib. 2.

71 Poſtremo† allegat tex. in l. vn. ff. ſi quis ius dicen. vbi iuriſdictionem ſuam vnicuique licet pœnali iudicio defendere, vnde nimirum ſi imperator hic reſcripſerit licere præſidi præcipere ſub pœna mulctæ diffamanti aduerſante ſententia, vt ab iniuria temperaret. Pro cuius legis exornatione & intellectu: colligendo ſpicas poſt terga modernorum in

72 eadem. l. † Extende in primis vt contumax possit mulctari etiam parte non instante, vt per Doct. in c.
73 pri. de iudic. Deinde limita † vt quis mulctari non possit, nisi ter. Ange. in §. fin. colu. fin. Inst. de satisd.
74 tur. Limita. † dummodo mulctandus fuerit personaliter citatus, vt per Doct. in d. lege vn. cũ his quæ citat. Thom. Ferr. caut. 22. Consi. Neap. deci. 141. in
75 no, limita nisi reus contumax vltimo præcepto pareat, glo. in auth. de non alienando. §. qua vero in verb. iudicibus, quam ibi notat Ange. & commendat Hip. sing. 491.

76 Limita † dummodo citetur ad videndũ se mulctari, & allegandum causas, quare mulctari non debeat, vt per Ias. in d. l. vn. nu. 30. & in lege 2. nu. 8. ff. ne quis eum. Paul. Cast. in l. contumacia. ff. de re iud. Fel. & Rip. in d. cap. 1. alter num. 4. & alter num. 80. Id quod tamen, ne hic sim longior, intellige vt ibi per eum. & Ias. in l. sancimus num. 9. C. de iud. & pract. Pap. in forma inquisitionis versi. debita forma.

Vbi etiam admonent terminum præstituendum contumaci ad se defendendum, cur non sit mulctandus.

77 Limita † dummodo citatio fiat secundum stilum curiæ & processus non sit nullus vt late tradit Hip. in l. de vnoquoque nu. 175. ff. de re iud. & in l. fin. nu. 35. ff. de iurisd. om. iud. Quod exornare potes ex pluribus quæ in simili adducit Catel. Cott. ĩ mem. verb. mendax & verb. pœna insolita: Vbi latius ostendit quod si mulcta comminata sit insolita sperni potest impune.

Limita

78 Limita † quia iudex poterit remittere mulctam postquam illam indixit. Fel. in c. qualiter, & quando num. 35. vers. & ex hoc de accus. Capel. Thol. quæst. 274. circa finem.

79 Vltimo limita † vt quælibet iusta causa etiã leuis excuset non comparentem. Ita singu. Bal. in l. debe- ri vers. Item considera. C. de fidecom. liber. Quod dictum extollit Aret. in l. 2. in 2. notab. vbi etiam Ias. in 3. not. C. de carbon. edict. & in d. l. vn. §. vlti. Alex. in l. qui Romæ. §. duo fratres. colum. 10. versi. & dicit. ff. de verb. obl. Reliqua huc spectantia vide latius per alios in d. l. vn. Materia enim hęc a præsenti. l. Alienior est quam vt vlterius insistendum putem.

80 Glo. in fin. verb. Inquietudinem † rationem assignat quomodo Crescens sustinere amplius nõ debeat inquietudinem. Nam inquit, quod diffamans ius suum amittit propter eius contumaciam citat in simili tex. in l. contumacia de re iud. & in l. 1. in fin. C. de asser. toll. & potuisset adducere text. in auth. qui semel in fine C. quomo. & quando iude, vbi actor contumax cadit ab omni iure suo etiam nego tio non liquidato. Verum speciale est in his casibus vt per Iacob de sancto Geor. in l. vbi ceptum nu. 1. ff. de iud. Ias. in l. nulli in prin. C. de iudic. cum regulare sit ex contumacia neminem iure suo priuari, nec valet præceptum factum sub huiusmodi cõminatione, vt per Doct. in d. l. cũtumacia Nic. Boer. dec. 63. num. 10. Regulariter enim pœna priuationis non habet locum nisi expresse dicatur, vt per glo. fin. vbi Abb. in cap. fin. de iur. patr. cum addu-

ctis per Dec. in cap. ex tenore nume.9. de rescript. Et quia hæc lex fuit per me absoluta studio camerario.

Ideo si quid erratum est, charitatiuo calamo benignius est corrigendum; & mihi omnis erroris culpa est inurenda. Si autem quid veri, & boni dixerim, id totum per me protulit Deus. Quare inuide carpere tibi quæ mea sunt licebit. Dummodo id quod a Deo est laudetur, satis superq; mihi erit meum in patriam propensiorem ostendisse animũ. Iuxta illud latini poetę.

Sed tamen exiguo, quodcunque, ex pectore riui
Fluxerit, hoc patriæ seruiat omne meæ.

F I N I S.

INDEX.

Alle-

Causa

Deli-

ne

Iu-

L

Ma-

M

qua-

N

Obla-

O

P

pere

Q

Ra-

R

gau-

S

Sen-

Sen-

Tem-

T

Ve-

V

F I N I S.

REGESTVM

† *A B C D E F G H I K L M N O P Q R.*

Omnes sunt Quaterniones, præter † & R Duerniones.